

ARALIK/DECEMBER 2023 - CILT/VOLUME: 3 SAYI/ISSUE: 1

Journal of Spatial Planning and Design

Mekansal Planlama ve Tasarım Dergisi

e-ISSN: 2792-050X

JOURNAL OF SPATIAL PLANNING AND DESIGN

MEKANSAL PLANLAMA VE TASARIM DERGISI

EDITOR: Prof. Dr. Öner DEMİREL

ARALIK-DECEMBER 2023 - Cilt/Volume: 3 Sayı/Issue: 1

Journal of Spatial Planning and Design
Mekansal Planlama ve Tasarım Dergisi

e-ISSN: 2792-050X

JOURNAL OF SPATIAL PLANNING AND DESIGN

MEKANSAL PLANLAMA VE TASARIM DERGISI

PUBLISHER/YAYINCI: Öner DEMİREL

e-ISSN: 2792-050X

DOI: 10.53463/splandes

2023©

SEKİZGEN ACADEMY
An Academic Publisher

KURULLAR/BOARDS

Editör Editor-in-Chief	Prof. Dr. Öner DEMİREL (<i>Kırıkkale University</i>)
Yardımcı Editörler Co-Editors	PhD Ca. Almira UZUN (<i>Landscape Architecture, Faculty of Forestry, Bursa Technical University, Bursa</i>) PhD Ca. Gizem GÜVLÜ (<i>Architect, Faculty of Architecture, Suleyman Demirel University, Isparta</i>) PhD. Ca. Hande ÖZVAN (<i>Landscape Architecture, Faculty of Architecture and Design, Yuzuncu Yil University, Van</i>) PhD. Ca. Tuğba AKIN (<i>Landscape Architecture, Faculty of Architecture and Design, Cukurova University, Adana</i>)
Lisan Editörleri Language Editor	Assoc. Prof. Dr. Elif TOKDEMİR DEMİREL (<i>Kırıkkale University</i>) Dr. Işıl Günseli KAÇAR (<i>Middle East Technical University</i>)
İstatistik Editörü Statistic Editor	Assoc. Prof. Dr. Oytun Emre SAKICI (<i>Kastamonu University</i>)
Danışma Kurulu Advisory Board	Prof. Dr. Abdullah KELKİT (<i>Çanakkale 18 Mart University</i>) Prof. Dr. Alessandra CASSU (<i>Sasary University, Italy</i>) Prof. Dr. Atila GÜL (<i>Süleyman Demirel University</i>) Prof. Dr. Banu Ç. KURDOĞLU (<i>Karadeniz Technical University</i>) Prof. Dr. Bernie L. DAHL (<i>Purdue University, USA</i>) Prof. Dr. Bülent CENGİZ (<i>Bartın University</i>) Prof. Dr. Claudia JUROWSKI (<i>Northern Arizona University, USA</i>) Prof. Dr. Çağatay SEÇKİN (<i>İstanbul Technical University</i>) Prof. Dr. Dani SARSEKOVA (<i>Wildlife and the Environment of S. Seifullin Kazakh Agrotechnical University, Kazakhstan</i>) Prof. Dr. Güzin KONUK (<i>Konya Food and Agriculture University</i>) Prof. Dr. Hakan ALPHAN (<i>Çukurova University</i>) Prof. Dr. Koray VELİBEYOĞLU (<i>IYTE-İzmir Institute of Technology</i>) Prof. Dr. Marec LORENC (<i>Univerity of Wroclaw, Poland</i>) Prof. Dr. Mehmet TUNCER (<i>Çankaya University</i>) Prof. Dr. Rashmi GUJRATI (<i>CT University, India</i>) Prof. Dr. Sara KİTAİBEKOVA (<i>Seifullin University, Astana, Kazakhstan</i>) Prof. Dr. Sevgi YILMAZ (<i>Atatürk University</i>) Prof. Dr. Şükran ŞAHİN (<i>Ankara University</i>) Prof. Dr. Ümit ERDEM (<i>Ege University</i>) Assoc. Prof. Dr. Buket ÖZDEMİR IŞIK (<i>Trabzon University</i>) Assoc. Prof. Dr. Canan CENGİZ (<i>Bartın University</i>) Assoc. Prof. Dr. Doruk Görkem ÖZKAN (<i>Karadeniz Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Elif BAYRAMOĞLU (<i>Karadeniz Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Elif Merve ALPAK (<i>Karadeniz Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Ertan DÜZGÜNEŞ (<i>Karadeniz Technical University</i>)

Danışma Kurulu Advisory Board	Assoc. Prof. Dr. Guguli DUMBADZE (<i>Batumi Shota Rustaveli State University</i>) Assoc. Prof. Dr. Maira KUSSAINOVA (<i>Kazakh National Agrarian Research University, Kazakhstan</i>) Assoc. Prof. Dr. Ömer Kamil ÖRÜCÜ (<i>Süleyman Demirel University</i>) Assoc. Prof. Dr. Sara DEMİR (<i>Bursa Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Serap YILMAZ (<i>Karadeniz Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Sima POUYA (<i>İnönü University</i>) Assoc. Prof. Dr. Şebnem ERTAŞ BEŞİR (<i>Akdeniz University</i>) Assoc. Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ (<i>Karadeniz Technical University</i>) Assoc. Prof. Dr. Yasin DÖNMEZ (<i>Karabük University</i>) Assoc. Prof. Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN (<i>Bursa Uludağ University</i>) Assoc. Prof. Dr. Ümit Turgay ARPACIOĞLU (<i>Mimar Sinan University</i>) Assist. Prof. Dr. Fatma İpek EK (<i>Yaşar University</i>) Assist. Prof. Dr. Meryem Bihter BİNGÜL BULUT (<i>Kırıkkale University</i>) Assist. Prof. Dr. Sultan Sevinç KURT KONAKOĞLU (<i>Amasya University</i>) Assist. Prof. Dr. Tuğba ÜSTÜN TOPAL (<i>Tekirdağ Namık Kemal University</i>) Dr. İnci ŞAHİN OLGUN (<i>Mimar Sinan Fine Arts University</i>) Dr. Mariana GOLUMBEANU (<i>National Institute for Marine Research "Grigore Antipa"</i>) Dr. Sheyda MAHARRAMOVA (<i>Azerbaijan Food Safety Institute, AZE</i>)
Düzenleme ve Yayınlama Ofisi Layout and Publishing Office	Res. Assist. Kadir Tolga ÇELİK (<i>Amasya University</i>) Res. Assist. Pınar Özge YENİÇIRAK (<i>Karadeniz Technical University</i>) Res. Assist. Seyhan SEYHAN (<i>Karadeniz Technical University</i>) Res. Assist. Tuba Gizem AYDOĞAN (<i>Kırıkkale University</i>)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS	S/P
İMPARATORLUK İMGESİ OLARAK POLİTİK PEYZAJDA ANKYRA ROMA VE AUGUSTUS TAPINAĞI TEMPLE OF ROME AND AUGUSTUS WITHIN THE POLITICAL LANDSCAPE: A MONUMENT OF IMPERIAL IMAGE Emine SÖKMEN ADALI	1-12
KENTSEL MEKÂNDAN İNSANIN SUYLA BULUŞTURULMASI BRINGING PEOPLE TOGETHER WITH WATER IN URBAN SPACE Merve BÜYÜKBEKTAŞ, İbrahim BAZ	13-22
DETERMINATION OF FLOOD RISK AREAS AND CARBON SINK AREAS IN THE SCOPE OF CLIMATE CHANGE ADAPTATION AND MITIGATION: CASE STUDY OF ÇİĞLİ, İZMİR Selim Utku GÜMRÜKÇÜ, Gökçe GÖNÜLLÜ SÜTÇÜOĞLU, Hande GÜNDEL, Ayşe KALAYCI ÖNAÇ	23-35
FOTOĞRAF SANATININ NFT'YE UZANAN SERÜVENİ THE ADVENTURE OF PHOTOGRAPHY ART TO NFT Duygu KIZILDEMİR, Melike ATILKAN	36-53
SÜRDÜRÜLEBİLİR VE EKOLOJİK PEYZAJ TASARIM YAKLAŞIMLARI ÇERÇEVESİNDE İZMİR SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MERKEZİ (S-Hub) İZMİR SUSTAINABILITY CENTER (S-Hub) WITHIN THE FRAMEWORK OF SUSTAINABLE AND ECOLOGICAL LANDSCAPE DESIGN APPROACHES Ezel Yağmur ÇEBİ OKUMUŞ	54-61
TURİZMİN ULUSAL / ULUSLARARASI BOYUTU VE YASAL DÜZENLEMELER THE NATIONAL / INTERNATIONAL DIMENSION OF TOURISM AND LEGAL REGULATIONS Öner DEMİREL, Tuğba ÜSTÜN TOPAL, Tuba Gizem AYDOĞAN	62-73
EKOTURİZMİN TÜRKİYE'DE GELİŞİM SÜRECİ VE STRATEJİK YÖNETİMİ DEVELOPMENT PROCESS AND STRATEGIC MANAGEMENT OF ECOTURISM IN TURKEY Öner DEMİREL, Meryem Bihter BİNGÜL BULUT, Tuba Gizem AYDOĞAN	74-88
SEUL KENT İÇİNDEN GEÇEN BİR OTOYOLU YIKTI VE ŞEHİR TEKRAR NEFES ALABİLİR: CHEONGGYEcheon RESTORASYON PROJESİ SEOUL TEARS DOWN AN URBAN HIGHWAY AND THE CITY CAN BREATHE AGAIN Mehmet TUNÇER	89-103

TARAYAN DİZİNLER/Indexed-In

Semantic Scholar

ASOS
indeks

**İmparatorluk İmgesi Olarak Politik Peyzajda Ankyra Roma ve Augustus Tapınağı
(Temple of Rome and Augustus within The Political Landscape: A Monument of Imperial
Image)**

Emine SÖKMEN ADALI¹

¹Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Antropoloji Bölümü, Ankara/Türkiye
emine.sokmen@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5747-8193

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300165>

Corresponding Author/İletişim yazarı: Emine SÖKMEN ADALI

E-mail: emine.sokmen@asbu.edu.tr

ÖZET

Politik peyzajlar devingendir, siyasi otorite tarafından meşruiyet alanı yaratmada sürekli dönüşür, fiziksel alan anıtlar aracılığıyla yeniden inşa edilir ve tasarlanır. Augustus'un yeni kurduğu yönetsel düzenin bir yansıması olarak Ankyra'daki Roma ve Augustus Tapınağı, Galatia Eyaleti yönetim merkezi için emperyal gücün mimariyi politik mesaj aktarımında kullanmasına dönük tartışmada iyi bir örnek teşkil etmektedir. Tapınak, sadece imparatorluk fikrinin bir tezahürü olarak yükselmez aynı zamanda peyzajın bir unsuru olarak yerini alır. Ankyra Roma ve Augustus Tapınağı, ev sahipliği yaptığı yazıtın dikkat çekmesinden bu yana bir çok araştırmaya konu olmuş, tarihi, epigrafisi, mimarisi ve arkeolojisi bağlamında detaylıca irdelenmiş bir yapıdır. Bu çalışma, Galatia Bölgesi'nin bir Roma eyaletine dönüşmesiyle birlikte inşa edilmiş olan tapınağa, yeni yönetsel düzenin temsiliyetini ortaya koyma amacıyla politik peyzaj bağlamından bakmaya çalışmaktadır. Egemen gücü sembolize etmesinde tapınak, bu çalışmada içinde bulunduğu peyzajın sürekliliğinde, mekan üretimi ve görünürlük perspektifinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin mekansal analiz uygulamalarından biri olan görünürlük analizi ile ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roma ve Augustus Tapınağı, Ankyra, Politik Peyzaj, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Görünürlük Analizi.

ABSTRACT

Political landscape emerges as a spatial dimension of power. It is explained by the intervention through the creation of space of the political systems and is understood through the multi-layered relations revealed by the space, time and human factor. Rulers have always legitimated their power through the physical space by making use of monuments for exercising their supremacy. Temple of Rome and Augustus, representation of a newly established regime of Augustus, is a good case for discussing how imperial power made use of this monument for conveying a message inscribed on stone at the province of Galatian Ancyra. The monument does not only stand as an expression of imperial message, but it is also a component of the landscape. Temple of Rome and Augustus has been examined in detail in the context of its history, epigraphy, architecture, and archaeology. This study evaluates the temple, which was built during the merging of the Galatia Region into a Roman province, in the context of the political landscape in the representation of the new administrative order. The temple will be revisited by means of place making and its visibility value. In symbolizing the sovereign power, the location of the temple is also being evaluated through viewshed analysis, as part of the spatial analysis in which Geographic Information Systems (GIS) is utilized.

Keywords: Temple of Rome and Augustus, Ankyra, Political Landscape, Geographic Information Systems, Viewshed Analysis.

1. GİRİŞ

Peyzaj, bir uygulama alanı olarak insanın çevresi ile etkileşimini mümkün kılan kültürel, sosyal ve tarihsel bağlamı tanımlar (David ve Thomas, 2016, 38). Öznesi olan insanın algıladığı ve tecrübe ettiği haliyle peyzajın tanımlanmasının yanında ürettiği materyal kültürün peyzajda nasıl konumlandığı, peyzajın organizasyonu, yönetimi ve tarihsel süreklilikte yapılandırılması ile sonrasında algı ve anlamı nasıl değiştirdiği de bu alanın çalışma konularındandır (Smith, 2003, 10). Yakın zamanda peyzajın ele alınmasında disiplinlerarası eleştirel analiz temelli bir bakış açısının gerekliliği önem kazanmış, yaşanılan çevre, günlük eylemlerin gerçekleştiği pasif bir dekor olarak değil insanla olan ilişkisinin bütünleşik bir parçası olarak kabul görmeye başlamıştır. Böylelikle peyzaj, bir referans kaynağı ve kuramsal arkeolojik çalışmalarının odak noktası haline gelmiştir (David ve Thomas, 2016, 25). Peyzaj, karşılıklı ilişkisellik içinde birbirini var eden doğal ve kültürel örüntü ağları ile kavramlaştırılır. Bugün veya geçmişteki bütün insan eylemleri peyzaj üzerinde gerçekleşir ve peyzaj, öznesi insan aracılığıyla şekillenir, haliyle kişi ve toplulukların, yaşamış olduğu çevreyle tarihsel bağı bulunur. Lefebvre'nin dediği gibi, insanın akıl haritasındaki, kültürel olanla, toplumsal olan ise tarihsellikte mekanda birbirine bağlanır (1974, 25).

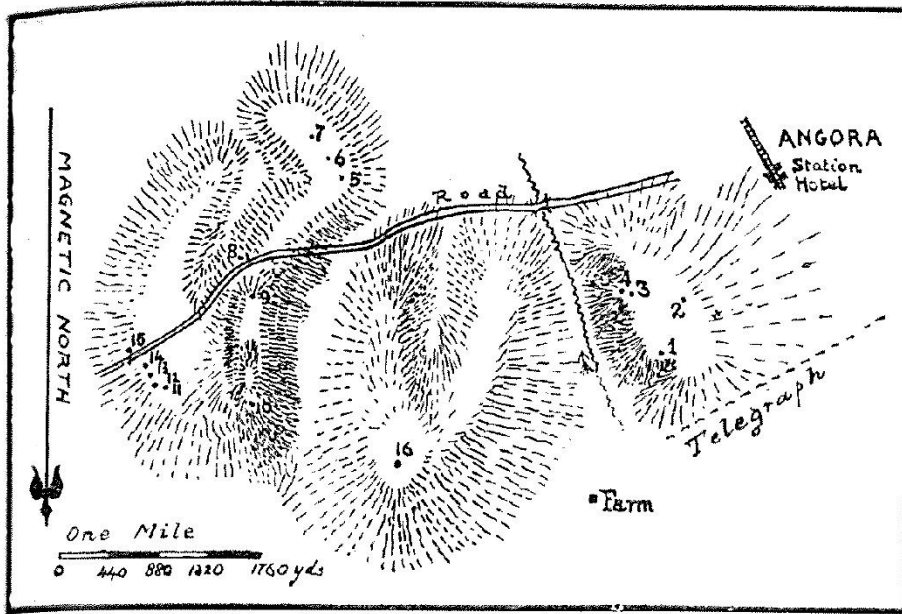
2. POLİTİK PEYZAJ

Peyzajlar bir tasarı dahilinde yönetsel erkin ihtiyaçları yönünde inşa edilmiş devinim içindeki fiziki ve sosyal çevrelerdir, diğer bir deyişle mekansallığın ve zamanın bir sentezi olan alanları ifade ederler. Politik peyzaj bu noktada politik sistemin yapısal düzenleme alanı olarak karşımıza çıkar, mekan, zaman ve insan faktörünün ortaya koyduğu çok katmanlı ilişkiler aracılığıyla anlaşılır kılınır. Smith (2003, 73), politik peyzajın insanların tecrübesi aracılığıyla düşünsel algılarını ön plana çıkardığının altını çizer (1). Politik peyzajların sosyal olarak inşa edildiğine, tarihsel süreçte katmanlaşan ilişkiler ağı olarak anılması gerektiğine, doğal peyzajın sosyo-kültürel dönüşümünde, otorite, güç, algı, sembolizm gibi kavramların etkinliğine vurgu yapar (Smith, 2003, 69-77). İnşa edilmiş çevreye tarihin işlenmiş olması, aynı zamanda politik amaçları gerçekleştirmede bu çevrenin bir araç olarak kullanılmasına da mahal verir.

Foucault'un çalışmalarının odağında olan güç/bilgi konfigürasyonu özelindeki yaklaşımına göre egemen gücün kendini meşru kılmasında ve toplumla iletişim kurmasında kullandığı araçların ve bunların üretim alanları olarak gücün izdüşümünün takibi, mekanlar ve yapılar yoluyla olmaktadır (Foucault, 2007, 173-182). Lefebvre 'alan'ın, politika ve ideolojilerden koparılmış bilimsel bir nesne olmadığını; her zaman politik ve stratejik bir karaktere sahip olduğunu; eğer alanın kendi içeriğine karşı tarafsız ve kayıtsız bir duruşu varsa bunun tamamen 'formal' yapıda ve rasyonel soyutlamanın somutlaşmış hali olarak görüldüğünü savunmuştur. Bunun tek sebebinin halihazırda iskan edilmiş ve kullanılıyor olması ile peyzaj üzerinde her zaman kolaylıkla gözlemlenemeyen geçmişe dair süreçlerin odak noktasında bulunması olduğunu iddia eder. Alan, tarihi ve doğal öğeler ile şekillendirilmiştir ve bu her zaman politik bir süreç olmuştur (Lefebvre, 1974, 76). Dönüştürülmüş peyzajlar üzerindeki insan eylemi, otoritenin o alanın tarihi mirası ve kendisi arasındaki bağlantıları güçlendirmek için kullandığı güçlü araçlar olurlar. Görsel ve tektonik kombinasyonlarla sosyopolitik ilişkiler oluşturulur, özellikle mekansal açıdan bütünleşmiş bir yer olarak kent ölçeğinde bir algının üretilmesi mimari ile mümkün olur (Bogdanović, Christie ve Guzman, 2016, 386). Dönüşümün ardındaki politik ideoloji, yeni bir başlangıç selamlama girişimi olarak açıklanabilir.

2.1. POLİTİK PEYZAJDA ROMA VE AUGUSTUS TAPINAĞI

Yukarıdaki tanımlardan hareketle, bir peyzajı politik yapan fiziki yapılarıdır, bu çalışmada ise bu, Roma ve Augustus Tapınağı ile vücut bulur (2). Büyük ihtimalle Roma'nın Galatia Eyalet merkezini şekillendirmeye başladığı zamanlarda Ankyra'da en azından şimdiye kadar yürütülmüş arkeolojik kazılarla tespit edilebilmiş bir anıtsal bir mimariden söz etmek zordu. Topografyadaki en hakim yapılar Frig varlığını yansıtan tümülüsler olmalıydı (3). Kentin tarihsel sürekliliğinin anıtsal boyuttaki yegane temsiliyet ögesi olan bu tümülüsler peyzajı şekillendirmekteydi. İngiliz Assurolog R. Campbell Thompson (1910, 183, pl. 1), Ankara-Ereğli arasında gerçekleştirdiği araştırması sırasında dört gün kadar Ankara'da kalmış ve onaltı tümülüsün mevkiini gösteren bir kroki hazırlamıştır (Şekil 1) (4). Pausanias (I. 4. 5), kenti Frigler'in kurduğunu iddia eder. Özgüç (1946, 574-8, 584-593), Roma ve Augustus Tapınağı'nın üzerinde yükseldiği Hacı Bayram Veli Tepesi ve eteklerinde yapılmış kazılardan elde edilmiş olan buluntulara dikkat çekerek Frig yerleşim sahasının söz konusu alanda olduğunu ifade etmektedir.

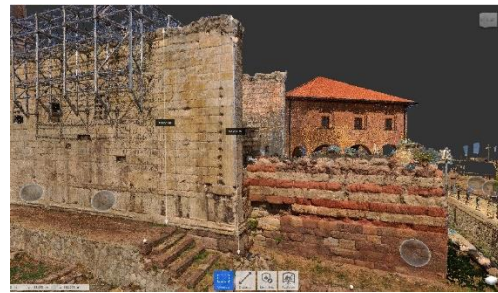

Şekil 1. Campbell Thompson'un haritalandırdığı tümülüslerin dağılımı (Campbell Thompson, "A Journey by Some Unmapped Routes in the Western Hittite Country between Angora and Ereğli", 1910, 183).

Politik ve ekonomik anlamda hali hazırda Gordion ve Ankara gibi Frig döneminin başlıca merkezleri Galatlar tarafından da iskana devam edilmiştir (Darbyshire vd., 2000, 87). Galatlar'ın Ankara ve çevresinde kale yerleşimleri mevcuttur (Magie, 1950, 455; Mitchell, 1993, 85; Arık, 1934, 102-167). Antik kaynaklar da kentte Tektosaglar'ın bir kalesi (phourion) olduğunu düşünmemize fırsat verir (Strabon, XII. 5. 2). Kalelerin birer idare ve yaşam merkezi olduğu yerleşim dokusunda Galatlar, hakimiyetlerindeki toprakları buradan yönetiyorlardı (Mitchell, 1993, 84-85). Frig, Galat ve Roma iskanlarının üstüste gelerek devamlılığının sağlandığı Ankyra, MÖ 25 ile birlikte yönetsel düzenlemenin ardından Roma'nın Galatia Eyaleti'nin yönetim merkezi haline gelmiştir (Strabon, XII. 5. 1; Coşkun, 2021, 141) (5). Ayrıca kazılar neticesinde tespit edilmiş olan bir takım materyal kültür öğeleri de Galat varlığına bir nebze de olsa işaret eder (Temizsoy vd., 1996, 9-15; Bennett, 2019, 239) (6). Tapınağın üzerinde kurulu olduğu tepe Kybele ve Men tapınımına ev sahipliği yapmış kutsal bir alandı (Krencker ve Schede, 1936, 42) (7). Tepenin aynı amaçla kullanımı yani bir tapınım alanı olarak sürekliliği, farklı kültürlerin aynı alana benzer anlamlar atfetmesiyle mümkün olmuştur. Böylece anlamlar tamamen kaybolmayıp, üst üste gelerek ya da eklentilerle mekanda varlığını sürdürmüş, birbirine nüfuz

etmiştir (Lefebvre, 1974, 182). Her kültür kendinden bir önceki katmana müdahil olur ve kendi tahakkümlerinde alanı farklılaştırma gereği duyar. Nitekim, Frig kültürü, Galat kültürünün devamlılığında birleştirici unsur olmuş ve Anadolu'ya yeni yerleşen Galat nüfusunun beraberinde getirdiği kültür üzerinde adaptasyonlarını tetikleyen bir değişim mekanizmasını işler hale getirmiştir. Yani, Anadolu kültürünün unsurları, Galat topluluklarının kültürel karakteri üzerinde özellikle inanış ve ritüellerde güçlü bir etki yaratmıştır (Darbyshire vd., 2000, 95). Pessinus'ta Kybele kültünü benimsemeleri ve kültün rahiplik görevini üstlenmeleri bu etkinin önemli bir göstergesidir (Cunliffe, 2018, 204). Böylece Galatlar, Frig coğrafyasını sönmleyen ve ama bir yerde köklü Anadolu kültürünün sürekliliğini sağlayanlar olmuşlardır (Coşkun, 2012, 62). Galat etkisinin Roma yönetimindeki kente yansımaları yine aynı tepe üzerine kurulmuş olan tapınaktaki yazıttan izleyebiliyoruz. Antae üzerinde yer alan metin, Tanrı Augustus ve Tanrıça Roma'nın tapınağına hizmet etmiş Galat elitlerini ve işlerini aktarıırken aslında imparatorluk himayesi ile Galatlar'ın birliğinin göstergesi olarak okunabilir (8). Diğer bir deyişle, yeni yönetim düzeninin bir mimari ile görselleştiği topografyada, yerel kimliğin ifadesi ve hatırlatılması mümkün kılınmıştır. Ayrıca yazıt, Ankyra'nın Galat kimliği ve Roma egemenliğinin bir tezahürü olan tapınağın elitler tarafından hamiliğinin altını çizer niteliktedir. Kentin ileri gelen Galatlar tarafından tapınak alanının bağışlanması, imparatorun kendisinin ve eşinin heykellerinin dikilmesi, Roma ve Augustus onuruna düzenlenen şöenler ve "Romalı" olarak nitelendirilebilecek gladyatör dövüşleri ve hayvan avları gibi etkinliklerin finanse edilmesinin (Görkay ve Mitchell, 2011, 91; Cooley, 2009, 3; Uzunarslan, 2021, 326, 335) arkasındaki motivasyon yeni kültür ile bir önceki arasında bağ kurmaya, entegrasyona işaret etmektedir. Bir diğer vurgu ise tapınağı politik kılan Res Gestae yazıtı ile Augustus'un işlerinin aktarılmasına istinaden rahiplerin de anta duvarlarındaki yazıt ile benzer etkiyi yaratma çabası ya da Galatlar'ın imparatorluk düzeninin hamiliği ile imparatorluğun koruyuculuğunu bir araya getirme isteği olarak okunabilir (Cooley, 2009, 13) (9). Bir yerde mimari ölçekte merkez ve çeper ilişkisi vücut bulur.

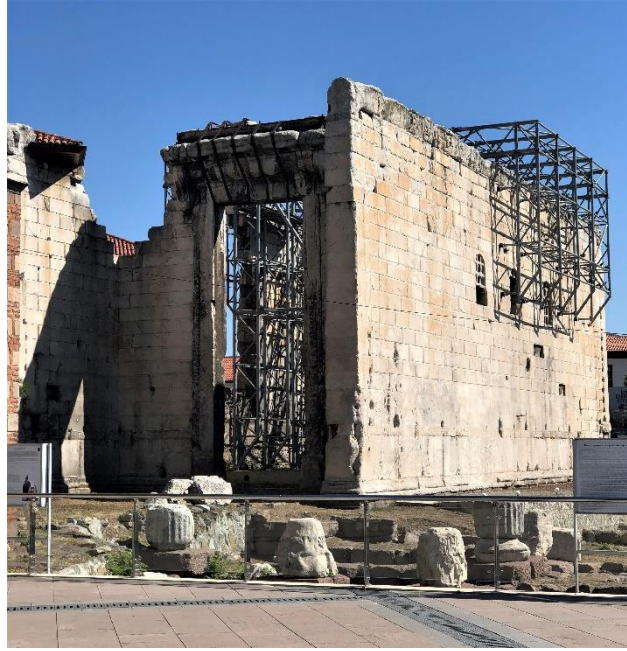
Yeni yönetim düzeniyle birlikte şekillenecek olan Ankyra'da bir anlatı oluşturulması, Roma ve Augustus Tapınağı ile başlamıştır (Şekil 2-3) (10). Her ne kadar tapınağın inşa sürecine dönük olarak çeşitli argümanlar bulunsun da güncel yaklaşım tapınağın Augustus Dönemi'nde inşa edildiği yönündedir (Görkay ve Mitchell, 2011, 91-92). Lefebvre (1974, 281), politik tasarımın inşa süreci ile mümkün olduğunu söyler. Peyzaja yeni bir eklenti, bütünü değiştirir ve dokuya müdahale eder. Egemen, kendini mekanda görünür kılar ve bu da mimari ile söz konusu olur, dolayısıyla bir anıtta aranan şey bir düşüncenin ifadesidir (Lefebvre, 1974, 163).

Şekil 2. Roma ve Augustus Tapınağı 3B tarama verisinden elde edilmiş görüntüleri (Ölçüm: Ç. Kılınç).

Mimari, başta belleği kaçınılmaz olarak şekillendirir ve toplum algısının oluşturulmasında kuvvetli araçlardan biridir (11). Romalılar'ın mekan kurgusu oldukça propaganda yüklüdür. Mesela Campus Martius, egemen olanın ürettiği görsel dilin tezahür alanı olarak nitelendirilebilir. Burası, Roma kentinin önde gelen Cumhuriyetçi sakinlerinin kendi

başarılarının ve kamuya karşı sergiledikleri cömertliklerinin bir nişanesi olarak yaptırdıkları tapınaklarla süslüydü (Jacobs ve Conlin, 2015, 4-12). Augustus döneminde, kendi Mausoleum'unun da içinde bulunduğu yeni yapıların inşa edilerek Roma'nın üstünlüğünün ve imparatorluk mimarisinin gözler önüne serildiği bir vitrine dönüşmeye başlamıştı. İmparatorluk imgesinin görünüsünde yer alan sivil ve askeri sıfatları bir araya getiren mimari, bu alanı donatmaktaydı. Augustus'un Campus Martius'un kuzeyinde temsiliyet alanını oluştururken süphesiz mimarisiyle ebedileşmek isteği vardı ve nitekim modern literatürde mimari düzenlemesinden dolayı tümülüs olarak bilinen Mausoleum ve sonrasında başarı ve işlerini aktardığı Res Gestae Divi Augusti (RGDA) yazıtının da burada yer alması bir tesadüf değildi. RGDA, bir otobiyografiydi ve Augustus ziyaretçilerine, sivil ve askeri iki yönüyle gerçekleştirdiği işleri, bir imparator olarak anılmasıyla ilgili olaylar örgüsünü aktarıyordu.

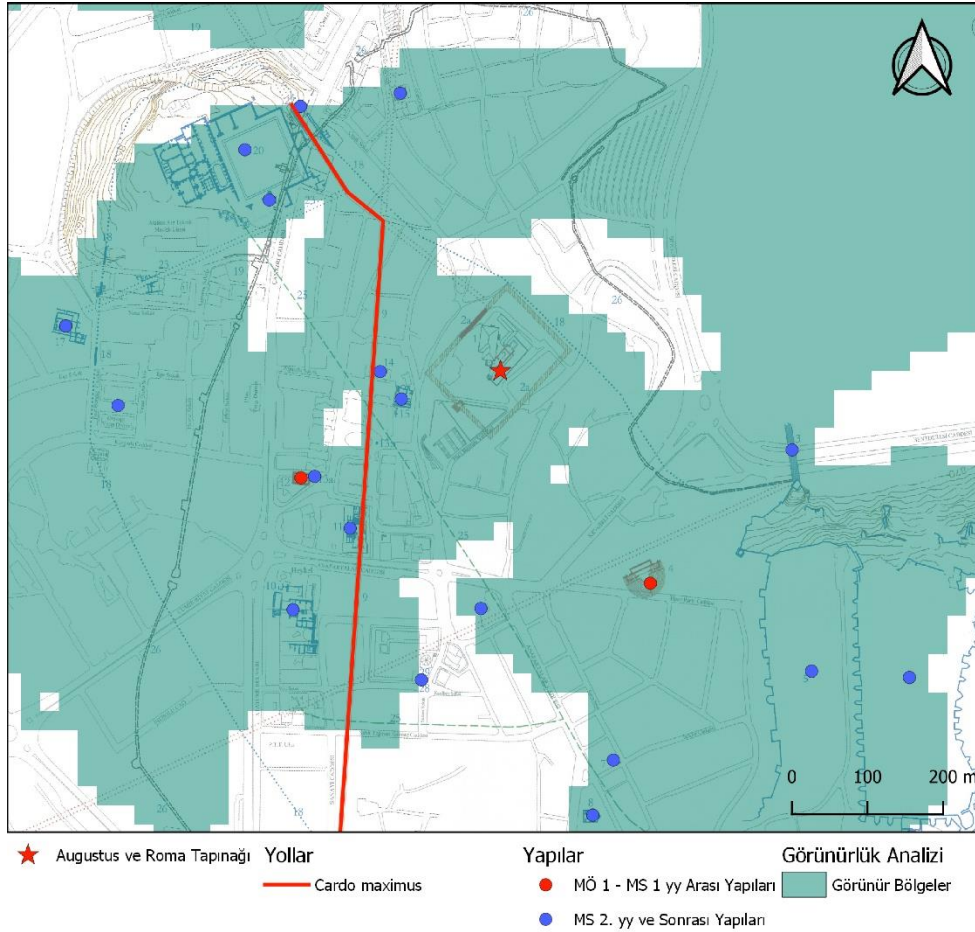
Şekil 3. Roma ve Augustus Tapınağı (Fotoğraf yazara aittir).

RGDA'da imperium yetkisiyle donatılmış Augustus, barış getiren (12) ve huzuru sağlayan, bunun tesisi için askeri hareketleri meşru kılan söylemiyle yeni bir sosyal ve siyasi yapının haberini verir (Caesar Augustus, Monumentum Ancyranum, III.2; XII.2; XV.1; XXVI.2). Imperium terimi, hem askeri hem sivil alanda komuta yetkisi anlamını taşır. Ayrıca imperium Richardson'ın belirttiği gibi, Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde "bölgesel" bir nitelik kazanmıştır ve Roma'nın kudretini nitelediği gibi hükümdarlık sınırını da tanımlar. Richardson, anlamdaki bu genişlemenin gücün tek kişide, mesela Augustus'ta, toplanması ile örtüştüğünü ifade eder (Richardson, 1991, 1-7) (13). Nitekim, RGDA'nın, Augustus'un vasiyeti üzerine tümülüsünde yer almasının ardından (Suetonius, Aug. 101.40) kendinden sonra Tiberius'un önerisiyle Senato'nun, eyalet yöneticilerine metnin, halka duyurmak üzere yaydığı görüşü her ne kadar antik kaynaklarla desteklenmiyor olsa da yeni yönetsel düzenin ve gücün tek elde toplandığının bilinirliğini sağlamaya dönük olmalıdır (Cooley, 2009, 11) (14). Yine yazıttaki eyaletler bazında bir yönetim politikasının vurgusu merkez-çeper bağlamında bakıldığında genişleyen sınırların getirdiği heterojen sosyal yapının idaresinde 'imparatorluk' düşüncesine gönderme yapar (Caesar Augustus, Monumentum Ancyranum, XXVI). Bu yeni 'barış' ortamında çeperdeki yerel toplumlar, merkezin orduları ve garnizonlarının sağladığı güven ortamının koruması altındadır (Isaac, 2017, 103).

Lefebvre (2019, 256), politik mekânın edimlerle oluşmadığını, böyle bir mekânın ortaya konmasında imgelerin, ve sembollerin binaların yapımına katkı sunduğunu düşünür. Bu anlamda taş işlenmiş anlatının mekândaki yeri de önemlidir. Roma ve Augustus'un tapınak üzerinden izleyiciyle iletişime geçtiği RGDA, pronaosta yani tapınağın tanrıyla buluşma mekânı olan (15) ve kült heykelinin de bulunduğu naos bölümüne girişin yapıldığı alanda, imparatorluğun resmi dili Latince olarak yer alır (16). Böylelikle yapı içte, yeni imgenin aktarılması için donatılmışken içerde harmanlanmış olan mesaj ise güneydoğu cella duvarının dış kısmında original dilini tam karşılamayan bir çeviriyle izleyicinin anlayacağı dilde yani Yunanca olarak iletilmiştir. Bu, bir yerde imparatorluğun geniş coğrafyalara yayılmış yönetim (eyalet) anlatısının, merkez ve çeper sisteminin tezahürüdür. Antae duvarları ise pronaostaki mesaj ve eyaletin yeni kültürlerini gözetip düzenin hamiliğini ve garantörlüğünü üstlenmiş Galatyalı rahiplerin işlerini sunan yazıtla donatılmıştır. Tüm mekân böyle bakıldığında bir anlatı yumağı gibidir.

Hem sivil hem de askeri mimari Augustus ideolojisinde önemli bir yer tutar (Wood, 2003). RGDA ile ise mimari ile amaçlanmak istenen yazıya dökülür, politik kariyeri, inşa ettirdiği binalar, imparatorluk yurttaşları için yapılan harcamalar, askeri başarılarla taçlandırılır, bu iki pratik bir mekânda birleşir ve güçlü bir dile dönüşür. Olasılıkla gerçeklikten ziyade toplum algısının şekillendirilmesini amaçlayan bu metin, Augustus'un meşruiyetinin ideolojik bir manifestosudur. Düşünsel bir sistemin tasarımında mimarlık ürününü araçsallaştıran yazıt, izleyicisi ile buluştuğu andan itibaren bir algı biçimleyici, bir bellek oluşturucu vazifesi görmeye başlamış olmalıdır. Tapınağa politik bir imaj sağlayan RGDA, Roma'nın uzak bir eyaletinde imparatorluk himayesi tarafından kuşatılmanın görsel bir dilidir (Güven, 1994, 54-55; Güven, 1998, 40).

Mekânın temsili, politik olmasının yanında RGDA ile donatılmış olmasından dolayı askeri motivasyonu da imgesinde barındırır. Imperium yetkisine haiz bir imparatora adanmış ve onun askeri zaferlerinin ifadesiyle süslü olan tapınak, batıdan-doğuya Roma ordularının doğu sınır bölgelerinin kontrol ve güvenliğinin sağlanması sürecinde askerlerin hareket güzergahı üzerinde bulunan önemli bir kesişimde yer alan bir eyalet başkentindeydi ve kent imparatorluk lejyonlarının geçiş trafiğine tanık oluyordu (Mitchell, 2011, 58). Şüphesiz, tapınak imparatorluk gücünün temsili olarak orduların maneviyatını güçlendiren bir unsur olarak da izleyicilerini etkilemiş olmalıydı. Diğer bir yandan kente karakter kazandıran bir yapıydı, evvelinde Ankyra daha ihtişamlısına sahip olmamıştı, bundan dolayı olmalıdır ki diğer mimari, çevresinde üremeye başladı (Şekil 4). Kentin damarları olan caddeler mekansal olarak iki eksenli bir düzen oluşturup ve tapınak, kuzey-güney yönlü ana caddenin (cardo maximus) hemen yakınında ve aynı zamanda bu caddenin üzerindeki kamu binalarından uzanan sütunlu yol ile caddeye bağlanmaktaydı (Kadıoğlu ve Görkay, 2011, 245). Tapınak, daha sonra etrafında gelişen Roma kentinin planlanmasında vurgu noktası olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Şekil 4. Tapınağın yakın çevresindeki gördüğü alan ve bu alan içinde kalan tapınak ile çağdaş ve sonrasındaki kent gelişimi (M. Kadioğlu, K. Görkay ve S. Mitchell'in *Roma Dönemi Ankyra* kitabında yer alan dönemsel Ankyra kent planından uyarlanmıştır).

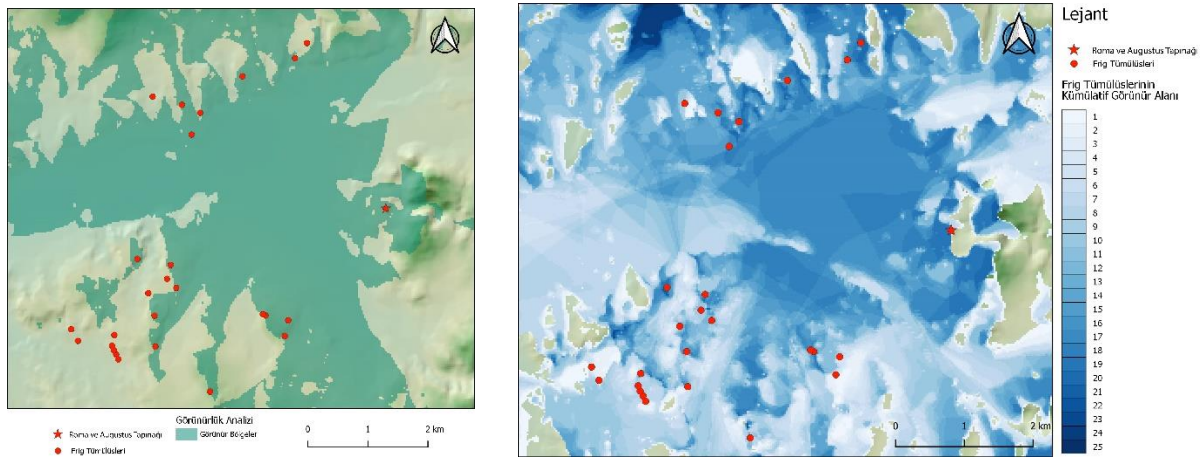
3. POLİTİK PEYZAJIN ÜRETİLMESİNE CBS İLE BİR BAKIŞ

Yapının peyzaj üzerindeki görünürlüğü ile iletilmek istenen mesaj arasında bir bağ olduğunu söylemek mümkündür ve görünürlüğü fazla olan öğelerin daha çok kişiye mesajını iletme potansiyeli vardır. Çevredeki yüksek noktalar (doğal peyzajda zirve noktaları, yapıli peyzajda ise binalar gibi) ister istemez dikkat çeker ve öge ile izleyici arasında bir iletişim de bu yolla sağlanmış olur. Böylece görünürlük, izleyicinin mekanı anlamlandırıldığı algısal bir süreç olarak yorumlanabilir (Llobera, 2003, 25). Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), peyzaj çalışmalarında geçmişin insanların çevrelerini deneyimleme, algılama ve şekillendirmede atıkları adımlara dönük önermeler üretmekte kullanılmaktadır ve çevrenin sosyal ve politik bir çıktı olarak ele alındığı, farklı toplumların aynı fiziki çevreyi nasıl farklı deneyimlediklerine odaklanan çalışmaların geliştirilmesinde güçlü bir araçtır. CBS içindeki en temel araçlardan biri, yapıli ve doğal öğelerin, içinde bulunduğu peyzaj bağlamında görsel iletişim açısından irdelemeye yardımcı olan görünürlük (viewshed) analizidir (Sullivan ve Unwin, 2003) (17). Bu mekansal analiz, görsel yapılanmanın nasıl olduğunun incelenmesini ve birbirini gören alanların okunabilmesini sağlar ve görünür olmanın, gücün temsiliyetine olan katkısını, peyzajda yaratılan tezahürün sınırlarının anlaşılmasına yardımcı olur (18).

Manzaraya hakim noktalar ve görsel olarak baskın bir mevcudiyete sahip topografik öğeler yüksek görünürlüklere sahiptirler ve kültürler bu alanları genellikle tasarruf ederler, bazen gözden saklayarak bazen de ikonik bir mimari ile. İmparatorluklar egemen oldukları alanı belirleme ve mevcudiyet temsili olarak mimariyi seçer. Roma ve Augustus Tapınağı şüphesiz

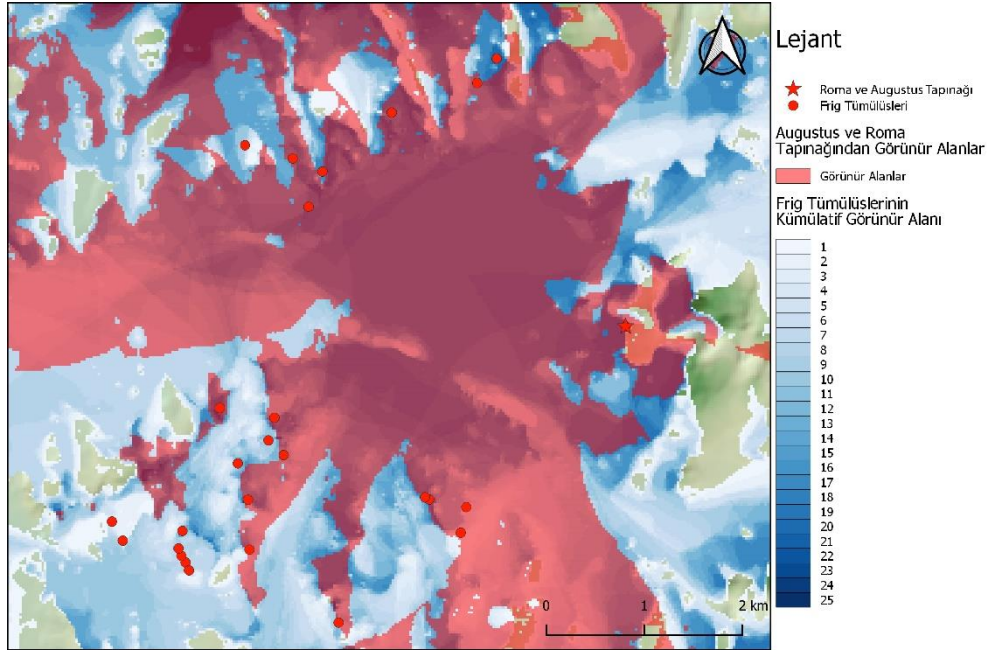
Galat bölgesindeki yeni yönetim düzeninin yansımasıydı. Topografik açıdan tapınak, üzerinde yükseldiği tepeyle çevresindeki platoya oldukça hakim bir noktada geniş bir görme alanına sahipti (Şekil 5). Yer seçimi tesadüfi değildi, yönetsel gücün hükmettiği yeni coğrafyasında kendini görünür kılmak için topografyanın ve geleneklerin yardımına başvurması da akıllıca bir yoldu. Tepe Frig ve Galat dönemlerindeki ritüellere ev sahipliği yapmış kutsal alandı, tıpkı günümüzde olduğu gibi (Gültekin ve Canbolat, 2019). Tapınak, tepe üzerinde Roma varlığının nişanesi, tümülüs olarak adlandırılan Mausoleum'undaki gibi ilk imparatoru meşru kılarak Augustus'un otobiyografisini taşıyan, Frig peyzajının göstergeleri tümülüslerin görünür alanı ile çakışık bir alana hakim (Alanyalı-Aral, 2017, 29-33; 36) (19) diğer deyişle kendinden evvelki kültüre eklenerek nüfuz eden, dönüştüren bir temsiliyete sahipti.

Görme alanının batıya (kuzeybatı ve güneybatı yönleri ile) dönük ve bu yönde yüksek oranda görünürlüğe sahip olması, peyzajdaki konumlanmasında baskın kültürün öğeleri Frig tümülüsleriyle imgesel bir ilişki kurmuş olduğunu söylemeye imkan verebilir (Şekil 5).

Şekil 5. Tapınağın ve Frig Tümülüslerinin gördüğü alanları gösteren görünürlük analizi.

Tümülüslerin de peyzajı tanımlayan ve şekillendiren, dini, sosyal ve politik gücün yansıması anıtlar olduğu (Carstens, 2016, 49) düşünüldüğünde, politik içeriklerle donatılmış mekansal bir konfigürasyon olan tapınağın, ritüel süreklilik gösteren peyzajda imparatorluk yönetiminin görsel tezahürü olarak bölgenin geçmişine entegre ve aynı zamanda toplum algısını şekillendiren bir yapı olarak yükseldiğini söylemek mümkündür. Nitekim tümülüslerin peyzajdaki görünürlük alanlarına bakıldığında arkeolojik kazılar ve antik kaynaklar ile tanımlanmış Frig etki alanını kapsayacak nitelikte olduğu görülmektedir. Ayrıca tümülüsler topografyada yükseltiler üzerinde mekansal iletişimi sağlayan geçit hattı niteliğindeki düzlüklere oldukça hakim konumdadır. Dağılımları, kuzeybatı-güneybatı hattında yoğunluk göstermektedir. Roma ve Augustus Tapınağı'nın batıya yönelmiş görünürlük alanı, tümülüslerin kümülatif görünürlük alanı ile örtüşmektedir (Şekil 6). Bu da, her iki hakim kültürün peyzajı yönetmekteki çabalarının benzer olduğunun göstergesi olarak anlaşılabilir (20).

Şekil 6. Roma ve Augustus Tapınağı ile Frig Tümülüslerinin çakışan görünür alanlarını gösteren harita.

4. SONUÇ

Ankyra Roma ve Augustus Tapınağı'nın içinde yer aldığı peyzaj, tarihsel süreç boyunca inşa edilerek egemenin temsiliyet alanı olmuştur. Oldukça güçlü bir anlatı dili olan ve politik birer anıt olarak düşünülebilecek tümülüsler ile Frigler'in peyzajı şekillendirdiği söylenebilir. Ardılları ve materyal kültür bağlamında tanımlaması zor olan bölgenin yeni sakinleri Galatlar, kendilerine miras kalan kültürü sürdürmeyi tercih etmişler ve Roma'nın bölgeye intikali ile işbirliğini öncelermişlerdir. Roma egemenliğinin ilk anıtı olan tapınak, peyzajın sürekliliğine dikkatlice eklenmiştir. Sonuç olarak, politik peyzaj ile yönetsel gücün ideolojisinin temelini oluşturan 'alan' tanımlanmaya çalışılmıştır. Yeni kurulmuş eyaletin yeni başkentinin tasavvurunda bir tapınak ile alanın yeniden üretimi ve yönetsel gücün toplum üzerinde tahakküm kurmaya yönelik algı oluşturmaktaki süreci, önceki hakim kültürün ve yerel kimliğin yeni tasarıya eklenmesi, sürekliliğin sağlanmasına tapınak özelinde bakıldığında topografik anlamda konumlandırılmasının tesadüfi olmaktan ziyade bir program dahilinde olduğu anlaşılır. Bu esnada bir mekansal organizasyon dahilinde konumlandırılmış tapınağın izlediği alanın tespiti ve görünürlüğü bu önermeyi destekler.

KAYNAKLAR

- Akurgal, E. (1994) Augustus Tapınağı ve Yazıtlar Kraliçesi, *Ankara Ankara*, der. E. Batur, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 33-50.
- Alanyalı-Aral, E. (2017) Ankara Kentinde Frig Dönemi İzleri: Frig Tümülüsleri Üzerine Bir Araştırma, *TÜBA-KED* (15) 21-43.
- Arık, R.O. (1934) Karalar Hafriyatı, *Türk Tarih Arkeoloji Etnografya Dergisi* (2) 102-167.
- Bennett, J. (2019) The Annexation of Galatia Reviewed, *Adalya* (22) 223-257.
- Bogdanović, J., Christie, J. J., Guzman, E. (2016) Ontological Relations and the Spatial Politics of Capital Cities, *Political Landscapes of Capital Cities*, eds. J. J. Christie, J. Bogdanović, E. Guzman, Boulder: University Press of Colorado, Boulder; 377-390.
- Boyana, H. (2012) Antik Dönemde Ankara Tanrıları ve Kültleri, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, 25-26 Ekim 2011*, der. Y. Kurt, Ankara; 557-575.
- Dürüşken, Ç. (2007) *Caesar Augustus, Monumentum Ancyranum, Ankara Anıtı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Carstens, A. M. (2016) Tumuli as Power Political Statements. On Tumuli in Cyprus in an East Mediterranean and Anatolian Context, *Tumulus as Sema. Space, Politics, Culture and Religion in the First Millenium BC*, eds. U. Kelp, O. Henry, De Gruyter. Berlin-Boston; 43-53.
- Cooley, A. E. (2009) *Res Gestae Divi Augusti: Text, Translation, and Commentary*, Cambridge.
- Coşkun, A. (2012) Intercultural Anthroponomy in Hellenistic and Roman Galatia, *Gephyra* (9) 51-68.
- Coşkun, A. (2014) Neue Forschungen zum Kaiserkult in Galatien. Edition der Priester-Inschriften des Ankyraner Sebasteions (OGIS 533 = Bosch 51) und Revision der Frühen Provinzialgeschichte, *Der Beitrag Kleinasiens zur Kultur- und Geistesgeschichte der griechisch-römischen Antike, Akten des Internationalen Kolloquiums, Wien, 3 –5 November 2010*, ed. J. Fischer, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien; 35-73.
- Coşkun, A. (2021) Galat Krallıkları, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu: Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, der. O. Tekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 124-143.
- Cunliffe, B. (2018) *The Ancient Celts*. Second Edition, Oxford University Press, UK
- Darbyshire, G., Mitchell, S., Vardar, L. (2000) The Galatian Settlement in Asia Minor, *Anatolian Studies* (50) 75-97.
- David, B., Thomas, J. (2016) Landscape Archaeology: Introduction. B. David, J. Thomas (Eds.), *Handbook of Landscape Archaeology (World Archaeological Congress Research Handbooks in Archaeology)*, Routledge, New York; 27-43.
- Foucault, M. (2007) Questions of Geography, *Space, Knowledge and Power in Foucault and Geography*, eds. J. W. Crampton, S. Elden, Ashgate; 173-184.
- Görkay, K., Mitchell, S. (2011) Augustus ve Roma Tapınağı, *Roma Dönemi'nde Ankyra*, der. M. Kadioğlu, K. Görkay, S. Mitchell, Yapı Kredi Yayınları, Ankara; 79-98.
- Gültekin, N., Canbolat, A. N. (2019) To Maintain the Historical Sacred Spaces: Ankara – Hacı Bayram District, *Gazi University Journal of Science Part B* (7/2) 257-267.
- Güven, S. (1994) Res Gestae Divi Augusti Yazıtı ve Ankara'nın Roma Dünyasındaki Yeri, *Ankara Ankara*, der. E. Batur, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 51-61.

- Güven, S. (1998) Displaying the Res Gestae of Augustus: A Monument of Imperial Image for All, *Journal of the Architectural Historians* (57/1) 30-45.
- Güven, S. (2001) Bir Roma Eyaletinin Evrim Sürecinde Galatia ve Ancyra, *Tarih İçinde Ankara II, Aralık 1998 Seminer Bildirileri*, der. Y. Yavuz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara; 109-122.
- Güven, S. (2019). Monumentum Ancyranum Yazının Anıtı/Mimarlığın Yazısı, *İnci Aslanoğlu için Bir Mimarlık Tarihi Dizimi*, der. T.E. Altan, S. Enginsoy Ekinci, Kalkan Yayıncılık, Ankara; 1-5.
- Isaac, B. (2017) Core-Periphery Notions. *Empire and Ideology in the Graeco-Roman World: Selected Papers*, Cambridge University Press, Cambridge; 99-121.
- Jacobs II, P. W., Conlin, D. A. (2015) *Campus Martius, The Field of Mars in the Life of Ancient Rome*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Jones, H. L. (1917) Strabo, *Geography, Books 10-12*, Loeb Classical Library 49, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Jones, W. H. S. (1918) Pausanias, *Description of Greece, Volume I: Books 1-2 (Attica and Corinth)*, Loeb Classical Library 93, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Kadioğlu, M., Görkay, K. (2011) Kent Planı Gelişimi, *Roma Dönemi'nde Ankyra*, der. M. Kadioğlu, K. Görkay, S. Mitchell, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 243-252.
- Kortanoğlu, E. (2015) Yunan Tapınağı Olarak İsimlendirilmiş Yapının Temel Doğasına Yüklenmiş Anlam/lar, *Colloquium Anatolicum* (14) 83-101.
- Krencker, M., Schede, D. (1936) *Der Tempel in Ankara*, (Archaeologisches Institut des Deutschen Reiches, Denkmaler Antiker Architektur, Band 3), Berlino-Lipsia.
- Lefebvre, H. (1974) La production de l'espace, *Mekanın Üretimi*, çev. I. Ergüden (2019) 6. Baskı. Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Llobera, M. (2003) Extending GIS-based Visual Analysis: the Concept of Visualscapes, *International Journal of Geographical Information Science* (17/1) 25-48.
- Magie, D. (1950) *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*, Vols. I, II. Princeton University Press.
- Makridi, Th. (1926) Ankara'daki Âsâr-ı Atıka ve Mebâni-i kadime hakkında rapor, *Maarif Vekâleti Mecmuası* (7) 58-67.
- Mitchell, S. (1993) *Anatolia, Land Men and Gods in Asia Minor, Vol. I: the Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule*, Oxford.
- Mitchell, S. (2011) Askeri Kültür, *Roma Dönemi'nde Ankyra*, der. M. Kadioğlu, K. Görkay, S. Mitchell, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 57-68.
- O' Sullivan, D., Unwin, D. (2003) *Geographic Information Analysis*, Wiley, Hoboken, NJ.
- Özçakir, Ö., Bilgin Altinöz, G., Mignosa, A. (2017) The Impact of Politics and Ideology on the Transformation of Heritage Values: Hacı Bayram District in Ankara, Turkey, *Intangibility Matters: International Conference on the values of tangible heritage 29-30 May 2017 LNEC*, eds. M. Menezes, D. Rodrigues Costa, J. Delgado Rodrigues, Lisbon; 241-252.
- Özgüç, T. (1946) Anadolu'da Arkeoloji Araştırmaları I, *Belleten* (10/40) 557-597.
- Richardson, J. S (1991) Imperium Romanum: Empire and the Language of Power, *The Journal of Roman Studies* (81) 1-9.

- Rolfe, J. C. (1914) Suetonius, *Lives of the Caesars, Volume 1: Julius, Augustus, Tiberius, Gaius, Caligula*, introduction by K. R. Bradley, Cambridge.
- Serin, U. (2018) Ankara and the Temple of Rome and Augustus in the Late Antique, Byzantine and Turkish Periods, eds. P. Botteri, V. Veronesi, S. Ravalico, *Progetto Ancyra. Il tempio di Augusto e Roma ad Ankara*, Edizioni Università di Trieste, Trieste; 335-377.
- Smith, A. T. (2003) *The Political Landscape: Constellations of Authority in Early Complex Polities*, University of California Press, Berkeley.
- Temizsoy, İ., Arslan, M., Akalın, M., Metin, M. (1996) Ulus Kazısı 1995, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1995 Yıllığı*, Kültür Bakanlığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara; 17-33.
- Thompson, R. C. (1910) A Journey by Some Unmapped Routes in the Western Hittite Country between Angora and Ereğli, *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology Fourth Meeting, June 8th, 1910*, London; 181-191.
- Uzunarslan, A. (2021) Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ankyra'da Agonistik Festivaller, *Asırlık Çınar Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100 Yaşında*, der. Y. Kırac, U. Alagöz, Z. F. Taşkıran, A. Alpagut, Ankara; 315-342.
- Wheatley, D., Gillings, M. (2002) *Spatial Technology and Archaeology: The Archaeological Applications of GIS*, Routledge, London.
- Wood, S. (2003) Urban Imagery and Visual Narrative: The Campus Martius in the Age of Augustus. *The School of Historical Studies Postgraduate Forum e-Journal*, Edition Two.

GÖNDERMELER

- (1) Smith, Mezopotamya kültürlerinden referansla erken dönem şehir devletlerine odaklanarak politik peyzajı irdelemiştir. Bu bağlamda, daha geniş çalışma alanları ile ortaklaşmak adına farklı ölçeklerde bir araya gelmiş politik peyzajları üç temel kategoride ele almıştır: Fiziki alan üzerindeki ulaşım, iletişim, arazi kullanımı, idari ve ekonomik düzenlemelemeden oluşan tecrübe, özne ve fiziki alanlar arasındaki duysal etkileşimi işaret eden mekansal algı ve görsel temsiliyetleri, mekansal teoriyi ve felsefeyi irdeleyen mekansal hayal etme pratiği olarak tanımlar.
- (2) 2017 yılına kadar Ankara'nın tarih ve arkeolojisine dönük olarak yapılmış tüm yayınlar Serin (2018) tarafından Progetto Ancyra ile bir araya getirilip sunulmuştur. Progetto Ancyra, tapınak özelinde yürütülmüş, yazıtların ve tapınağın belgelenmesi ve korunmasına dönük eylem planlarının hazırlanmasını sağlayan kapsamlı bir proje olup Ankara çalışmaları için başvuru niteliğine sahiptir.
- (3) Tümülüslerde ilk çalışmalar Makridi Bey tarafından başlatılmıştır, Makridi, T. (1926) Ankara Höyüklerindeki Hafriyata Dair Rapor, Maarif Vekâleti Mecmuası (6) 35-45; Anıtkabir Alanı 1 ve 2 No'lu tümülüsler için; Özgüç T., Akok, A. (1947) Türk Tarih Kurumu adına Anıt-Kabir alanında yapılan tümülüs kazıları, Die Ausgrabungen an Zwei Tumuli auf dem Mausoleumshügel bei Ankara, Belleten (11/41) 57-85; Gazi Orman Fidanlığı "A" tümülüsü için Koşay, H. Z. (1933) Ankara Gazi Orman Fidanlığı'nda bulunan Eserler Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi (1) 5-21; Tuna, N. (2007) ODTÜ Müzesi'nin Ankara Frig Nekropolünde Araştırma ve Kurtarma Kazıları, Friglerin Gizemli Uygarlığı, der. H. Sivas, T. Tüfekçi Sivas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul; 99-113.
- (4) En güncel çalışma için bkz. Alanyalı-Aral, 2017, 21-43. Yazarın yaptığı değerlendirmeye göre, Frig yerleşim alanı, Roma ve Augustus Tapınağı'nın da içinde bulunduğu bölgedir ve yazarın tümülüslerin mekansal dağılımına dönük yaptığı öneriye göre tümülüsler çekirdek yerleşimde peyzajdan okunabilecek lokasyonlarda yer alıyor olabilir.

- (5) Coşkun, Galat topraklarının bir Roma eyaletine dönüşmesinde Amyntas'ın yenilgisinin ardından Romalılar'ın elde etmiş oldukları arazilerin orduya hizmet vermiş kıdemli askerlerin tasarrufuna sunulmuş olmasının hızlandırıcı olduğunu ifade eder.
- (6) Bennett, Augustus Tapınağı ve Ulus bölgesinde gerçekleştirilmiş eski kazılara ve bu kazılardan elde edilerek Frig ve Hellenistik döneme tarihlendirilmiş seramik verisine güncel çalışmalar ışığında yeniden bakılması gerektiğini vurgular.
- (7) Krencker ve Schede ayrıca tapınağın giriş cephesinin Anadolu geleneğinde Kybele ya da Magna Mater gibi Anadolu tanrıçaları ile ilişkili kutsal alanların mekan düzenlemelerine uygun olarak batı yönelimli olduğunu söyler ve bu da tapınağın üzerinde yükseldiği kutsal alanın sürekliliğine işaret eder niteliktedir. Aynı zamanda tapınağın Roma'ya adanmış olması da bu duruma bir açıklama oluşturabilir, bkz. Akurgal, 1994, 36. Öte yandan, tapınağın yerinde evvelden Frig kökenli Men tapınımı olduğu, bu kültürün de tespt edilmiş olan sikkeler üzerindeki betimlerinde ve yazıtlar özelinde bakıldığında Roma Dönemi'nde oldukça yer bulduğu görülmektedir (Boyana, 2012, 560-562).
- (8) Yirmi üç rahibi içeren listeye dönük güncel tartışma için bkz. Coşkun, 2014, 35-73; Coşkun, 2021, 141.
- (9) Güven, Res Gestae Divi Augusti'nin Anadolu'da 3 kentte yer almış olmasını Augustus dönemi ile birlikte imparatorluğun doğu politikası gereğince birbirinden farklı yapılardaki toplumlara ev sahipliği yapmış Galatia Bölgesi'nde siyasi birliğin sağlanması ve pekiştirilmesine dönük bir uygulama olarak değerlendirmektedir (1994, 55-57).
- (10) Yazar tarafından 2020'de Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi Doktora Sonrası Burs desteği ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin izni ile tapınakta Temmuz 2020'de Odabaşı Mimarlık aracılığıyla 3 boyutlu yersel tarama çalışması gerçekleştirilmiş ve her geçen gün bozulma ve yıpranmalara maruz kalan tapınağın ve yazıtın güncel durumuna dönük bir belgeleme yapılmıştır. Söz konusu figür bu çalışmadan üretilmiştir.
- (11) Güven, tapınağın mimari üslup açısından değerlendirildiğinde Roma Dönemi tasarımından uzak, Roma'nın doğu politikası çerçevesindeki program dahilinde, Anadolu kökenli bir kültürün kutsal alanı üzerinde yer almasının özelinde geçmişin kapsandığı siyasi birleştiricilik bağlamında görülmesi gerektiğini vurgular (1994, 59). Ayrıca Güven, buna ilaveten, temel seviyesinde ise harçlı uygulamaların olması Roma inşa tekniğinin görüldüğü erken örnekler arasında yer almasına sebebiyet verdiğini ifade eder (2001, 112).
- (12) Caesar Augustus, Monumentum Ancyranum, I.5; Roma ideolojisinin unsurlarından biri olan "barış" mevhumu, Augustus'un Romalılara ve müttefiklerine sağladığı siyasal istikrar düzenlemesiydi ve Pax Romana olarak vücut buldu, bkz. Wood, 2003.
- (13) Yeni düzenin kurucusu, düzen ve barışı sağlayan, orduları komuta eden kurtarıcı, geleneklerine bağlı, mütevazı ve yardımsever, adil ve merhametli yanlarıyla Roma'yı ulaştırdığı noktada ideal bir imparator görüntüsü ihdas edilirken kendinden sonrası için de örnek oluşturmaya yönelik bir metin olarak düzenlenmiş olmalıdır, bkz. Cooley 2009, 50. Öte yandan, Güven'in ifade etmiş olduğu gibi kitlelerin üst düzeyden yönlendirilmesine dönük karmaşık mekanizmanın işletilmesinde RGDA, siyasal iletişimin çıktısı olarak görülmelidir (1994, 54).
- (14) Tanrıça Roma'nın Asia Eyaleti'nde bir kült olarak yer alması bir yerde Augustus propagandasının ana unsurunu teşkil eder, nitekim Suetonius Augustus'un herhangi bir eyalette sadece kendisine adanmış bir tapınağı kabul etmeyeceğini ancak Roma ile anılırsa bunun mümkün olacağını aktarır (Aug, 52). Eyaletlere gönderilmiş, imparatorun hatırasını yâd eden bu kopyalardan günümüze kalan en iyi örnek, her ne kadar RGDA'da sınırlara katılan ve yeni kurulan eyaletler arasında ismi geçmese de Galatia'da yer alır.

- Ayrıca Anadolu'da bir kaç yerde, Apollonia (Uluborlu) ve Antiokheia ad Pisidiam (Yalvaç)'da fragman olarak tespit edilebilmiştir, bkz. Cooley, 2009, 6-18.
- (15) Kortanoğlu, tapınak mimarisinin mekansal öğelerini, mekanın üretilmesinin arkasındaki düşünsel sürece ışık tutar şekilde ele almakta ve içsel hiyerarşisi özelinde yorumlamaktadır (2015, 86).
  - (16) Theodor Makridi, yazıtın tapınağın tasarımında olmadığı, sonradan yüzeylerde düz satırlar oluşturmak suretiyle oluşturulduğunu aktarır (1926, 60). Güven, yazıtın mimariye ekelenerek anıtsallaştırdığına vurgu yapar (2019, 1-3).
  - (17) CBS'de görünürlük analizi sayısal yükseklik modeli (SYM) üzerinden gerçekleştirilir. SYM'deki her hücre belirli konumda bir yükseklik değerine sahiptir. Bir noktanın gördüğü alan ile diğer hücreler arasındaki yükseklik farkları kullanılarak analiz gerçekleşir, gözlem yapılan noktadan görülebilen (değeri 1) yada görünmeyen (değeri 0) alanlar belirlendikten sonra boyutu gözlem yapılan alan içinde önceden tanımlanmış alan kapsamında kalan hücrelerin sayısı sayılarak ortaya çıkan sayı SYM'nin hücre boyutuyla çarpılarak hesaplanır (Wheatley ve Gillings, 2002, 181). Bu analizde 100.000 ölçekli haritadan üretilmiş 25 m çözünürlüklü SYM kullanılmıştır.
  - (18) CBS, peyzajın temsili ve karakterizasyonu gibi bir çok parametrenin ve insan faktörünün getirdiği değişkenlerin çeşitliliğinden dolayı kesin bilginin üretilmesine her zaman olanak sağlamaz ancak sağladığı altyapı verinin değerlendirilmesi aşamasında bir bakış açısı geliştirmeye katkı sağlar.
  - (19) Alanyalı-Aral Ankara'daki tümülüslerin konumlarına dönük olarak yaptığı detaylı çalışma, kentin büyümesiyle imar ve yapılaşmayla yok olmuş tümülüsleri, geçmiş tarihli hava fotoğrafları, kroki ve haritalarda tespit ederek topografik bağlamları özelinde irdeler. Frig dönemi yerleşim merkezini Ulus Hacı Bayram Tepesi olarak yapılmış kazılar özelinde referanslamaktadır. Kendisinin haritalandırdığı Batı tümülüslerinin konum bilgisi bu çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Frig dönemi tümülüsleri tapınağın batı ve güney batı yönünde günümüzde çoğunlukla Anıttepe ve Beştepe olarak adlandırılan kent merkezinin sayılı yükseltilerinin etrafında kümelenmiştir. Günümüzde de bu tepelerin güçlü bir mimari dille aidiyet duygularını beslemek üzere donatıldığını görüyoruz. Öte yandan Alanyalı-Aral'ın Chantre'ye referansla belirterek analiz ettiği gibi Roma ve Augustus Tapınağı'nın üzerinde yükseldiği tepe, kuzeyde olduğu düşünülen tümülüsler ile görsel ilişki içindedir.
  - (20) Görünürlüğün belirlenmesinde kümülatif görüş alanı analizi sayısal yükseklik modeli verisi üzerinden yapılmıştır. Kümülatif görüş analizi, her bir tümülüs için ayrı ayrı oluşturulmuş ve tümünün görüş alanlarının toplamı kümülatif görüşü meydana getirmiştir. Görüş alanı haritaları sıfır ve bir değerlerindeki matrislerden oluştuğundan hücre bazında bir dizi mekansal referanslı görünür alanının toplanması, belirli bir hücre bir görüş alanında olduğunda her hücre için değeri birer artırma etkisine sahiptir. Kümülatif bir görüş alanı oluşturulduğunda, her hücrenin değeri, o hücreyi görebilen tümülüslerin sayısına karşılık gelir.

**Kentsel Mekânda İnsanın Suyla Buluşturulması
(Bringing People Together With Water in Urban Space)**

Merve BÜYÜKBEKTAŞ¹, İbrahim BAZ²

¹İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma
Yönetimi, İstanbul/Türkiye

mervebuyukbektas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0918-0856

²İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gayrimenkul Geliştirme Kentsel Dönüşüm Planlama ve
Yönetimi, İstanbul/Türkiye

ibaz@istanbulticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3741-6814

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300155>

Corresponding Author/İletişim yazarı: Merve BÜYÜKBEKTAŞ

E-mail: mervebuyukbektas@gmail.com

ÖZET

Sürdürülebilir drenaj sistemleri (SDS) yağışın toprak tarafından emilmeyen kısmının olumsuz etkilerini azaltmak ve bu suların faydalanabilmek için yaygın bir şekilde kullanılır. Bu suların doğru yönlendirilmesiyle durgun su habitatları ve su temalı rekreasyonel tesisler oluşturulabilir.

Şehirleşmenin yağış sonrası oluşan yüzey sularına en önemli etkisi miktar ve kalitedeki değişikliklerdir. Şehirleşme ile paralel olarak su sızdırmaz yüzeylerin artması, yağış sularının bu alanlardan kontrollü bir şekilde uzaklaştırılmaması sel baskınlarına, toprak erozyonuna; sızıntı, buharlaşma ve yeraltı suları oluşumunun azalmasına sebep olmaktadır. Kentsel alanlarda yağmur ve kar yağışı sonucu oluşan yüzey sularının, bu alanlardan hızlı bir şekilde taşınması için ekolojik olmayan geleneksel drenaj yöntemleri kullanılmaktadır. Oysa, bu suları daha yerel çözümlerle işlevsel hale getirmek, özellikle içerisinde su ögesi bulunduran toplu konut alanlarında, çok daha ekolojik, ekonomik ve görsel fayda sağlayacaktır. Bu çalışmada toplu konut alanlarında düşünülmesi gereken su ögesinin, yüzde yüz çevre dostu, geleneksel klorlu havuzların aksine kimyasal madde kullanılmayan, ekolojik, tamamen doğal bir arıtma sistemi olan sürdürülebilir drenaj sistemleriyle nasıl oluşturulacağı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, drenaj, göletler, su, habitat, toplu konut

ABSTRACT

Sustainable drainage systems (SDS) are widely used to reduce the negative effects of the part of the precipitation that is not absorbed by the soil and to benefit from these waters. By directing these waters correctly, stagnant water habitats and water-themed recreational facilities can be created.

The most important effect of urbanization on surface waters formed after precipitation is changes in quantity and quality. The increase in watertight surfaces in parallel with urbanization and the inability to remove precipitation waters from these areas in a controlled manner lead to floods, soil erosion; Leakage, evaporation and reduction of groundwater formation. Non-ecological traditional drainage methods are used in order to quickly transport the surface waters, which are formed as a result of rain and snowfall in urban areas, from these areas. However, making these waters functional with more local solutions will provide much more ecological, economic and visual benefits, especially in mass housing areas that contain water.

In this study, it will be revealed how to create the water element that should be considered in mass housing areas with sustainable drainage systems, which is an ecological, completely natural treatment system that does not use chemicals, unlike traditional chlorinated pools.

Key words: Sustainability, drainage, ponds, water, habitat, public housing.

1. GİRİŞ

Geleneksel drenaj sistemler fazla suyu olabilecek en hızlı şekilde kentsel alanlardan uzaklaştırmak için tasarlanmışlardır. Ancak bu sistemlerin dezavantajı, doğal su kaynaklarını koruyamaması ve kentsel çevrede suyun doğal akışının sağlayacağı faydaları arttıramamasıdır.

Fazla yüzey suyunu yapısal alandan uzaklaştıran geleneksel drenaj, yeraltı boru sistemleriyle yapılmaktadır. Bu sistemler sel baskınlarını önlemek için suyu mümkün olduğunca hızlı bir şekilde uzaklaştırmak üzere tasarlanmışlardır. Geçmişte, yüzey suyu akıntıları kanalizasyonla birlikte tek, ortak bir kanalla tahliye edilirdi. Ancak yağıştan kaynaklanan yüzey suları atık suyu yönetim sistemine önemli ölçüde ve öngörülemez şekilde ağır bir yük olabilir. Ayrıca, kanalizasyon sistemine aşırı yüklenme, suyun gerekli arıtma olmaksızın su kaynaklarına kontrolsüz karışmasıyla kirlilik meydana gelir. Son zamanlarda kirliliğe karşı ayrı pissu hatları kurulmaya başlanmıştır. Pissu, atık suyu arıtma sistemlerine gönderilirken; yüzey suyu en yakın su havzasına yönlendirilir. Bu münferit yüzey suyu hatları iki suyun kontrolsüz karışım dökülmesi riskini azaltır ancak yine de kentsel alandaki kirliliği su kaynaklarına taşır.

Su döngüsü gezegendeki yaşamı sağlayan en kritik süreçlerden biridir. Geçmişten bu güne şehirleşme, kirlilik, kaynakların tüketilmesi ve doğal taşkın yataklarındaki yapılaşma nedeniyle sulak alanların, nehirlerin ve yeraltı sularının bozulmasına ve yok olmasına sebep olmuştur. Geleneksel drenaj sistemleri genellikle sürdürülebilirlik düşüncesiyle tasarlanmamışlardır. Bu sebeple çoğu, sel baskın kontrolü, su kalitesi yönetimi, su kaynakları, sağlanan rahatlık veya biyolojik çeşitlilik gereklilikleri konularında etkili değildir. Takip eden bölümlerde daha sürdürülebilir drenaj çözümleriyle ilgili anahtar faktörler ele alınacaktır.

2. YÖNTEM

Tezin hazırlanmasında yöntem iki ayrı aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar; literatür incelemesi ve örneklerin karşılaştırılmasıdır. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda elde edilen verilerle, seçilen araştırma alanları birbirleriyle kıyaslanmıştır. Halkalı'daki toplu konutların ve Singapur'daki Bishan Parkın inşaatı 2012 yılında tamamlanmıştır. Yapıların içerisinde bulunan su öğelerinin aynı dönemde yapılmış olmaları karşılaştırma anlamında önemlidir.

3. GENEL KAVRAMLAR

Sürdürülebilir kalkınma esaslarına göre sıralanmış, yüzey suyu drenaj sistemleri bir bütün olarak Sürdürülebilir drenaj sistemleri (SDS) olarak adlandırılır. Uygun bir şekilde tasarlanmış, inşa edilmiş ve bakımı yapılan SDS'ler konvansiyonel drenaj yöntemlerinden daha sürdürülebilirdir çünkü; kentsel alanlardaki yağış suyu akıntılarının çevreye olan olumsuz etkilerini hafifletebilirler. Bunu aşağıdaki maddeler şeklinde yapabilirler;

- Yağış suyu akıntısını ve sel baskınları riskini azaltır.
- Şehirleşmenin bir sonucu olarak artan, yağış sonrası akıntı suyu miktarı ve sıklığını; dolayısıyla sel riskini ve bunun su kalitesine verdiği zararı azaltır.
- Doğal taban suyunu destekleyerek (uygun yerlerde), akarsuların su toplama havzalarına etkisini minimize eder.
- Sel sularındaki kirleticilerin oranını azaltır ve su kaynaklarındaki kaliteyi korur.
- Kaza eseri dökülen yüksek miktarda kirletici barındıran suların, su kaynaklarına karışmasını engelleyerek tampon görevini görür.
- Yağış sonrası oluşan yüzey suyu akıntısını azaltarak kanalizasyon sistemiyle beraber tahliye eder.
- Geliştirdiği alanlarda estetik değerin ve kullanıcıya sağladığı rahatlığın arttırılmasına katkıda bulunur.

- Kentsel ortamda, yabani hayvanlar için yaşam alanları sağlar ve biyolojik çeşitliliği çoğaltma fırsatları sunar.

SDS'ler bu drenaj teknikleriyle kirliliği, yağış sonrası oluşan yüzey suyu miktarını ve akıntı suyu oranını ciddi oranda düşürürler. Akıntı sularının kaynağında etkili kontrolü ile büyük sel baskınlarını hafifletme ve alınması gereken önlemlerin ihtiyacı azalır. Etkili çökelti yönetimi ve bakımı SDS tekniklerinin uzun vadede etkili olması için hayati önem taşır. Suyun, yönetim dizisindeki herhangi iki bölgesi arasında nakli, mümkün olduğunca doğal sevk fırsatları ile birlikte düşünülmelidir. Karadaki akış rotaları da aşırı durumlarda sel baskınlarının güvenli yönetiminde açıkça göz önünde bulundurulmalıdır.

SDS bileşenlerinin ve tasarım seçeneklerinin çeşitliliği, tasarımcılara ve planlamacılara drenaj tasarımını üstlendiklerinde, yerel arazi şeklinin kullanımı, arazi kazanımı, gelecekteki yönetim senaryolarını ve yerel halkın ihtiyaçlarını dikkate alma şansı tanır. Her tasarım seçeneğinde kullanıcıların istekleri ile doğabilecek risklerin beraber değerlendirildiği etkin kararlar verilmelidir.

Geleneksel drenaj sistemlerinde olduğu gibi bakım SDS tasarımında da oldukça önemli ve gereklidir. Fizibilite ve planlama aşamalarında uzun vadeli bakım ve bu bakımın finansal kaynağı hakkında yeterli çalışma yapılmalıdır. Konvansiyonel drenaj sistemlerinin aksine birçok SDS özelliği gözle görülebilir olmalı ve fonksiyonları bakım yapacak kişiler tarafından kolayca anlaşılabilir olmalıdır.

Sorunlar oluştuğunda, genellikle bariz bir şekilde görünür ve standart peyzaj pratikleri ile basitçe çözüm bulunabilir. Sistemler uygun bir biçimde izlendiği ve bakımı yapıldığında, oluşabilecek bozulmalar çoğunlukla halledilir. Konvansiyonel drenajın aksine, SDS projeleri halkın kullanımındaki açık alanların bir parçasıdır. Rekreatiyonel faydalar kazandırarak toplulukların yerel çevre ile olan etkileşimini teşvik eder.

Sel baskını riskini azaltmak ve su kirliliğini engellemek için sürdürülebilir drenaj tekniklerinden faydalanılarak su ögeleri oluşturulmalıdır. SDS'ler yüzey sularının akışını kaynağında yavaşlatır ve bunu yaparken çeşitli ekolojik çevreler oluşturur. Bu tez çalışmasının temel amacı, doğal ve çevresel yöntemlerle su yönetiminin en iyi örneği olan sürdürülebilir drenaj sistemleri ve bu sistemlerin toplu konut alanlarındaki ekolojik faydalarının artırılması hakkında literatür çalışmalarını ortaya koymaktır.

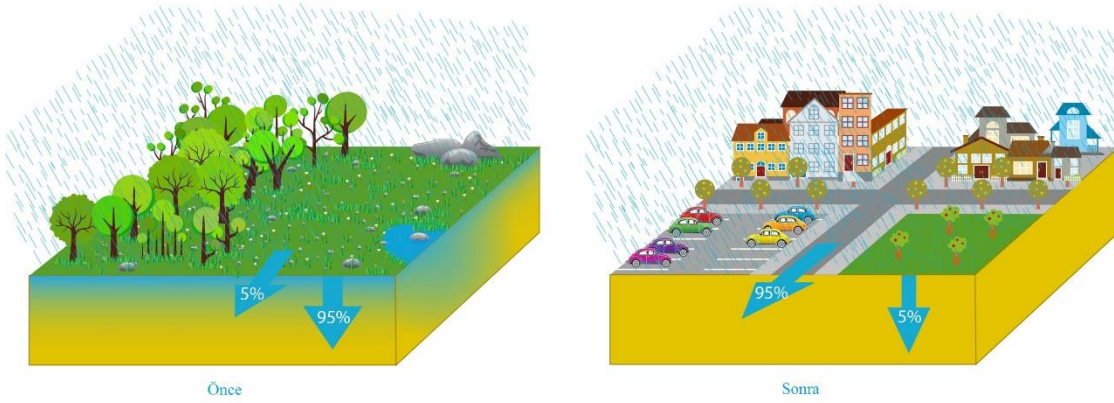
4. ŞEHİRLEŞMENİN ETKİSİ

4.1. Yağış Yüzey Suyu

Şehirleşme yalnızca boru veya kanal sistemleriyle drene edilebilen asfalt yollar ve çatılar gibi geçirimsiz yapılarla yüzeyi kopyalayarak geçirgenliği azaltabilir. Yapılaşma suyu yavaşlatan, tutan ve evapotranspirasyon (terleme ve buharlaşma) ile suyu havaya geri kazandıran vejetasyonun bulunduğu doğal alanları azaltır. Yapılaşma sırasında vejetasyonun bulunduğu üst toprak, alandan uzaklaşır ve alt toprak sıkışır. Tüm bu süreçler toprağın içine emilebilen suyun miktarını azaltır ve yüzeyden akan yağış suyu miktarını önemli ölçüde artırır.

Şehirleşme öncesi ve sonrasında hidrolojik süreçteki değişikliği örneği gösterilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Yapılanma öncesi ve sonrasında hidrolojik süreçler

4.2. Su Kalitesi

Birçok tarım faaliyetinden sonra metal, tuz, patojen, pestisit, gübreleme ve hayvansal atıklar gibi kirleticiler toprağa karışarak, toplum sağlığını etkiler ve çevresel bozulmalara sebep olur. Kirliliğe maruz kalmış alanlar, kirli toprağın yüzey suyu akıntısına karışmasıyla başka problemleri de ortaya çıkartabilir. Endüstriyel sızıntılar, araç kazaları sonucu dökülen yağ veya süt gibi kirleticiler bir bütün olarak “kentsel yayılma kirleticileri” olarak adlandırılır. Yağış suları bu kirleticileri harekete geçirerek nehirlere ve yeraltı sularına taşır.

Üst toprağın ve vejetasyonun kaybı, yüzeysel akış için çok önemli bir filtreleme mekanizmasını ortadan kaldırır. Geleneksel drenaj sistemleri suyu herhangi bir işlem görmeden hızlı bir şekilde alandan uzaklaştırmak için tasarlandığından, kirleticileri süratle su kaynaklarına transfer eder.

4.3. İklim Değişikliği

Gezegenin iklim değişikliği giderek artan delillerle artık kabul edilir bir gerçektir. Bu konuyla ilgili İngiltere İklim Değişikliği Programı tarafından 2002’de yayınlanan bildiriye 2080 yılında aşağıdaki değişikliklerin oluşacağı öngörülmüştür;

Kışlar daha ılıman bir hal alıp yağış miktarı ciddi oranda artacaktır.

- Yazları daha sıcak ve kuru geçecektir.
- Sıcaklık dalgaları, su seviyelerindeki yükselme ve ağır yağmur yağışı gibi olağanüstü hava koşulları daha sık yaşanmaya başlayacaktır.

Bu iklim değişikliklerinin su kaynakları ve su kalitesi üzerinde doğuracağı ana sonuçlar aşağıdaki gibi olacaktır.

- Temiz su (içme suyu) miktarı azalmaktadır.
- Su kaynaklarındaki buharlaşma ve alglerin oluşumu artmaktadır.
- Vejetasyon mevsimi uzar. Bu daha nemli havayla beraber, besin maddelerinin yıkanmasına, toprak sıkışmasına ve yağmur suyunun süratli akışına sebep olur.
- Taban suyu kaynaklarını azaltır ve bunun sonucu olarak su tedarikinin ve taban suyuna bağlı ekosistemleri olumsuz etkiler.
- Suyu dayalı rekreasyonel aktiviteler için sezonu uzatır.

Yoğun yağışların daha sık periyotlar halinde yağması;

- Kentsel ve kırsal alanlardaki yüzeysel akışı artırır.
- Özellikle, toprağın kuru ve suyu yavaş emdiği ettiği kuraklık sonrası dönemlerde su kaynaklarına giden kirletici miktarı artar.

- Üst toprağın aşınması, yüzey suyu akışına karışan tortu miktarını artırır. Bu bazı balık türlerine zarar verir ve atık yoğunluğunu artırır.
- Sel baskınlarını artırır ve kanalizasyon sisteminin taşmasıyla arıtılmamış suyun kaynaklarına karışmasına sebep olur.
- Sel sularının ardından ortamda kirletici madde bırakır.

İklim değişikliğiyle birlikte arazi kullanımı (drenaj) sel baskınlarına karşı tamamlayıcı önlem olarak düşünülmeli ve yeni oluşturulan yapısal alanlarda uygulanmalıdır.

4.4. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılı tanımına göre: "İnsanlık, gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarını temin ederek, kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir." Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve refah seviyesini yükseltme çabalarını, çevreyi ve yeryüzündeki tüm insanların yaşam kalitesini koruyarak gerçekleştirme yöntemidir. Sürdürülebilir kalkınma, şimdi ve gelecek nesillere daha kaliteli bir hayatı sağlamayı hedefler. Üç temel amacı şöyledir;

- Sosyal adalet
- Çevrenin etkin korunması
- Doğal kaynakların ihtiyatlı kullanımı

Devletlerin sürdürülebilir kalkınma taahhütlerinin bir parçası olarak suyun sürdürülebilir yönetimi önceliklidir. Bu,

- Su kaynaklarının ihtiyatlı kullanımı ve su kullanımını suyun kendini tamamlayabilme limitlerinde sınırlamak
- Su kirliliğinin yayılmasıyla mücadele etmek
- Yeni sel baskını olasılıklarını en aza indirmek, artan risklerin etkin yönetimi ve sele karşı dayanıklılığı ve esnekliği arttırmayı kapsar.

4.5. Arazi Kullanım Planı

Tüm gelişim kararları yerel planlama politikalarına uyumlu olmalıdır. SDS'ler, bu politikalara yön veren ulusal stratejilerde tercih edilen drenaj yöntemi olmalıdır.

Arazi kullanım planları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya bakanlığın koordinasyonu altında, ilgili valiliklerce hazırlanır. Arazi kullanım planları hazırlanırken öncelikle ülkesel ve bölgesel planlamalara temel oluşturan ve diğer fiziki planlamalara veri teşkil eden; su potansiyeli, toprak verileri ve haritaları esas alınır.

Ulusal kalkınma stratejileri kapsamında sektörel gelişim potansiyeli ve nüfus gözetilerek çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda mevcut ve gelecekte oluşacak potansiyel arazi kullanım türleri ve özellikleri ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yerel düzeyde etkileneceklerin katılımı ile belirlenir.

Belirlenen bu kullanım türlerinin taleplerini değerlendirmek için çalışma alanındaki toprak ve arazilerin nitelikleri belirlenir. Bu nitelikler yukarıda belirtilen arazi kullanım türlerinin istekleri ile eşleştirilir. En çok eşleşenden en az eşleşene doğru sıralama yapılır.

Bu sıralamadan sonra belirlenen arazi kullanım türünün özelliklerinden; kalkınma stratejileri, kalkınma planları, ekonomik koşullar, çevresel zorunlulukları gibi diğer hususlarda dikkate alınarak yeniden eşleştirme ve sıralama yapılır.

Arazinin özellikleri gözetilerek farklı kullanımlar karşısındaki davranışlarını ortaya çıkarmak için toprak ve arazi etütlerine dayanılarak yapılan arazi kullanım planları ile; yerel, bölgesel ve

ülkesel ölçekte tarım arazileri, mera arazileri, orman arazileri, özel kanunlarla belirlenen alanlar, yerleşim-sanayi-turizm alanları, sosyal ve ekonomik amaçlı altyapı tesisleri ile diğer arazi kullanım şekillerini ve ileriye yönelik sürdürülebilir arazi kullanım türlerini gösteren rapor ve haritalar hazırlanır.

Bu çalışmalarda ihtiyaca uygun ölçekte sayısal ve/veya manuel standart topografik haritalar, standart kadastral haritalar, uydu görüntüleri veya hava fotoğrafları kullanılabilir. Tespit edilen bilgiler veri tabanında saklanır. Arazi kullanım planlarının hazırlanması ile ilgili diğer arazi değerlendirme ve çalışma kriterleri, bakanlık tarafından belirlenir.

4.6. Toplu Konut İle Ekolojik Sürdürülebilirliğin İlişkisi

Kentleşme olgusunun giderek artan hızı, çevre sorunlarını beraberinde getirmektedir. Kentler bu sorunların etkilerinin yoğun olarak yaşandığı yerler haline gelmektedir. Kentlerin büyümesinin nüfus artışı ile paralel olarak gelişmesi toplu konut kavramını geliştirmiştir. Toplu konut olgusunun kentlerde yaşanan çevre sorunlarına bir ilave olarak katılmasını önlemek, ancak toplu konut tasarımlarının ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında oluşturulmasıyla mümkün olabilir.

Koçhan'a (2003) göre; "... yaşanan aşırı kaynak tüketimi, zararlı atıklar, çevre kirliliği ve kullanıcının gereksinimine yeterince yanıt vermeyen yapay çevreler, toplu konut tasarımında sürdürülebilirlik, ekolojik ve enerji etkin tasarım gibi çevre duyarlı söylemleri gündeme getirmiştir."(s.49).

Koçhan (2003), ekolojik ve sürdürülebilir toplu konut sürecini genel olarak yedi aşamada incelemiştir:

Yeri anlamak; Ekolojik ve sürdürülebilir tasarım bulunulan yeri ayrıntılı bir şekilde anlamayla başlar. Eğer bulunulan yerin koşullarına duyarlı olursak, onu yok etmeden içinde var olabiliriz. Yeri anlamak, binanın güneşe göre yönlendirilmesi, mekan organizasyonu, bina kabuğu, ulaşım ağının kurulması gibi aşamalarda çevre duyarlı enerji etkin tasarım kararlarının alınmasına yardımcı olur.

Doğal süreçleri anlamak-doğaya saygı; Doğal yaşamda atık yoktur; bir canlının yan ürünü, diğerlerine besin olur. Dolayısıyla doğal yaşam süreçlerini anlamak, tasarlanan yapay çevrenin yapay bir ekosistem olarak planlanmasında doğru tasarım kararlarının alınmasını sağlayacaktır. Yapay çevreyle, doğal yaşam arasında saygılı bir etkileşim kurulur.

İnsanı anlamak; Mimar tasarlayacağı toplu konutta ve yapay çevrede yaşayacak olan kullanıcıyı iyi tanımalıdır. Alışkanlıklar, din ırk, kültür, vb. konular iyi analiz edilmeli ve elde edilen bilgiler doğrultusunda tasarım yönlendirilmelidir. Kullanıcının duyu ve gereksinimlerine duyarlı olunmalıdır. Ayrıca bulunulan yere komşu ve yerel topluluklar da dinlenmelidir.

Disiplinlerarası iletişim ve ekip çalışması; Sürdürülebilir toplu konut tasarımı mimariyle elektrik, mekanik, strüktürel mühendisliklerin ve toplum bilimcilerin duyarlı bir bütünleşmesidir.

Yapımın planlanması; Toplu konut tasarımında ortaya konan çevre duyarlı yaklaşımlar, tasarım sonucu ortaya çıkan ürünün uygulanmasında ve yapım

planlanmasında da dikkate alınır.

Kullanım sürecinin planlanması; Kaynak tüketimi ve atık oluşumunun en fazla olduğu aşama konutların kullanım sürecidir. Gereksinimlerin karşılanması ve yaşam standardının yükseltilmesi amacıyla çevreye en az olumsuz etkisi olan sistemler tasarlanır ve kullanılır. Yenilenebilir enerjilerden en üst düzeyde yararlanırken fosil yakıt kullanımı ve atıklar azaltılır, kontrol edilir.

Geleceği görmek; Kaynakların gelecek nesillerin de kullanabilmesine olanak tanıyacak şekilde geleceğe aktarılması esastır. Bu amaçla, geri dönüşümlü malzeme kullanımı öngörülür (ss.50,51).

Doğal kaynakların bugün olduğu gibi gelecekte de kullanılmasına olanak tanımak amacıyla toplumların etkinliklerini doğal kaynakları tüketmeden ve çevreye zarar vermeden yerine getirilmesi çalışmaların temelini oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir bir çevre için:

- Akılcı, verimli ve minimal kaynak tüketimi,
- Geri dönüşümlü malzeme ve yenilebilir kaynak kullanımı,
- Enerji stoklarının korunması, çevre kirliliği yaratmayan ve yenilebilir enerjilerin kullanılması,
- Atıkların geri kazanılması, ön koşullardır.

4.7. Tasarım Süreci

Nehir ve parkın kesişmesi farklı alanlardan (su ve parklar) sorumlu yönetimlerin beraber çalışmasını gerektirmiştir. Bu örnekte olduğu gibi ilgili tüm ulusal ve yerel yönetimlerin bölgeyi su, park ve toplu konutlar şeklinde bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Halkın katılımının da sağlandığı görüşmeler, saha gezileri ve fikir alışverişleri yapılmıştır.

Bitkileri kullanarak toprağı bir arada tutma yöntemi daha önce Singapur'da denenmediği için, uygun bitkilrin seçilmesi bir sene süren araştırmaların ve testlerin sonucuna göre yapılmıştır.

Nehir yataklarını sağlamlaştırmak ve erozyonu önlemek için toprak biyomühendisliği tekniklerinin kullanılması Singapur'da bir ilk olmuştur. 2009'da bir test alanı inşaa edilerek 10 farklı biyomühendislik tekniğı ve çok sayıda bitki çeşidi nehrin kılcak uzantılarında denenmiştir. Bu tekniklerden yedisinin ana nehir üzerinde uygulanmasına karar verilmiştir. Bunlar çalı demeti, koruyucu kaya dolgu ile kesme, geotekstil sarılı toprak yükselteleri, çalı ve taşlarla çökmeye karşı koruma, kamyş ruloları, kıyı koruma kafesi ve bitkilendirme ile geotekstildir.

Aritma havuzu; Arıtma havuzları bitişiğindeki gölet ve nehirlerin sularını temizleyen etkili bir arıtma yöntemidir. Aynı zamanda doğal ve güzel bir çevre oluşturur. Dikkatlice seçilmiş bitki türleri ile sudaki kirleticileri filtreler ve azotu absorbe eder. Parkın üst bölgesinde konuşlandırılan arıtma havuzu kimyasal madde kulanmadan parkın içindeki suların temiz kalmasını sağlar.

Parkın içerisinde, ziyaretçilerin parktan aldıkları keyifi arttırmak için yeni bir su oyun alanı tasarlanmıştır. Bu oyun alanındaki su da arıtma havuzunun herhangi bir kimyasal madde içermeyen kaynağından gelmektedir.

Parkın özellikleri; Parkın içerisine üç yeni oyun alanı çocuklar için inşaa edilmiştir. Yeni köprüler, basamak taşları, insanları suya yaklaştırmak için tasarlanmıştır. Parkın mevcut alanları, köpek gezdirme yerleri ve spor alanları da iyileştirilerek parkın geneli güncellenmiştir.

Biyolojik çeşitlilik; Parkın tasarımında yaban hayatına katkı sağlanması düşünülmemiştir ancak nehrin doğallaştırılması parkın biyolojik çeşitliliğini %30 arttırmıştır. Singapur Doğu Asya ve Avustralya göç yolunda olduğundan bazı göçmen kuşları parkta görülmeye başlanmıştır.

Nehrin restorasyonu birçok mikro habitatın oluşması sonucunu getirmiştir. Bu yalnızca biyolojik çeşitliliğı geliştirmekle kalmamış; parktaki bitki türlerinin sayısının artması bu türlerin uzun vadede hayatta kalma şanslarını da yükseltmiştir.

Yeni park yalnızca daha güzel görünmekle kalmıyor; aynı zamanda daha işlevsel bir yapıya dönüştürülmüştür. Nehir suyunun temizlenmesine yardımcı olduğu gibi, nehir eski kanala göre

%40 daha fazla su tutabilmektedir. Bu sayede aşırı yağışlarda etrafındaki toplu konutları sel tehlikesinden korumaktadır.

Aşağıdaki örnekte Singapur'un Bishan parkının örneği verilmiştir.

Şekil 2. Bishan Park – Singapur

Şekil 3. Bishan Park – Singapur

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplu konut alanlarında kullanılan çoğu su ögesi, oluşturulma ve işletme süreçleri incelendiğinde ekolojik ve sürdürülebilir olmaktan uzak yüksek maliyetli çözümlerdir. Benzer su ögeleri (yapay göletler) daha çevreci ve sürdürülebilir şekilde tasarlanabilir. SDS teknikleriyle oluşturulan doğal göletler ile kimyasal madde kullanımı sıfıra indirilerek daha sağlıklı bir yaşam alanı oluşturulabilir. Bu doğal göletleri oluşturmak için gereken su SDS'ler ile yağış sularının toplanmasıyla elde edildiğinde geleneksel yapay göletlerden daha düşük maliyetli bir yöntem tercih edilmiş olur. Böylelikle yağış sularının olumsuz etkilerinden korunulurken, aynı zamanda SDS'lerin biyolojik çeşitliliği artırılır, yaban hayatına ortam oluşturulur ve kullanıcıya rekreatif fayda sağlanmış olur.

Günlük yaşamınızda gördüğünüz havuzlardaki sular ancak klor kullanımıyla temizlenebilir. Eğer bu havuzlarda klor kullanmazsa havuzun içerisindeki su zamanla kirlenir ve kötü bir koku yaratır. Biyolojik göletlerde ise durum bu şekilde değil. SDS'ler yardımıyla oluşturulan doğal

göletlerden kloru uzaklaştırdığınızda suyun içerisindeki canlılar, suyun temizlenmesine ve her zaman hijyenik kalmasına yardımcı olur. Nitekim filtrasyon canlıları, suyu sürekli filtre ederek temizliyor. Bunu yaşamak için yapan filtrasyon canlıları, yosun hücrelerini ve fosforu emerek absorbe eder. Ayrıca biyolojik göletler, projelerin değerini artırarak dairelerin çok daha yüksek fiyata satılmasını sağlar.

Son yıllarda özellikle markalı projelerin ve şehirlerdeki yapılaşmanın artmasıyla insanların su ögesine ilgisi daha da artmaktadır. Neticede biyolojik göletlerle insanlar için dinlenme alanları sağlandığı gibi bölgede ekolojik bir ortam da oluşturmuş olunur. Bu göletlerle kuş, balık gibi yeni canlılara yaşam alanı meydana getirilmiş olunur. Biyolojik göletler projeye bir değer kattığı gibi havuzlara nazaran işletme maliyetleri çok daha düşüktür. Bu yüzden daha çok tercih edilmelidir.

KAYNAKÇA

<https://www.landezine.com/index.php/2012/06/kallang-riverat-Bishan-ang-mo-kio-park-by-atelier-dreiseitl> [Ziyaret Tarihi:23.10.2022]

Eryıldız, S. (1995). *EKOKENT- Çevreyi geliştirici kentleşme*, Gece Yayınları.

Ferguson, B., K.: '*Introduction to Stormwater Concept, Purpose, Design*',

John Wiley&Sons, Inc., USA, (1998)

Giringer S. (2006). *Kentsel Tasarım ile Ekolojik Sürdürülebilirliğin İlişkilendirilmesi ve Toplu Konut Gelişme Bölgelerinde Örneklenmesi*, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Karagülle, S. (1978). *Toplu konutlarda yerleşim ilkeleri ve uygulama önerisi*,

E.Ü.G.S.F. Kent Planlama Bölümü, Kent Mimarlığı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Koçhan, A. (2003). Doğal çevreyle kurulan anlamsal bağ: sürdürülebilir toplu konut tasarımı, *Yapı Dergisi*, 256, 49-55.

Levi, S., (2007) *Yağış Sularının Sürdürülebilir Yönetimi*, M.Ü. Çevre Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Tunçer, M. ve İlçan, M. (1994). *Kent merkezleri planlamasına ekolojik yaklaşım*, 5.

Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Kentsel Tasarım ve Ekoloji: "Tasarıma Ekolojik Yaklaşım", 261-283, M.S.Ü., Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Determination Of Flood Risk Areas And Carbon Sink Areas In The Scope Of Climate Change Adaptation And Mitigation: Case Study Of Çiğli, İzmir

Selim Utku GÜMRÜKÇÜ^{1*}, Gökçe GÖNÜLLÜ SÜTÇÜOĞLU^{2*},
Hande GÜNDEL³, Ayşe KALAYCI ÖNAÇ⁴

¹ İzmir Katip Çelebi University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Urban Transformation, İzmir/Türkiye ORCID: 0009-0002-8734-5089

² İzmir Katip Çelebi University, Faculty of Engineering-Architecture, Department of City and Regional Planning, İzmir/Türkiye ORCID: 0000-0003-3987-1324

³ İzmir Katip Çelebi University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Urban Transformation, İzmir/Türkiye ORCID: 0000-0003-0080-4036

⁴ İzmir Katip Çelebi University, Faculty of Engineering-Architecture, Department of City and Regional Planning, İzmir/Türkiye ORCID: 0000-0003-1663-2662

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300184>

Corresponding Author: Gökçe GÖNÜLLÜ SÜTÇÜOĞLU

E-mail: gokcegonullu@gmail.com

ÖZET

Sanayi devrimiyle birlikte kentsel ve kırsal alan sınırları genişlemiş ve belirgin olan kırsal çeper ortadan kalkmıştır. Yapısal alanlar ve ulaşım ağları kentlere hâkim olmuş ve doğal karaktere sahip mekânlar yıpranmaya başlamıştır. Bunun temelinde, artan ağır metaller ve doğanın kendini yenileyememesi iklim değişikliği olgusunu gündeme getirmeye başlamıştır. Kentlerdeki yeşil alan oranının azalması, doğal karakteri güçlü sulak alanların işlevini yitirmeye başlaması ekosistem hizmetlerinin kent ve kır genelinde devam etmemesine neden olmuştur.

Çiğli İlçesi; hızlı sanayileşme ve konutlaşmaya maruz kalmış olması ve önemli Ramsar Alanı içermesi nedeniyle doğal çevre ile yapılı çevrenin etkileşiminin incelenmesi için önemli bir örnek olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde Çiğli'nin en büyük sorunları artan karbon miktarı ve taşkın riskidir. Çalışma kapsamında da, Çiğli ilçesi genelinde taşkın riski taşıyan alanlar belirlenmiş buna ek olarak karbon salımının en yüksek olduğu alanlar tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Taşın Analizi, Karbon Yutak Alanları

ABSTRACT

With the industrial revolution, the boundaries of urban and rural areas have expanded and the rural periphery has disappeared. Structural areas and transportation networks have dominated the cities and the spaces with natural character have begun to wear out. On the basis of this, increasing heavy metals and the inability of nature to renew itself have started to bring the phenomenon of climate change to the agenda. The decrease in the rate of green areas in cities and the loss of function of wetlands with strong natural characteristics have caused the ecosystem services not to continue throughout the city and countryside.

Çiğli District emerges as an important example for analyzing the interaction between the natural environment and the built environment, as it has been exposed to rapid industrialization and housing and contains an important Ramsar Site. Today, the biggest problems of Çiğli are the increasing amount of carbon and the flood risk. Within the scope of the study, areas with flood risk throughout Çiğli district were determined, in addition to this, the areas with the highest carbon emissions were determined and solution suggestions were presented.

Keywords: Climate Change, Flood Risk Analysis, Carbon Sink

1. INTRODUCTION

Climate change is one of the major problems of our time. The phenomenon causes to devastating effect on human life and settlements (Balaban,2010). Human emissions of greenhouse gases from fossil fuel combustion, deforestation, and agricultural practices have caused global warming and climate change since Industrial Revolution. Climate change relates to science and society, challenges international governance institutions, and triggers new social movements (Riedy, 2016). Most urban regeneration projects are adapted to climate change phenomena. Floods are one of the dangerous natural disasters associated with socio-economic losses and environmental impacts. Many urban areas are affected, especially critical infrastructure such as electrical substations, bridges and drainage systems (Cea & Costabile, 2022). Floods can be defined to affect the safety of human life, economic construction, and sustainable development (Duan, ve diğerleri, 2022). Damage from flooding is expected to increase in the future due to adaptation efforts (Yu & Jung, 2022). Environment Agency has determined the causes of flooding which consist of river flooding, coastal flooding, surface water flooding, sewer flooding, and groundwater flooding (Environment Agency, 2009). Within the scope of the study, surface water flooding is analyzed in Çiğli District.

The Madrid Plan – MAD-RE

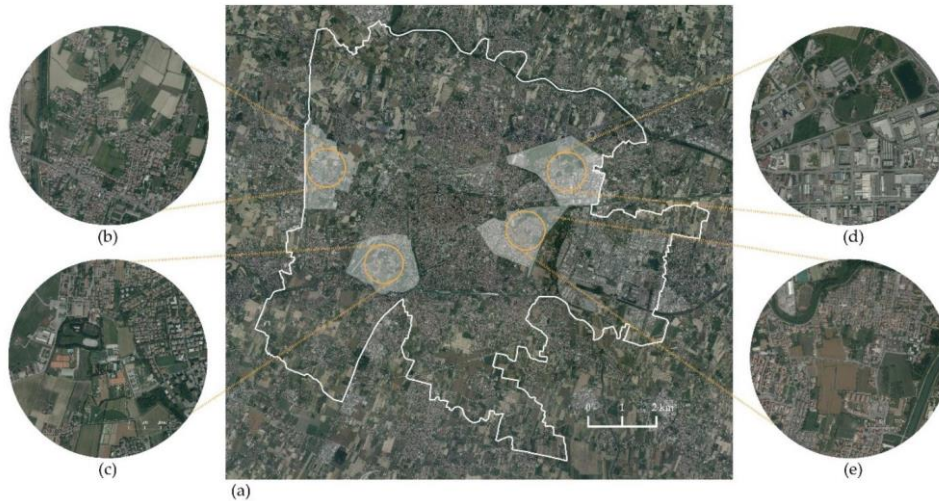
It is an important study in which nature-based solutions are applied in order to reduce carbon emissions in urban transformation areas. It is the project of the municipality of Madrid, prepared under the title of "Nature and Madrid", which consists of the philosophy of transformation and innovation on the basis of nature-based solutions, and brings a new perspective to the city (Hurtado, 2021).

Figure 1. The Madrid Plan

Padua, Italy

The works of the city of Padua on urban regeneration are developing on the flood and heat island effect. Additionally, the study highlights the importance of soil conservation. It encourages actions that will ensure urban growth without damaging the soil texture. There are urban axes and multifunctional green areas that will be redeveloped both morphologically and functionally within the transformation project (Peroni, Pristeri, Codato, Pappalardo, & Marchi, 2020).

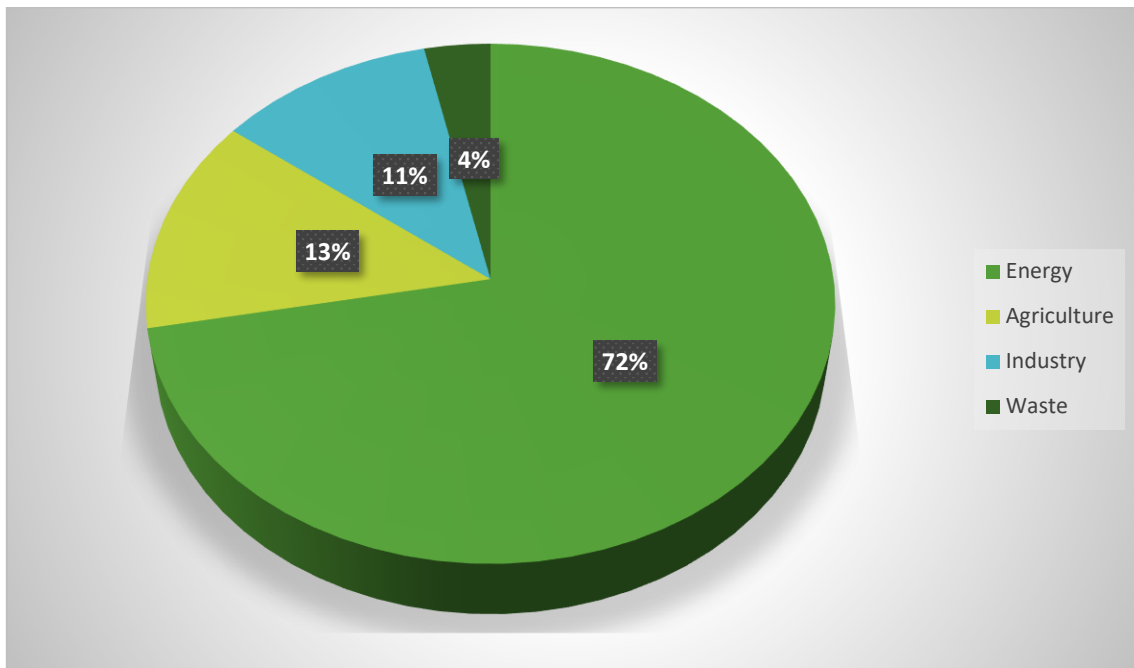

Figure 2. Padua Project

Population, energy usage, and economic production are all concentrated in cities across the world. Cities are thus carbon hotspots, with significant fossil fuel CO₂ emissions from energy use, ground transportation, and residential and commercial structures. Furthermore, industrial activity has increased around and inside cities in various locations, contributing to CO₂ emissions. Cities have the unique potential to minimize fossil fuel consumption by managing energy and materials among residences, companies, infrastructure, and industries in close proximity. A growing proportion of the world population is moving to cities, and this trend, which is especially prominent in emerging countries, will contribute to rising CO₂ emissions in the future decades. Mitigation in cities relies heavily on planning, technology, and behavioral changes. As a result, global cities are important locations to concentrate on in order to reduce global CO₂ emissions (Dhakal, 2010; Davies et al, 2011; Lahde and Di Marino, 2019).

The main causes of greenhouse gases that cause global climate change are the transition to modern social life after the industrial revolution and the use of fossil fuels, land cover/use change with the urbanization process, and waste production. According to the IPCC study report, the biggest greenhouse gas factors causing global warming are electricity, warming, industry, and transportation factors. The common point of these factors is that they lead to fossil fuel production. In this respect, the main determinant causing the use of fossil fuels is the need for energy and transportation (Ersoy Mirici, 2021).

The main cause of carbon emissions in Turkey is energy consumption as well as the rest of the world as presented on Graph 1. When the areas with the highest energy consumption in cities of Turkey are examined, it is seen that the industrial areas are responsible for the highest rate of energy consumption (Kahraman, 2019; TUIK, 2021).

Graph 1. Carbon emissions according to the sectors in Turkey (2019)

Long-term removal, capture, or sequestration of carbon dioxide from the atmosphere to delay or reverse atmospheric carbon dioxide pollution and attenuate or reverse global warming consequences is known as carbon sequestration or carbon dioxide removal. The methods of carbon sequestration are (Baurov, 2021):

- Terrestrial Sequestration
- Ocean Sequestration
- Geologic Sequestration
- Mineral Sequestration
- Hydrodynamic Trapping

In cities, the amount of carbon emissions differ according to the land use types. It is a well known fact that industrial sites and transportation areas are both the most energy consumer and the carbon releaser components of the cities. Capturing the carbon released by these areas and breaking the spreading network of adverse effects caused by these are of great importance. The sites producing the greatest amount of carbon must be seperated from the other components of cities (Francis, 2013).

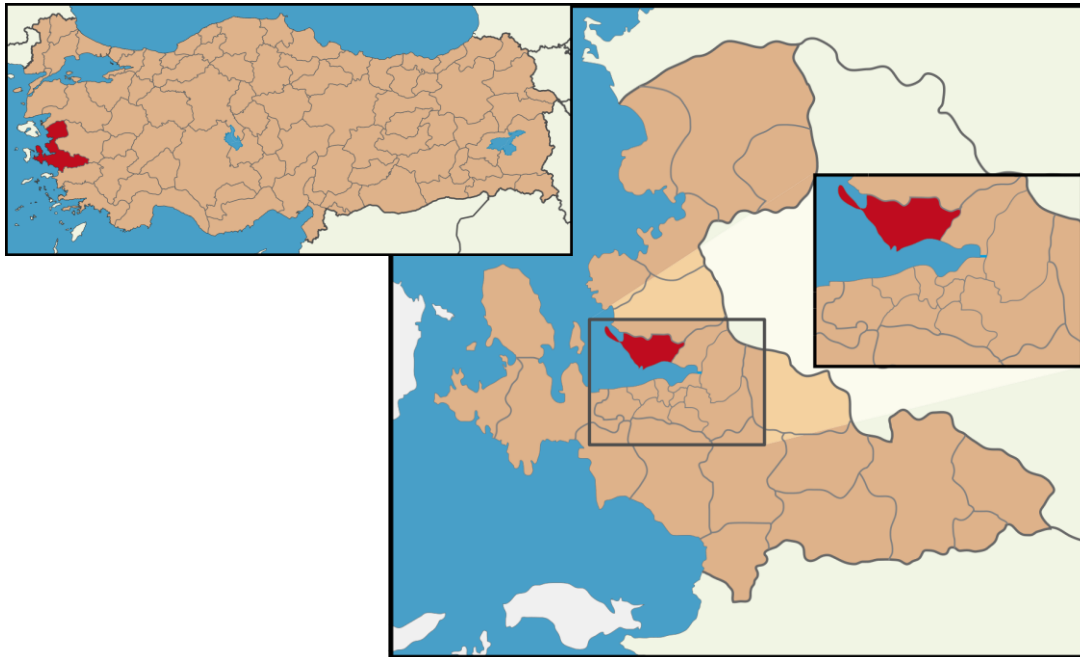
The most prevalent and natural means of collecting and storing carbon is through terrestrial sequestration. The entire procedure is carried out through photosynthesis. Plants take carbon dioxide from the air as they absorb and alter various important components for their growth. The carbon dioxide is then digested and stored in the plant's roots and stems. The carbon that is not used is eventually stored in the soil. Carbon is twice as abundant in a plant's stems and roots as it is in the air. The soil may also store up to 2.5 times the carbon that is found in living organisms. After the plant dies, the carbon cycle continues, and carbon mixes with oxygen as it joins the components of air. It returns to the atmosphere as carbon dioxide, which is utilised by other plants (Baurov, 2021).

More trees should be planted for two key reasons in order to minimize carbon emissions in the atmosphere: Trees take up more CO₂ from the atmosphere than smaller plants. Trees take a long

time to release carbon into the atmosphere. As a result, trees are the most popular technique for combating global warming (Song et al, 2012).

2. MATERIALS AND METHODS

The study area is Çiğli district, located in the north of İzmir. Çiğli is located in the north of İzmir's gulf. It is surrounded by Menemen and Karşıyaka districts. The reason for choosing Çiğli district is that Atatürk Organized Industrial Zone, one of the important organized industrial zones of İzmir, Sasalı Bird Sanctuary, that is of great importance for our country, Ramsar sites and residential areas of different qualities are located together.

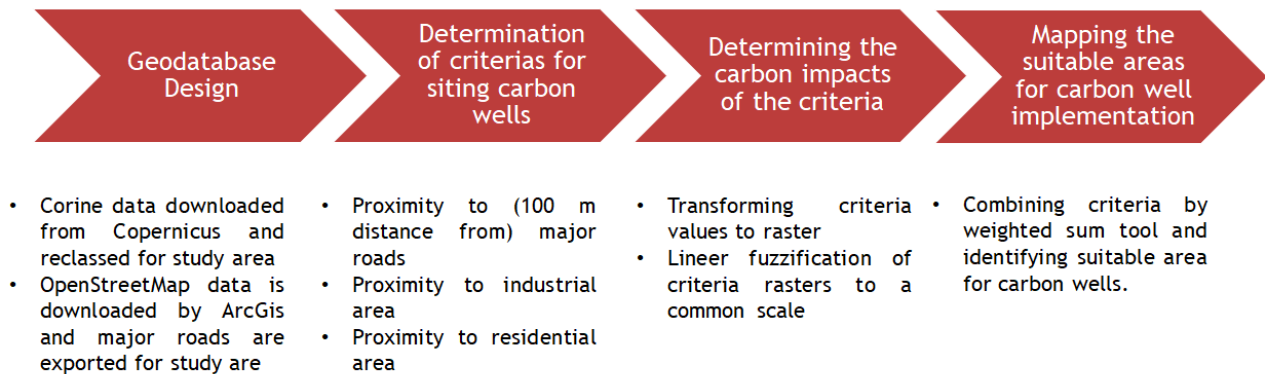
Figure 3: Study area

Carbon pollution is one of the main problems of urbanized areas, which leads to urban heat islands and serious diseases along with. Establishing carbon wells in suitable places in urban areas may reduce the amount of carbon and urban heat island effect in a region, which is a multifunctional way of mitigating climate change effects.

Çiğli district is a good sample to investigate the ways of reducing carbon amounts as the district has a combination of multiple land use types including residential and industrial areas, and the district has a wide range of new urbanizing areas and also it is reported that the air pollution values of the district is above the limits. Therefore, the purpose of this study was to provide a site selection plan of suitable areas for carbon wells using geographical information systems. Within the scope of the study, the contaminated areas were classified according to the contamination rates, and the areas with the need of carbon wells were mapped. Results of the study showed that it is possible to create multifunctional open green spaces that can serve as carbon wells in some parts of the district; however, in the majority of contaminated areas, the best solution is to improve the ecosystem services quality of existing open green areas.

Materials used for this study are Corine Land Cover 2018 data, Open Street Map road network, and Arcmap 10.4.1 for suitability analysis.

The study consists of 4 phases. The first phase is geodatabase design. In the first phase, we design geodatabase, Corine data, and Open Street Map data that are downloaded, clipped and reclassified for the study area. In the second phase, criteria are determined to locate carbon sinks. In the third phase, Rasters and fuzzificated maps are composed for every criterion taking into account the distance from landuses. And in last phase criteria combined and areas that need carbon well have been identified (Figure 4).

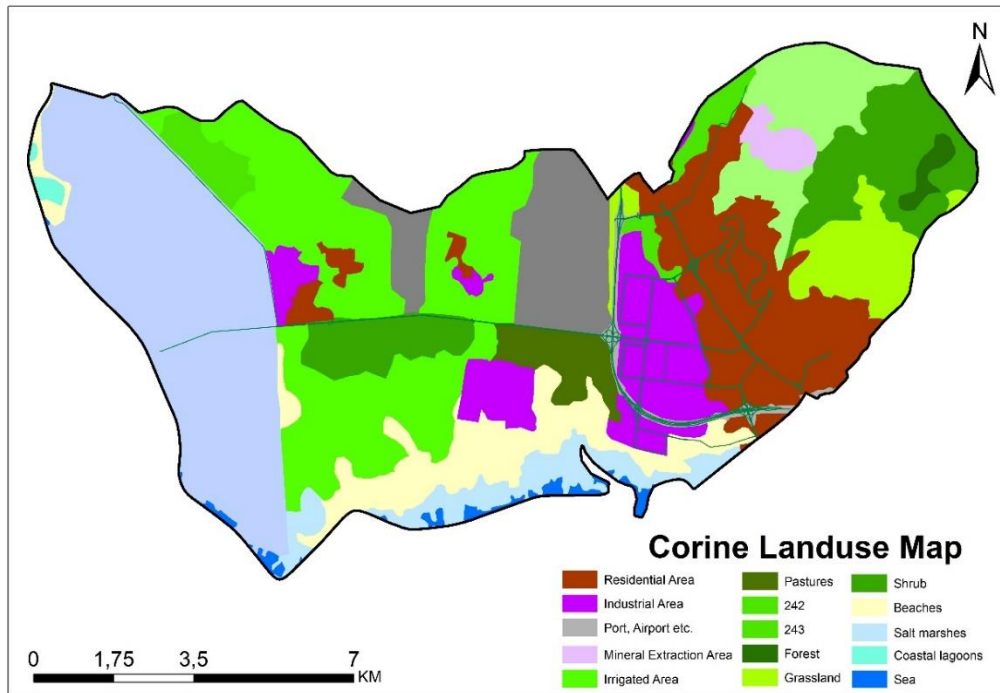
Figure 4: Phases

The study area for flood analysis was determined as Gediz Micro Basin and its surroundings, which is one of the most important wetlands. There are lagoons (Homa, Çilazmak, Kirdeniz), salt marshes on this area. Firstly, the digital elevation model (DEM) data with a resolution of 12.5 m was downloaded from the Alos Palsar data and the study area was revealed as the watershed boundary. After the watershed boundary was created, the micro-watershed boundary was determined by hydrology analysis using the Spatial Analyst Tool. With these data, soil, land use, lithology, precipitation, distance to the stream, elevation, slope and aspect data were prepared. Based on these, “reclassify” data was prepared. After the eight maps were created with the reclassification method, the areas with the highest flood risk were determined by the weighted overlay method using the ArcGIS 10.4 program.

3. RESULTS

3.1. Carbon Sinks in Çiğli

Corine 2018 data was collected from Copernicus and reclassified for the Çiğli district in the research. In Figure 5, large areas east and west of Cigli are green, agricultural and wetlands with no carbon emission effect. However, industrial and residential area, located in the middle of the district, are having a significant impact on these zero carbon landuses.

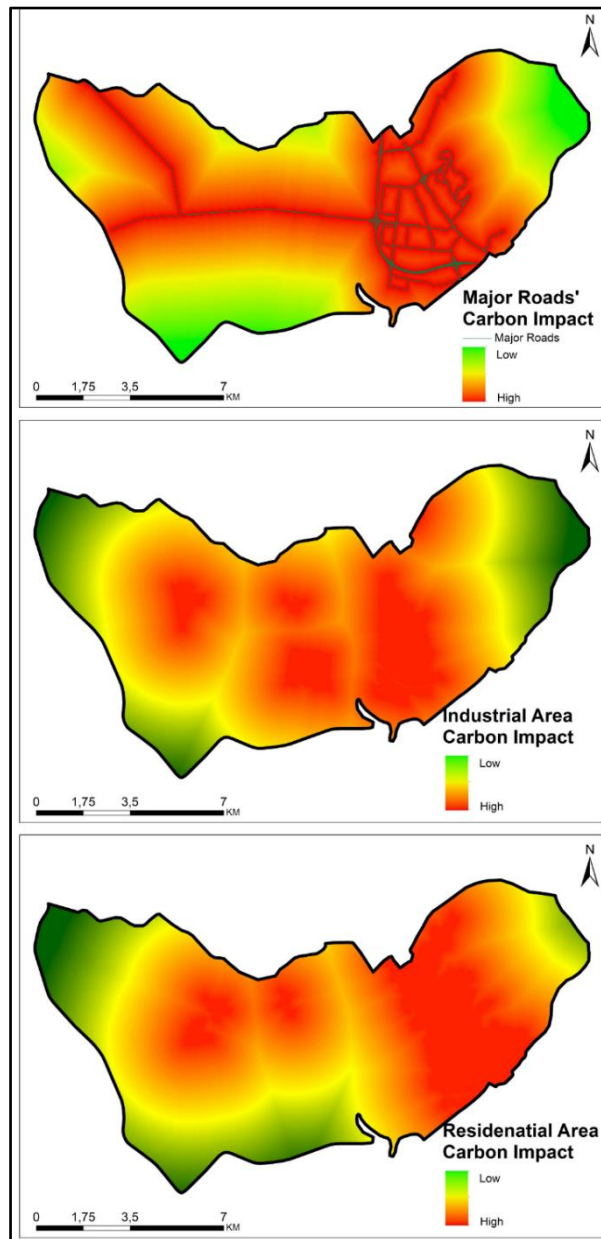

Figure 5: Corine Landuse Map

In the second phase, the location selection criteria of carbon sinks / land uses with high carbon emissions were determined as follows in line with the data available;

- Major roads carbon impact
- Industrial area carbon impact
- Residential area carbon impact.

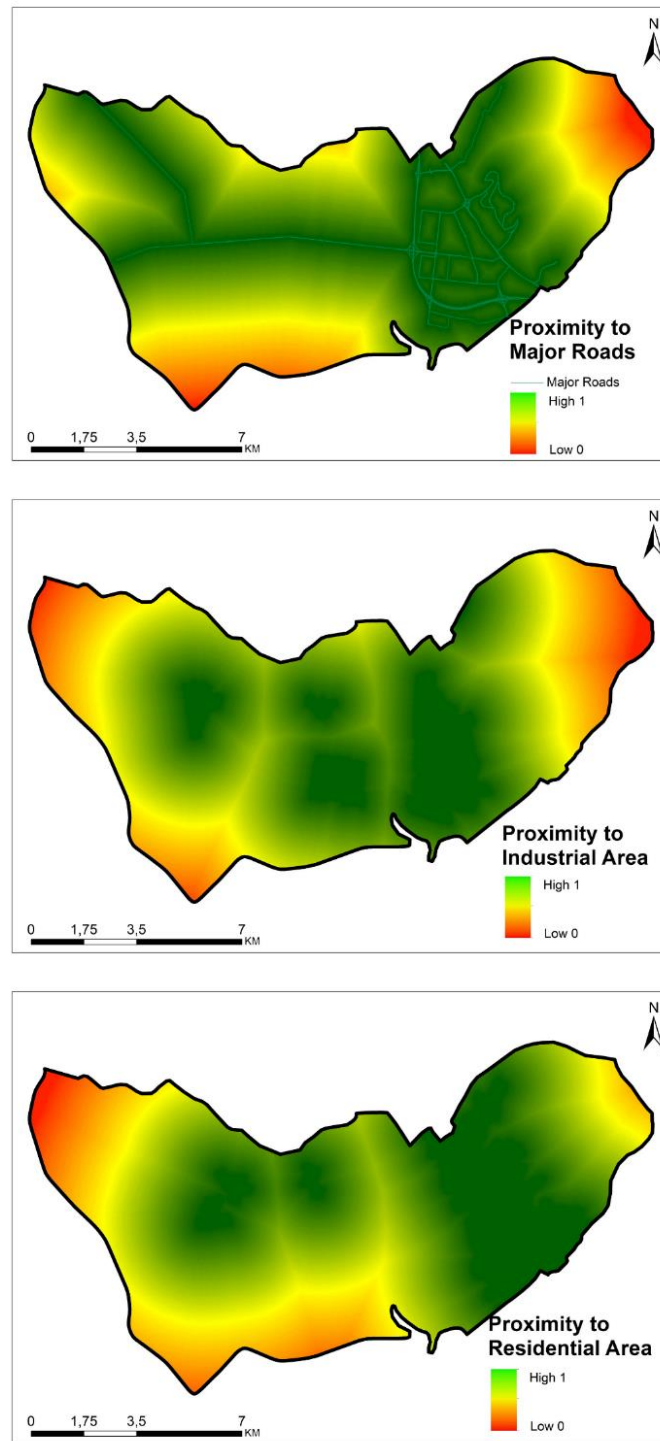
Carbon impact maps of these criteria prepared by using the euclidean distance tool (Arcgis) to take into consideration the distance. Each criteria was transformed to raster. By using the linear function, it is assumed that the carbon effect decreases, when the distance increases from the land use that have high carbon emission.

Figure 6: Carbon impact maps of criteria

In figure 6, the areas that are most impacted by carbon are depicted in red, while the areas that are least affected by carbon are displayed in green.

Fuzzy membership functions were used to rank factor layers within themselves in the preference analysis. Linear fuzzy membership function with proper parameters were performed to convert each preference factor to a common scale, as shown in Figure 7. Using the fuzzy membership tool, the carbon well need level is rated between 1 and 0 according to each criterion. The areas that are most suitable / need carbon sinks most are depicted in green, while the areas that are least suitable / need carbon sinks least are displayed in red.

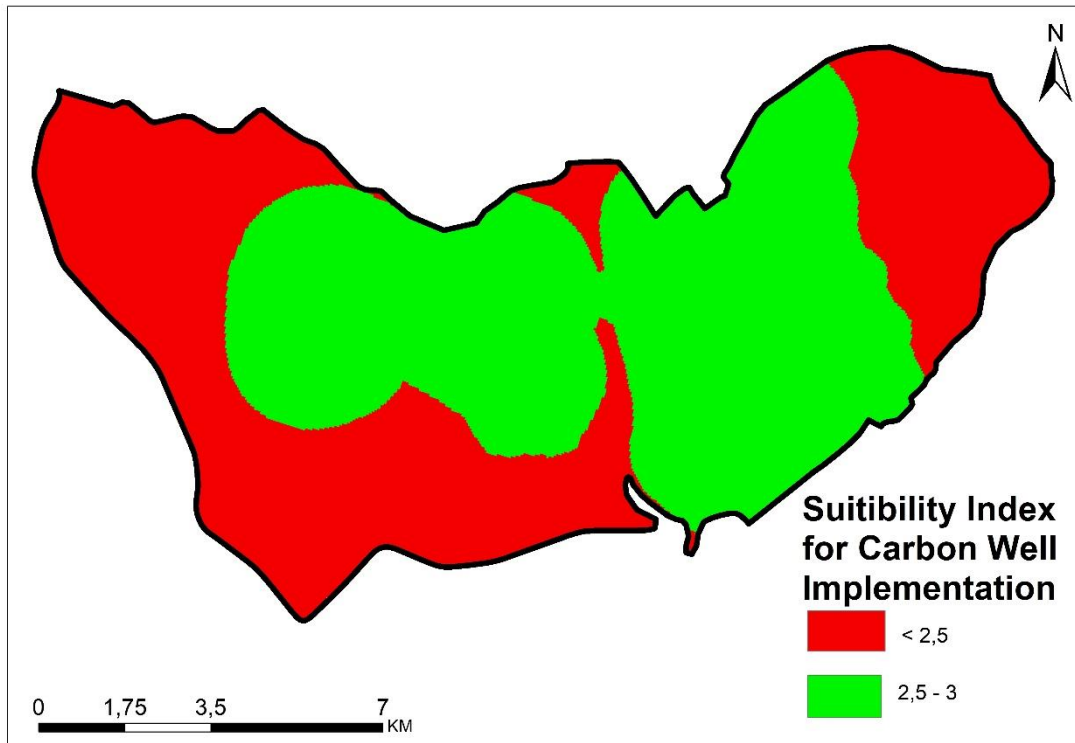

Figure 7: Fuzzied criteria maps

The weighted sum tool in ArcGIS was used to aggregate all of the criteria and build a suitability index map. The final land suitability map was in raster format with 5 m cell size resolution since the input fuzzified rasters were prepared in 5 m cell size resolution. The regions over the suitability index threshold value were then identified as carbon well sites.

At suitability phase all criteria have been accepted with equal weight. The index of the areas that need carbon well most has been realized as 3 and the index of the areas that need it least has been realized as 0. Accordingly, in figure 8, areas with an index greater than 2.5 are mapped as areas that need carbon well.

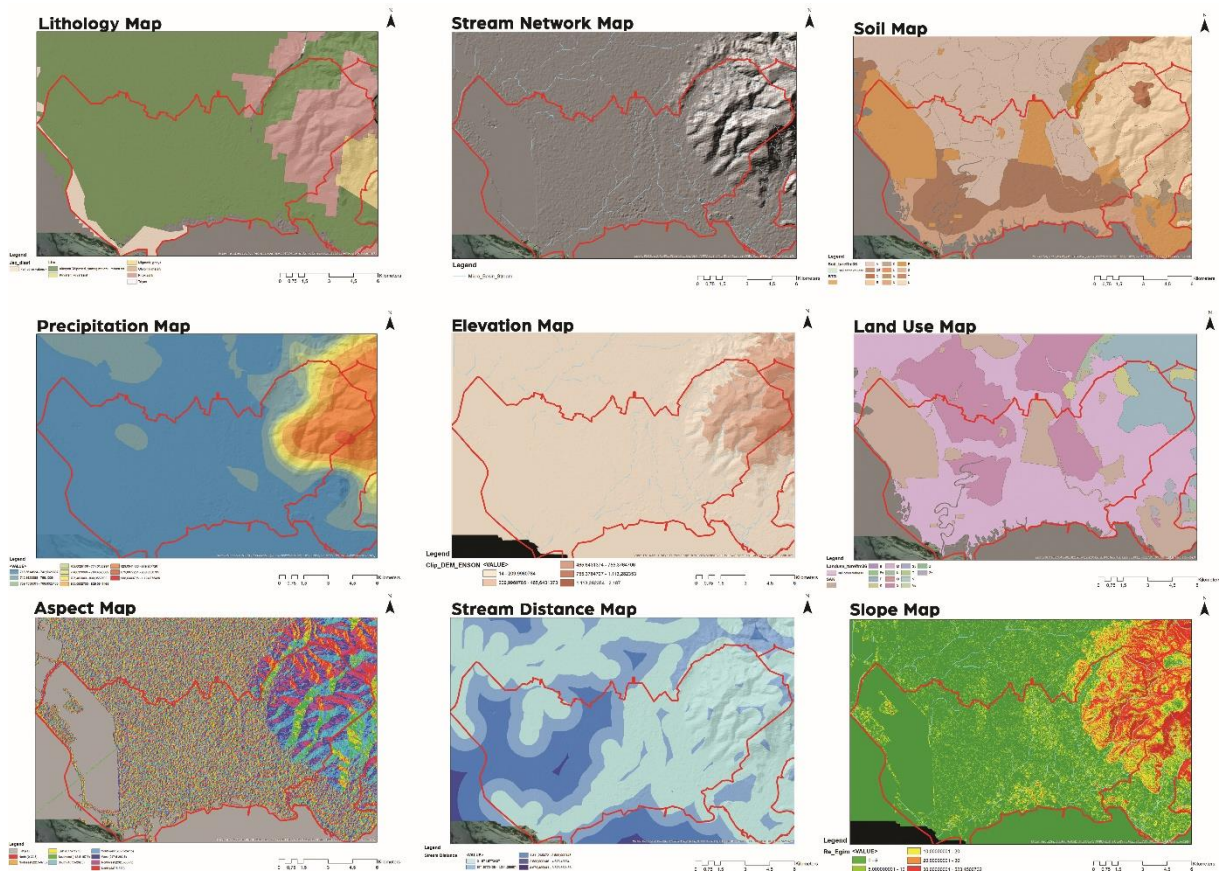

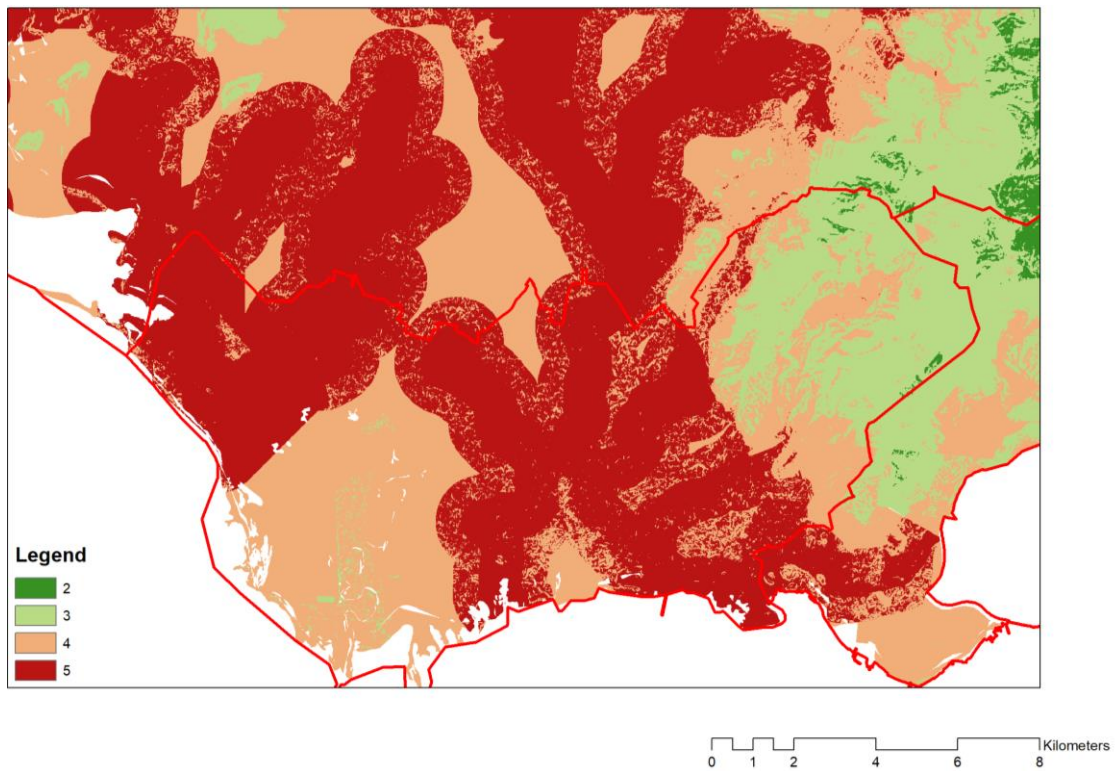
Figure 8: Suitibility index map

3.2. Flood Risk in Çiğli

The flood risk, which is one of the most important consequences of climate change, constitutes an important risk area throughout Çiğli district. There are flood risks arising from excessive rain, overflow of streams and seas. There is a risk of flooding due to excessive rain throughout Çiğli. Within the scope of the study, the flood risk calculations were prepared with the weighted overlay method in the ArcGIS 10.4 program according to the analytical hierarchy method of eight maps, including slope, aspect, elevation, soil, land use, lithology, distance to the stream and precipitation (Figure 9). According to these data, it has been observed that the rate of flood risk is high in a large part of the Çiğli district (Figure 10).

Figure 9: Slope, aspect, elevation, soil, land use, lithology, distance to the stream and precipitation

Figure 10: Flood Risk Area with weighted overlay method

4. CONCLUSION

Climate change is one of the most important dangers of this period. With this concept, the unlimited use of natural resources has begun to come to an end. Planning and design professional groups such as landscape architects, city planners and architects have started to produce designs suitable for nature. At the end of the 1800s until the 2020s, various movements were developed and project studies were carried out. In addition to these, landscape performance analyzes have increased in each important study. Spaces such as carbon areas, areas with heat island effect and flood areas throughout the city have been determined and design and planning studies have started to be prepared in accordance with these analyses. Within the scope of flood areas, the places with the highest flood risk in Çiğli district were determined. According to this analysis, some parts of Çiğli are areas where the flood risk is very high. Project works in which rain water is drained occupy an important place. Rain gardens, rainwater gardens, sponge parks, rainwater harvesting systems stand out as important design tools for flood reduction.

KAYNAKÇA

- Balaban, O. (2010). Climate Change and Cities: A review on the Impacts and Policy Responses. 21-44. DOI: 10.4305/METU.JFA.2012.1.2
- Cea, L., & Costabile, P. (2022, February 17). Flood Risk in Urban Areas: Modelling, Management and Adaptation to Climate Change. A Review. *Hydrology*, pp. 1-35.
- Davies, Z.G., Edmondson, J.L., Heinemeyer, A., Leake, J.R., Gaston, K.J.. (2011), Mapping an urban ecosystem service: quantifying above-ground carbon storage at a city-wide scale. *J. Appl. Ecol.*, 48 (5) pp. 1125-1134
- Duan, Y., Xiong, J., Cheng, W., Li, Y., Wang, N., Shen, G., & Yang, J. (2022, October 9). Increasing Global Flood Risk in 2005–2020 from a Multi-Scale Perspective. *remote sensing*, s. 1-21.
- Dhakal, S., (2010), GHG emissions from urbanization and opportunities for urban carbon mitigation *Curr. Opin. Environ. Sustain.*, 2 (4), 277-283.
- Lähde, E., Di Marino, M., (2019), Multidisciplinary collaboration and understanding of green infrastructure. Results from the cities of Tampere, Vantaa and Jyväskylä (Finland) *Urban For. Urban Green.*, 40. 63-72
- Ersoy Mirici, M., (2021). Root-Cause Analysis on Causes of Carbon Emissions in Turkey, *Landscape Research I*, Ed. Öner Demirel, Ertan Düzgüneş, Livre de Lyon, ISBN: 978-2-38236-176-4, 501-514.
- Kahraman, G. (2019). Türkiye’de Kentleşmenin Enerji Tüketimi ve Karbon Salınımı Üzerine Etkisi . *Journal of the Institute of Science and Technology* , 9 (3) , 1559-1566 . DOI: 10.21597/jist.548294
- Hurtado, S. (2021). Adaptation to Climate Change as a Key Dimension of Urban Regeneration in Europe: The Cases of Copenhagen, Vienna, and Madrid. pp. 65-89.
- Riedy, C. (2016). Climate Change. Institute for Sustainable Futures, University of Technology Sydney. 1-15.
- TUIK, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Greenhouse-Gas-Emissions-Statistics-1990-2019-37196>.
- Baurov, A.A. (2021). Methods of Carbon Sequestration (Review). *Polym. Sci. Ser. D* 14, 603–605. <https://doi.org/10.1134/S1995421222010038>
- Francis, J., (2013). Re-imagining our cities as carbon sinks, *People Planet 2013 Conf. Proc.*, 1-12.
- Peroni, F., Pristeri, G., Codato, D., Pappalardo, S., & Marchi, M. (2020). Biotope Area Factor: An Ecological Urban Index to Geovisualize Soil Sealing in Padua, Italy. *Sustainability*, pp. 1-17.
- Song, Z.L., Wang, H.L., Strong, P.J., Li, Z.M., Jiang, P.K., (2012). Plant impact on the coupled terrestrial biogeochemical cycles of silicon and carbon: Implications for biogeochemical carbon sequestration. *Earth Sci Rev* 319–331

Fotoğraf Sanatının Nft'ye Uzanan Serüveni The Adventure Of Photography Art To Nft

Duygu KIZILDEMİR¹, Melike ATILKAN^{2*}

¹ Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü

duygu.kizildemir@batman.edu.tr ORCID: 0000-0003-1687-8179

^{2*} Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü

matilkan@nku.edu.tr ORCID: 0000-0002-7068-3420

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300223>

Corresponding Author/İletişim yazarı: Melike Atılkan

E-mail: matilkan@nku.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma ile fotoğraf alanının gelenekselden, dijital ortama ve NFT'ye olan süreci ele alınmaktadır. Yeni medya insanlığın bilgi ve içerik üretimi anlayışına, geleneksel medya ile kıyaslandığında, büyük bir değişim getirmiştir. Artık üretilen her bilgi ve içerik saniyeler içinde tüm dünya tarafından izlenebilmektedir. Gelişen teknolojinin sanat üretimi ve tüketimi üzerindeki büyük etkisi de gözlemlenebilmektedir. Bu durum yeni sanat üretimi ve tüketimi stratejilerini gündeme getirmiş, sanat ürünlerine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Sanatın görünürlüğü belirgin bir biçimde artmış, üretim, çoğaltım ve satış fikri güncellenmiştir. Yeni medya sanatı ile geleneksel sanat anlayışında var olan sanat eserinin biricikliği kavramını dijital ortama adapte edilmiş, dönüştürülmüştür. Fotoğraf sanatı bütün bu değişimin merkezinde, toplum yaşamının bir parçası olarak, yeni medya ile evrilmiş günümüzdeki yapısına ulaşmıştır. Galeriler yeni medya ile dijital ortama taşınmıştır. Bu durum fotoğraf alanında dijital pazarlar oluşmasını sağlayarak satışların internet ortamında yapılmasını olanaklı hale getirmiştir. Yeni medya ile ortaya çıkan blokzincir teknolojisi ise topluma açık ve aracısız bir dijital sistem sunarak sanal para ile yapılan satışlarla insanlığın ticarete bakış açısını değiştirmiştir. Sanatın sanal pazarı olarak NFT, diğer sanat alanları gibi fotoğraf sanatının da telif haklarını koruyarak ve biricikliğini sağlayarak ürünlerin koleksiyonerlerle buluşmasını sağlamıştır. Makale çalışmasının kapsamını toplumun sanat algısının değişiminde sosyal medyanın etkisi, yeni medya ile oluşan yeni tüketim kültürünün fotoğraf sanatı üzerindeki etkileri, NFT (Non fungible tokenler) ile fotoğraf sanatı alanındaki ilişki oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf Sanatı, Tüketim Kültürü, Yeni Medya, NFT (Non fungible tokenler)

ABSTRACT

This study discusses the process of photography from traditional to digital media and NFT. New media has brought a great change to humanity's understanding of information and content production, compared to traditional media. Now, every information and content produced can be watched by the whole world within seconds. The great impact of developing technology on art production and consumption can also be observed. This situation has brought new art production and consumption strategies to the agenda and brought a different perspective to art products. The visibility of art has increased significantly, and the idea of production, reproduction and sales has been updated. With new media art, the concept of uniqueness of the work of art, which exists in the traditional understanding of art, has been adapted and transformed into the digital environment. The art of photography is at the center of all this change, as a part of social life, and has reached its current structure, evolved with new media. Galleries have been moved to the digital environment with new media. This has created digital markets in the field of photography and made it possible for sales to be made on the internet. Blockchain technology, which emerged with new media, has changed humanity's perspective on trade with sales made with virtual money by offering an open and unintermediary digital system to the society. As the virtual market of art, NFT has enabled the products to meet collectors by protecting the copyrights and ensuring the uniqueness of photography, just like other art fields. The scope of the article consists of the impact of social media on the change of society's perception of art, the effects of the new consumption culture created by new media on the art of photography, and the relationship between NFT (Non-fungible tokens) and the field of photography.

Keywords: Photography, Consumer Culture, New Media, NFT (Non-fungible tokens)

GİRİŞ

Bugünün fotoğraf anlayışı manuel döneme göre çok daha hızlı üretilen, tüketilen ve paylaşılan dijital bir yapıya evrilmiştir. Baskı süreçleri neredeyse ortadan kalkmış fotoğrafın dolaşımı kendini aşmıştır. Fotoğrafın çekim süreci ile ilgili teknikler değiştiği gibi post prodüksiyon aşamasında da güncel yapıya ulaşılmıştır. Artık bir fotoğrafın çekim ve düzenleme süresi saniyeler içinde yapılabilmektedir.

Dijital devrimle birlikte fotoğraf geleneksel fotoğraf anlayışından uzaklaşmıştır. Dijitalleşmenin fotoğraf üzerine etkisi çok yönlüdür. Bu etkilerden biri, bir makineye ihtiyaç duyan fotoğraf, ucuzlayan iletişim teknolojileri sayesinde hemen herkesin sahip olduğu akıllı cep telefonları ile çekilebilir olduğundan demokratikleşmiştir diyebiliriz. Diğer etki ise görüntü dilinin değişmesidir. Dijital teknolojiler fotoğrafa agrandisör aşamasından çok daha önce çekim sırasında müdahale edilmesine izin vermektedir. Dijital makine ve uygulamalarla fotoğrafı çekim sırasında, çekimden sonra ve yayınlanırken manipüle etmek mümkündür. Dijital devrimin bir diğer etkisi ise internetin ikinci dönemi olarak adlandırılan web 2.0 teknolojileri ile ortaya çıkmış olan, kullanıcının içerik üretmesine ve bu içeriği web üzerinden yayınlamasına olanak sağlayan yeni medya kavramıdır. Sosyal medya ve sayısız uygulama aracılığıyla insanlar akıllı telefonlarıyla çektikleri fotoğrafları takipçileriyle paylaşabilmektedirler. Bu uygulamalar sayesinde, dünyanın her yerinden, herhangi bir saatte gezilebilecek fotoğraf sergileri ortaya çıkmıştır. Ancak bu dijital süreç fotoğrafın kolay kopyalanabildiği bir ortamda telif hakkı sorununu gündeme getirmiştir. Herkes fotoğrafları internet üzerinde kolayca elde edebilmekte ve kullanabilmektedir.

Bugün blok zincir ve kripto para kavramları birçok kişi tarafından temel özellikleriyle tanımlanabilmektedir. Aracılar olmaksızın ekran üzerinden sanal para ile ticaret yapan bu sistemin Ethereum ve NFT ile sanat alanında yapılan çalışmaları da kapsamıyla bu kavramlar alanda üretim yapan kişilerin dikkatini çekmiş ve blok zincir teknolojisi ile satışlarını gerçekleştirdikleri bir ortam haline gelmiştir. NFT sistemi bir yandan üçüncü kişiler olmaksızın yüklenen çalışmaların kişiye aitliğini aynı anda tüm dünyaya duyurabilmiş ve yapılan çalışmaların biricikliğini koruyabilmiştir. Hem satış hem de kiralama yapılabilen bu ortamda birçok çalışma değerini kazanabilmiştir. Bu ortamda sanatın her alanından çalışmalar yer alabilmekte, maddi kazançlar sağlanabilmektedir. Fotoğraf sanatı da bu büyük kazançlarla ismini duyuran alanlardan biridir.

Araştırmaya fotoğraf tarihine kısa bir bakışla başlanmış, fotoğrafın 19. yüzyıldaki geleneksel yapısından bugün evirildiği dijital biçime kadar ki sürecinden araştırma konusu dahilinde bahsedilmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma makalesi için nitel araştırma yöntemi kullanılarak alanda yazılmış olan yazınlar ve internet ortamındaki kaynaklar toplanmıştır. İçerik analizi ve betimsel analiz yapılarak konu dahilinde tümünden gelimci bir yaklaşımla başlıklar dahilinde basılı ve dijital ortamından toplanmış veriler analiz edilerek, özetlenerek ve yorumlanarak çalışmaya dahil edilmiştir (Aydın, 2018).

Yapılan çalışmanın içeriğine uygun olan internet sayfaları taranmış, NFT kullanıcıları ve yapılan satışları bulunarak makaleye eklenmiş ve kaynak sayfalar dipnotlarda belirtilmiştir. Makale konusunun dijital sistemde yer alan NFT çalışmalarını kapsamı

sebebiyle özellikle “Fotoğraf ve NFT” bölümündeki verinin elde edilebilmesi için internetteki haber sitelerinden ve NFT pazar sayfalarından faydalanılmıştır.

FOTOĞRAFA KISA BAKIŞ

Fotoğrafın icadına kadarki süreçte resimlerin bir yüzeye aktarılması elle çizilerek oyularak ya da basılarak elde edilebilmektedir. Ancak doğanın iki boyutlu bir yüzeye kopyalanması anlayışında devrim etkisi yapan obscura ile fotoğrafın günümüz teknolojisine kadarki serüveni başlamış olur. 19. yüzyıl mucidi olan Niepce elindeki olanaklarla görüntüyü çeşitli kimyasallar kullanarak yüzeye sabitlemeye çalışmıştır. Niepce kamera obscura yardımıyla elde ettiği görüntüyü (Görsel 1), üzerine gümüş klorür sürerek ışığa duyarlı hale getirdiği bir yüzey üzerine aktarabilmiş, ancak nitrat asidiyle kısmen sabitleştirdiği bu negatif görüntüden pozitif bir kopya almayı başaramamıştır (Modiano, çeviri, 2007: 22).

Bitumen adı verilen ve gravürçüler tarafından asit ile aşındırma yapıldığı sırada metali asitten korumak için kullanılan maddenin güneş ışığında sertleştiğini bilen Niepce, bu maddeyi çözerek bir levha üzerine kaplamış ve ışık yardımıyla çalışmalar yapmıştır. Niepce bu sistemi farklı levhalar üzerinde deneyerek uzun pozlandırmalar sonucu ilk sabit kareyi elde etmeyi başarmıştır. Modiano elde edilen görüntünün içeriğini “1826 yılının haziran ya da temmuz ayında evinin çatı katından içinde birkaç dam ve bahçe görüntüsünün yer aldığı silik görüntüyü saptadı” (Modiano, 2007) cümlesiyle tasvir etmiştir.

Görsel 1: Joseph Nicéphore Niépce, View from the Window at Gras, 1826

enstantarih.blogspot.com/2017/01/le-grasn-penceresinden-gorunus.html Erişim Tarihi.
11.10.2023

Niepce'nin buluşunun mirasçısı olan Daguerre ise 1835 yılında civa buharından elde ettiği yöntemle pozitif görüntüyü elde etmiş ve elde ettiği görüntüyü sabitleyebilmiştir. Bu görüntülerin Niepce'in görüntülerinden daha umut verici ve daha detaylı olduğu söylenebilir.

Teknik olarak birçok kişinin bu dönemde çalışmalar yaptığı bilinmektedir; ancak fotoğrafın daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayan kişinin İngiliz bilim adamı William Henry Fox Talbot olduğunu söylemek yanlış olmaz. Talbot 1833 yılında karanlık kutuyla Kuzey İtalya'da bulunan Como Gölü'nde çizimler yapmıştır. Amacı karanlık kutuda görülen doğal görüntünün kâğıt üzerine sabitlenmesini sağlamaktır (Kılıç, 2002). Niepce'in negatifindeki ton değerlerinden farklı olan bir görüntüyü kâğıt üzerinde 1835'te elde etmeyi başaran Talbot'un (Görsel 2) fotoğraf tarihinin en önemli iki buluşuna imza attığı söylenebilir. Talbot hem kâğıt üzerine negatif görüntüyü bulmuş, hem de bu negatiften sayısız pozitif görüntü elde edilebilmesini sağlamıştır.

Görsel 2: Before May 1844, The Open Door, William Henry Fox Talbot
scalar.chapman.edu/scalar/ah-331-history-of-photography-spring-2021-compendium/media/the-open-door-calotype Erişim Tarihi. 11.10.2023

Endüstri devriminin teknoloji üzerindeki yenilikçi tavrı fotoğraf alanında da kendini göstermiş, fotoğrafın üretimini kolaylaştırmıştır. Freund teknolojinin fotoğraf üzerindeki etkilerinden bahsederken 19. yy. ın ikinci yarısının başlangıcında fotoğraf tekniğinin, mesleği icra edenlerin herhangi özel bir bilgiye sahip olmalarına gerek bırakmayacak denli geliştiğini iddia etmiş, ayrıca fotoğrafın bilimsel deneysellik alanından çıktığını ve gerekli araçların ilgili sanayi dallarında üretilir hale geldiğini söylemiştir (Freund, 2007).

20. yy. ın son çeyreğinde fotoğrafa gösterilen önem ve ilgi sadece ticari boyutta değil sanatsal boyutta da artmıştır. Teknolojik gelişmelerin bilgisayarı yaşantımıza kazandırmasıyla birlikte fotoğraf kimlik değiştirmeye başlamıştır. Fotoğraf, gelişmelerin ve değişimlerin ışığında geçmişte kalan bir sanat olarak değil sürekli gençleşen ve yaşanan her değişimden olumlu olarak etkilenen bir sanat olarak yaşamımızın önemli bir iletişim formuna dönüşmüştür. Bajac'a göre dijital devrim tartışmasız şekilde sadece endüstriye değil, fotoğraf etkinliğine de canlılık getirmiştir (Bajac, 2011).

21. yy dünyasında insanlar arasındaki mesafeler zamanla artmıştır, buna rağmen televizyon, gazete, radyo, sinema, internet gibi kitle iletişim araçları mesafeleri kısaltarak

iletişimi kolaylaştırmıştır. Fotoğraf da bu kitle iletişim araçlarından biridir. Hatta görüntüyü temel alan birçok iletişim aracının temelini oluşturduğu için oldukça önemlidir. Sinemanın ve televizyonun temelleri de fotoğraf sayesinde atılmıştır. Fotoğraf günümüzde de hızla artmaya, yayılmaya devam etmektedir. Fotoğraf kullanımı görsel bir dil olması sebebiyle kültürler arası iletişimde bir köprü kurarak iletişimi kolaylaştırmış, farklı diller konuşan toplumların birbirini anlamasına yardımcı olmuştur. Ayrıca belge niteliği taşıması, estetik özellikleri, dikkat çekmesi ve merak duygusuna yöneltmesi gibi özellikleriyle de iletişim araçlarının gücünü arttırmıştır. Bu açıdan bakıldığında günümüz dünyasının görüntülerden oluştuğunu görebiliriz. Sayısız fotoğrafın her saniye artarak paylaşıldığı bir zamanda bu fikir inkâr edilemeyecek kadar gerçektir. Altıok'ta bu çağı optik çağ olarak isimlendirir. 21. yy a bu ismi uygun görme sebebi, bugünün koşullarında bütün alanların imgelerle dolu olmasına, fotoğrafın basılı mecraların içinde yoğun kullanımına ve bu fotografik yoğunluğun her gün milyonlarca insan tarafından tüketilmesine bağlanabilir. "Bizi saran bu fotografik imgeler ağının çağımızda yoğunluk kazanmasının nedeni fotografik imgenin gerçekliğidir" (Altıok, 2001).

Fotoğrafın bu çağda en çok kullanıldığını bildiğimiz ortam bilgisayar ve tabii ki internettir. Yeni medya ortamı fotoğraflarla ayakta duran milyarlarca fotoğraf barındıran bir sistemdir ve hem kullanıcı hem de fotoğrafların sayısı sürekli olarak artmaktadır. Günümüz toplumlarının fotoğrafa ve yeni medya ortamına bağımlı olduğunu söyleyebiliriz. Sontag günümüz toplumlarının fotoğrafa bakış açısını "fotoğraflama yoluyla gerçekliği onaylama ve deneyimi arttırma gereksinmesi bugün herkesin bağımlısı olduğu estetik bir tüketiciliktir... On dokuzuncu yüzyılın en mantıklı aesthete'i olan Mallerme dünyada ki her şeyin bir kitapta son bulmak için var olduğunu söylemişti. Bugünse her şey bir fotoğrafta son bulmak için var oluyor" (Sontag, 1993) sözleriyle özetlemiştir.

YENİ MEDYA

Yeni medya teknik açıdan bilgisayar ve enformasyon teknolojileri ile özdeşleşmiş bilginin, dijital platforma taşınıp, iletildiği bir medyadır" (Şahin, M. e Şahin G., 2016, s:52). Aydoğan, F. ve Kırık, A.M. (2012, s:59)'a göre; "Kitle iletişim araçlarının bilgisayar ve internet tabanlı bir hal almasıyla birlikte bu teknolojilere "yeni" sıfatı verilmiştir." Daha kapsamlı bir ifadeyle yeni medya, "bilgisayarların işlem gücü olmadan oluşturulmayacak ortamlar" şeklinde tanımlanabilmektedir. Yeni medyayla birlikte internet üzerinden bilgisayar, telefon, tablet gibi araçlarla iletişim sağlayan birey, her türlü görsele, metne, sese ulaşabilmekte ve etkileşimli bir şekilde değiştirip dönüştürme ve paylaşma şansına sahip olabilmektedir. Geleneksel medyaya göre bu özelliğiyle ayrılan yeni medya sayesinde birey etken duruma geçme imkânı bulabilmiştir.

Bu kitle iletişim araçlarının hem taşınabilir olması hem de kablosuz internet bağlantısı sağlayabilmesi nedeniyle mobil iletişim teriminin yaygın kullanımı ortaya çıkmıştır. "Mobil terimi, kablosuz bağlantı sayesinde iletişimin her yerden, herkes tarafından ve herhangi bir aygıtla yapılabildiğini ve her yerden alınabildiğini ifade etmektedir" (Şahin, M. & Şahin, G., 2016, s:53). Böylelikle artık her internet kullanıcısının kendine ait bir medyası vardır denilebilir. Bu sayede yeni medya kullanıcıları, iletişimi kablosuz bağlantının bulunduğu her yerden kendilerine göre başlatabilme, bitirebilme yani müdahale edebilme şansına sahiptirler.

Yeni iletişim teknolojilerinin hızlı olması, erişim kolaylığı, yüksek saklama veya arşivleme kapasitesi ve yeni hizmet alanları yaratması nedeniyle önem taşımaktadır. Yeni medyanın

sosyal hayata girmesi tüketim alışkanlıklarının da değişmesini ve kapitalist düzenin dijital alana yayılmasını sağlamıştır. Yeni medyanın bu özellikleri, toplumların ekonomik, politik ve sosyal yaşamlarında önemli değişikliklere yol açmaktadır (Şahin, M. & Şahin, G., 2016, s:53).

“Yeni medya teknolojilerine ekonomik perspektiften bakan Dan Schiller yeni medya düzenini kapitalizmin dijitalleşmesi olarak açıklamaktadır. Schiller, internet ve ona bağlı telekomünikasyon sistemlerini, globalleşmenin getirdiği finans ve ekonomik akışların uluslararasılaştırılmasını, ekonomik eylemlerin ulusötesileştirmenin önemli bir noktası olarak değerlendirmektedir. Bu teknolojik gelişmeler hem piyasanın ulaştığı alanı genişletmiş, hem de piyasayı derinleştirmiştir. Ağlar kapitalist ekonominin sosyal ve kültürel genişlemesini doğrudan yaymaktadır. Bu durum iş akış sürecini en başında pazarlama anına kadar değiştirir. Böyle bir sistemin geliştirilmesi dünyanın elektronik bilgi altyapısının değişmesi anlamına gelmektedir. Telekomünikasyonda serbest piyasa rejiminin getirilmesi hem ekonomik hem de politik çatışmalar sonucunda gerçekleştirilmiştir. Böylece hem ekonomik ağlar kurulmuş, hem de politikacılar dünya çağında uluslararası ağ üzerinden birleşmeyi kabul etmiştir. İnternetin kapitalizme eklenme sürecinde kredi kartları kullanılması için geliştirilen güvenlik standartlar da internetin ticari işlemlere uyumunu arttırmıştır. İnternet üzerinde küresel yüz yüze alışveriş kapasitesi 2010 yılına gelindiğinde 680 milyar doları 2012’de ise 763 milyar doları geçmiştir” (Başlar, 2013).

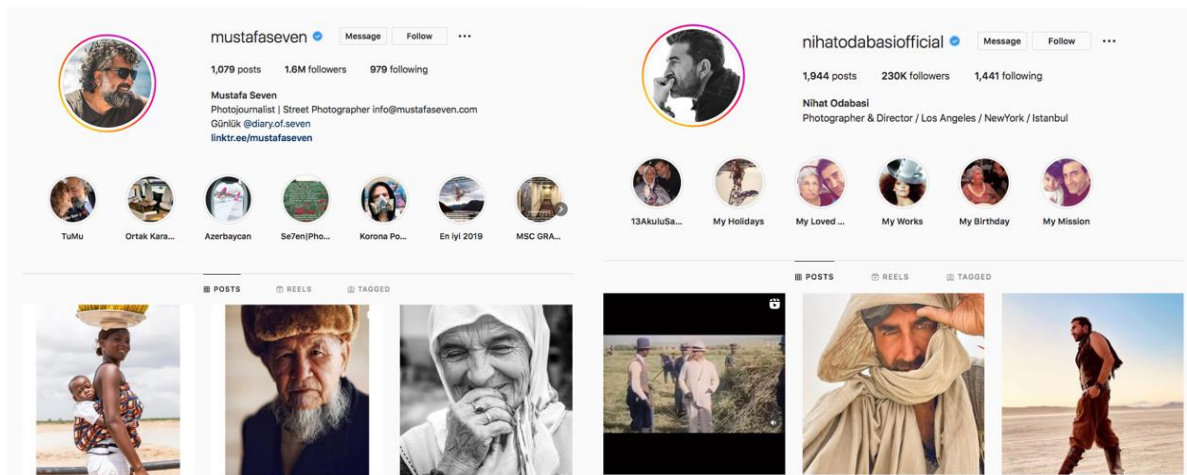
Yeni medya sanat alanları için de bulunmaz bir fırsat yaratır. Bilgisayar grafiklerinin 1980’lerde gelişmesi ve 1990’larda internet ile birleşmesi Leeson ve Rokeby gibi sanatçıların interaktif sanatsal çalışmalarının, Ascot’un tematik sanatının ve ardından sırasıyla internet sanatının, sanal ve üç boyutlu sanatın ve kentsel enstalasyonların üretilmesini sağlamıştır. Bu dönemde pek çok yeni medya sanatçısı, teknolojinin gücünü kendilerine yeni anlatım biçimleri yaratmak için kullanmışlardır. Sanatçıların hedef kitlelerine ulaşma kanalı olarak yeni medya tüm zamanların en işlevsel kanalı olma özelliğini taşımaktadır. Hem geleneksel sanat ürünleri dijital ortamda dağıtımının ve tanıtımının yolunu oluşturur, hem de dijital alanda yeni sanatsal üretimlere olanak tanır. Yeni medya sanatı dijital medya, ses sanatı, bilgisayar grafikleri, sanal sanat, internet sanatı, robot bilimi, video sanatı, interaktif sanat, bilgisayar animasyonları gibi yöntemler kullanarak kendisini eski görsel sanatlardan ayırmaktadır.

YENİ MEDYA VE FOTOĞRAF

Aydoğan ve Kırık’a göre; “Bireylerin cep ve tablet bilgisayarları ile gazete okuyabilmeleri, cep telefonlarından okudukları haberlere yorum yapabilmeleri, çektikleri fotoğrafları saniyesinde sosyal ağlar aracılığıyla paylaşabilmeleri yeni medya çağının en önemli göstergeleridir” (Aydoğan, F., Kırık, A.M., 2012, s:61). Geleneksel medyaya göre en büyük avantajı bireyin içerik üretebilmesi olarak düşünüldüğünde, yeni medyanın yaygınlaşması, amatör ve profesyonel fotoğrafçılar arasında da iletişimi arttırmış, dijital teknoloji ve cep telefonları ile kendilerini bloglar, sosyal medya ağları, web siteleri gibi ortamlarda daha hızlı ve kolay bir şekilde ifade etmelerini sağlamıştır. İnternet ve cep telefonu kameralarının ortaya çıkışı fotoğrafa boyut kazandırmıştır. Artık fotoğraf basılma ihtiyacı duymaksızın dijital ortamlarda varlığını sürdürebilmektedir. Tek bir dokunuşla çekilebilmekte, silinebilmekte, paylaşılabilen, sergilenebilmekte ve tüm dünyadaki kitlelere çok hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Böylelikle fotoğraf sanatçıları, fotoğraf sevenlerle aracısız bir şekilde iletişim kurabilmektedir.

Fotoğraf sanatçılarının bir kısmı interneti, ürettikleri sanatsal çalışmalarını yaymak için bir alan olarak kullanırken, diğerleri üretim için kendine özgü bir alan olarak görmektedir. “Shore’a göre ‘paylaşma’ dijital çağın anahtar kelimesidir” (Shore 2014’ten aktaran Sağlamtimur, 2017). Yaşanılan her anı kaydetme ve paylaşma isteği günümüzde özellikle akıllı telefona sahip amatör ya da profesyonel fotoğraf sanatçılarının vazgeçilmezi olmuştur. Fotoğraf sahipleri kendilerine ait sosyal medya hesaplarında ya da web sitelerinde paylaştıkları fotoğraflarıyla hem izleyicileriyle sanal bir iletişim kurabilmekte, hem de geri bildirim alabilmektedir. “Yeni medyanın kurulumu ve işletme maliyetleri geleneksel medyayla karşılaştırıldığında yok gibidir, bu da girişimci olabilme imkanını neredeyse herkese açık hale getirmiştir” (Şahin, M. & Şahin, G., 2016, s:53). Böylelikle yeni medyanın, geleneksel medyadan ayrılan en önemli tercih sebebi olan karşılıklı etkileşimi mümkün kılabilmesiyle aynı zamanda düşük maliyet özelliğiyle sanatçılar için önemli bir platform haline gelmiştir.

1995 yılında geleneksel yöntemlerle fotoğraf muhabirliğine başlayan fotoğraf sanatçısı Mustafa Seven fotoğraflarını sosyal medya alanında sergilemektedir. Şu anda instagram uygulamasında yaklaşık 1.6 M takipçisi bulunmaktadır. Steven Mercury ise 3.4 M takipçisiyle instagram ortamının aktif kullanıcılarından biri olan fotoğraf sanatçısıdır (Görsel 3). Yine Nihat Odabaşı 230 bin takipçisiyle sosyal medyayı aktif kullanan bir moda fotoğrafı sanatçısıdır (Bkz. Görsel 2).

Görsel 3. Mustafa Seven, Sosyal Medya Profil Sayfası

www.instagram.com/mustafaseven/ www.instagram.com/nihatodabasiofficial/ Erişim tarihi 13.11.2022

Fotoğraf sanatı yeni medya ortamında yayılmaya, ticareti yapılmaya başlanmış sonrasında ise kriptopara piyasası içinde de kendine yer edinmiştir. Ethereum dijital para birimine bağlı olarak giriş yapan NFT fotoğraf sanatçılarının çalışmalarını hem korumaya almış, hem de satışa sunmuştur.

BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ, NFT ve KRİPTO SANAT

Geleneksel kayıt defteri işlevi gören blokzincir, para, eşya veya gizli bir veri hareketini kayıt altına alan sisteme sahiptir. Bu dijital bilgi depolama sistemi diğer kullanıcılardan

gizli olarak, veri eklenmesini, değiştirilmesini veya silinmesini olanaksız kılacak biçimde tasarlanmıştır. Bu terim ilk kez Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında yazmış olduğu “Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System” isimli makalesi üzerine yapılan tartışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Yazılmış bu makalede blokzincir teknolojisi geleneksel finans yapılanmasına ve hükümetlerin kurmuş olduğu sisteme alternatif bağımsız bir ödeme aracı olarak tanımlanmıştır (Şenkardeş, 2021).

Elektronik şifreleme mantığına dayalı kriptografik sistem blokzincir yapılanmasının temelini ve güvenilirliğini garanti etmek için oluşturulmuştur. Böylece hem kanıta dayalı bir veri depolama merkezi meydana getirilmiş hem de iki kişi arasında yapılan ödeme işlemleri için aracıya duyulan ihtiyaç ortadan kaldırılmıştır. Blokzincir teknolojisi hesaba dayalı olarak işlem yapılmasını engellediği gibi satıcıları ve alıcıları dolandırıcılığa karşı koruyacak güvenliği de içermektedir. Yapılan her işlem sistemde yer alan kullanıcılar tarafından görülebilmekte, izlenebilmekte, kontrol edilebilmekte ve sistem tarafından otomatik olarak kayıt altına alınmaktadır. Nakamoto tarafından yazılmış olan makalede açık kullanıcı kontrolüne ve kronolojik kayıt sistemine dayalı bu sistem “eşler arası dağıtık bir zaman damgası sunucusu ile işlemlerin kronolojik sırasının hesaba dayalı kanıtını oluşturarak, çift harcama problemine bir çözüm önermekteyiz. Sistem, dürüst düğümler işbirliği halindeki herhangi bir saldırgan düğüm grubundan daha fazla işlemci gücünü toplu olarak kontrol ettiği sürece güvenlidir” cümleleriyle ifade edilmiştir. Ayrıca bu teknoloji içinde kullanılan para sistemi Nakamoto tarafından “dijital bir imza zinciri olarak” tanımlanmıştır (Nakamoto).¹

Turan, kripto terminolojisini *cripto* ve *currency* kelimelerinin birleşmesinden oluşan şifreli para sistemi anlamına gelen bir kelime olarak ifade etmiş, sistemin sanal cüzdanlardan şifre ile kontrol edildiğini belirtmiştir. Bu dijital alan üzerinde işlem gören sanal paralar aynı gerçek para gibi bir kullanıma sahiptir (Turan, 2018).

Kripto para türevlerinden biri olan Ethereum, Bitcoin’den farklı bir sisteme sahip kullanıcıların belirleyecekleri kurallara göre işlem yapılan, para transferini ve farklı verilerin kayıt altına alınabilmesini sağlayan bir blokzincir teknolojisi olarak bilinmektedir. “Kurucusu Boterin’in sihirli bir bilgisayar olarak tanımladığı Ethereum, programlanabilir blokzincir sunmayı hedeflemiş ve bu özelliği ile Bitcoin’den farklılaşmıştır. NFT’ler ise “Non fungible tokenler” yani eşsiz ve biricik jetonlar olarak tanımlanmakta ve ethereum blokzincir üzerinden geliştirilmekte ERC721 standartlarına bağlı olarak üretilmektedir.” NFT’ler sanat eserleri gibi özgün, benzersiz özelliklere sahip ürünler için kullanılmaktadırlar ve diğer kripto paralarla takas edilemezler (Şenkardeş, 2021).

Her bir NFT, bir varlık veya kişi ile ilgili bilgileri benzersiz bir şekilde temsil eder ve biricik özelliklere sahiptir. Diğer kripto paralardan farklı olarak NFT’ler benzersiz bir sanat eseri, bilet, varlık, hizmet ya da belgeyi temsil edebilmektedir. NFT’ler bir varlığı veya kişiyi benzersiz bir şekilde temsil ederek kopyalanmasını engellemektedir. NFT’ler dijital sanat eserlerinin tapusu gibidir. Dijital bir ürün kopyalanarak çoğaltılabilir fakat NFT’ler blokzincir üzerinden kayda alındığından aidiyet, koruyan, benzersiz, çoğaltılamayacak bir şekilde kimliklendirildiğinden kopyalanamaz. Her NFT’nin bu kimliği ile kolaylıkla sahipliği kanıtlanabilir ve korunabilir. Bir NFT üretildiğinde blokzincir üzerinde onun kimin tarafından üretildiği değiştirilemez şekilde kayıt altına alınır. Böylelikle telif hakkı konusunda varlık sahiplerine koruma sağlamaktadır. Tüm nadirliğe ait bilgiler herkese

¹ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://bctr.org/wp-content/uploads/2019/03/t%C3%BCrk%C3%A7e_bitcoin.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

açık ve şeffaf bir şekilde blokzincir üzerinde yer almaktadır. Bu özelliği nedeni ile NFT'ler koleksiyon ürünleri, sanat eserleri ve özel tasarım ürünlerin yer aldığı platformlarda rahatlıkla kullanılabilir. Bu sayede sanatçı ve alıcı birbirleriyle doğrudan iletişim kurma olanağı da sağlamış olur.

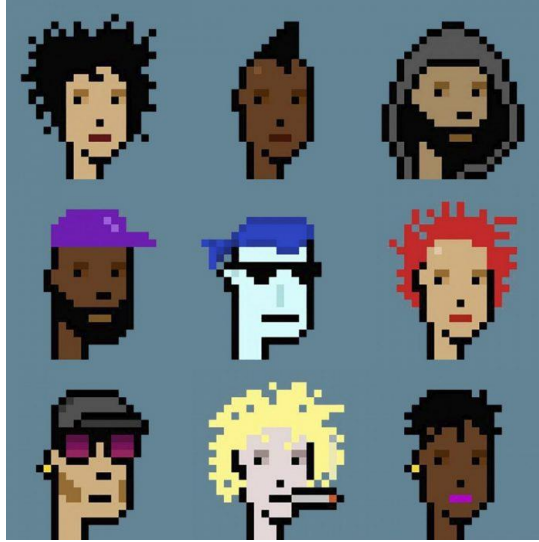
Sanat çalışmaları fiziki ortamda olabileceği gibi sanal ortamda da üretilebilmekte ve varlığını sürdürebilmektedir. Dijital olarak üretilmiş sanat çalışmaları olduğu hali ile NFT pazarında yer edinebilmekte, fiziki ortamda yapılmış eserler ise fotoğraflama veya video kaydı oluşturma yoluyla temsil görüntüsü üretilerek NFT ortamında alıcısıyla buluşturulabilmektedir. İster dijital ister fiziki sanat eserinin temsil görüntüsü olsun, NFT ortamına eklendiğinde temsil olmaktan çıkacak sanat eserinin kendisi olarak değer görecektir. "Temsili görüntü ERC-721 veya benzer teknolojilerle (ERC1155) oluşturulan NFT değerinin kendisinin yerini almaktadır. Kripto kodla ilişkilendirilen değer JPEG, MP4 veya GIF'e benzer formatlı medyalar blok zincir teknolojisiyle doğrulanmış, sahipliği kanıtlanan ve benzeri olmayan nadir değiştirilemeyen değeri ifade etmektedir" (Dursun, 2021).

Sanat eserlerinin çağın yorumcusu olduğu toplumsal rollerinin dışında ekonomik ve finansal yönü de bulunmaktadır. Özellikle tüm dünya tarafından tanınan sanatçıların ürettiği toplumun sanat anlayışına yön veren sanat eserlerinin finansal anlamda katkıları büyüktür. Sanat eserlerinin koleksiyoncular tarafından ekonomik kaygılarla büyük talep görmesi, NFT pazarına da belirgin bir değer kazandırmıştır. Bu anlamda NFT, hem dijital sanatların hem de fiziki eserlerin koleksiyonerleri tarafından büyük ilgi görmektedir (Kum, Ö. 2022, s.274).

NFT teknolojisi için üretilen kriptokod eşsiz ve değiştirilemez bir değer olarak yer almakta satıcı ve alıcının haklarını korumaktadır. Kimlik tanımlama sistemine sahip olan bu teknolojik alan, üretilen sanat eserinin dijital varlığının biricikliğini garantilemenin de benzersiz bir yolu olmaktadır. Ancak bütün sanat çalışmalarının değer görmesi, o günün toplumunun değer yargılarının çağa uyumlanmasıyla mümkün olmaktadır. Talep alım ve satım için bu en önemli kıstastır. Bunun dışında var olan aracısız sistem için NFT Sanat eserinin değerini bulması ve koruması için büyük bir imkan sunmaktadır. "Dijital varlığın oluşturulması için gerekli barındırma ve hesaplamalar için gaz bedelinin alınması, kripto sanatın bir gerçeği olarak anlaşılmaktadır" (Dursun, 2021).

Yakın zamanın en çok sözü geçen konularından biri olan NFT, ilk olarak 2017 de sürecine başlamış ve aynı yıl bir sanat projesiyle ilk defa bir araya gelmiştir. Cripto Punks ismiyle ortaya çıkan bu ilk proje pixel projesi ile devam etmiştir (Görsel 4). Sonraki yıllarda bir süre sessizliğini koruyan NFT 2020'de tekrar gündeme gelmeye başlamıştır. ² Bu gündemin en büyük nedenlerinden biri de evlere kapandığımız pandemi döneminin etkisiyle dijital dünyaya açıldığımız günlerde yaşanmıştır.

² www.artopol.com/sayfa/nedir-bu-nft (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

Görsel 4. CriptoPunk www.artnews.com/art-news/market/cryptopunks-at-christies-1234589249/ Erişim Tarihi. 17.10.2023

NFT teknolojisinin en belirgin avantajları, benzersiz ve kopyalanamaz olarak nitelendirilen sanat içeriklerini tanımlayabilmesi ve doğrulayabilmesidir. Ayrıca bu teknoloji sisteme kaydedilen verilerin herhangi bir şekilde çoğaltılmasını da önlemektedir; orijinal ürünler sistem içinde kolaylıkla tanımlanabilmekte, çalınma riskine karşı korunabilmektedir. Fiziksel veya dijital ortamda araçları ortadan kaldırarak çalışmaların satışını, almasını ve yönetimini de kolaylaştırmaktadır. Bu da koleksiyonerlerin talebinin artışında önemli bir faktör olmaktadır. Sanat ürünlerinin değer karşılığını bulması durumu NFT'yi sanatçılar bakımından da önemli bir konuma getirmekte, böylelikle sanatçıların birçok önemli sorununu çözebilecek bir sistem olarak devamlılığını sürdürebilmektedir (Kıvrak ve Özkartal, 2022).

“Değişen pazar yeri ve NFT’ler; alıcıların satıcıya direkt ulaşabilmesi, ürüne erişimin kolay olması, tanıtımın kolay ve ucuz olması, taraftarlarına telif hakkı ve dijital mülkiyet kolaylığı sağlaması, istenilen yerde istenilen zamanda erişilme olanağı sağlaması gibi pazarlamanın temel fayda amaçlarıyla örtüşmektedir. Bu nedenle bu alanda pazarlama ile ilgili yapılacak her çalışma büyük öneme sahiptir. Sürekli yenilenerek gelişen bu mecrada var olabilmek için sanat pazarlamasıyla ilgili nitel ve nicel çalışmalarla konu derinleştirilebilir” (Saygın ve Fındıklı, 2021).

FOTOĞRAF VE NFT

NFT teknolojisi, dijital dünyanın sunduğu imkanlar ile daha da kolay bir hale gelmektedir. Birçok fotoğrafçı da bu alan içinde yer almış ve satışlarını bu dijital platform üzerinden yapmaya başlamıştır. Sadece NFT için çalışan fotoğrafçılar bulunduğu gibi, çalışmalarının sadece bir kısmını sergileyenler de vardır. NFT’ler hem amatör hem de profesyonel fotoğraf sanatçılarına kendilerini ve çalışmalarını tanıtmaları, çalışmalarını tescillemeleri ve gelir elde etmeleri için büyük bir fırsat yaratmaktadır. Bu pazar yerlerinin en popülerlerinden birkaçı Opensea, Binance, Super Rare ve Nate Gateway’dir.

Video, müzik, resim, grafik ve fotoğraf alanında üretimler yapan sanatçılar sistem üzerinde kendilerine bir cüzdan açmaları gerekmektedir, böylece Ethereum blockchain

teknolojisinden yararlanabilmektedir. Bu cüzdanları güvenli biçimde oluşturulabilmek için Wallet, Coinbase ve Metabask şirketlerinin web siteleri kullanılabilir. “Kripto cüzdan, blockchain teknolojisi ile üretilen NFT'lerin veya kripto para birimlerinin bilgilerinin saklanması için izin verir.” İşlemlerde Ethereum olarak adlandırılan para birimi ile işlem yapılmaktadır. NFT'ler sistem içine yüklendikten sonra listelenerek koleksiyonelerine sunulmaktadır (Kum, Ö. 2022).

NFT alanında en tanınmış örneklerden biri Beeple takma adıyla satış yapan Mike Winkelmann isimli dijital sanatçıdır. “Everydays: The First 5000 Days” projesi dijital bir mozaik çalışma olup 21.069 x 21.069 piksel büyüklükten oluşmaktadır (Görsel 5). Çalışmanın içeriği ise Mayıs 2017'den itibaren günde bir kez webde yayınladığı görüntülerdir. Bu bilinen en değerli eskiz defteridir ve bu çalışması ile sanatçı yaşayan en değerli üç sanatçı arasında yer almıştır. Çalışması 69.346.250 dolara NFT pazarı üzerinden alıcı bulmuştur (Saygın ve Fındıklı, 2021).

Görsel 5. Mike Winkelmann (Beeple) - Everydays: The First 5000 Days / Dijital Kolaj

www.artopol.com/sayfa/nedir-bu-nft Erişim Tarihi. 11.08.2023

NFT olarak fotoğraf satışı gerçekleştiren Sulhten Gustaf El Gozali Endonezyalı bir üniversite öğrencisidir. El Gozali 5 yıl boyunca selfie çekmiş ve bu çekimleri NFT'ye dönüştürerek 1 milyon dolara satmıştır (Görsel 6).³

Görsel 6. Sulhten Gustaf El Gozali

shiftdelete.net/bir-ogrenci-5-yil-boyunca-cektigi-ozcekimlerden-rekor-para-kazandi

Erişim Tarihi. 11.08.2023

³ www.ntv.com.tr/galeri/yasam/5-yil-boyunca-cektigi-selfieleri-satarak-milyoner-oldu,u2zJxcgNNkWtO3tqt2cENQ/R-lQZjmolK-Mmv1E8IVqFw

Kanadalı bir fotoğrafçı ve Sony büyükelçisi olan Cath Simard Oahu adasında çekmiş olduğu fotoğrafların herhangi bir karşılığı olmaksızın internet ortamında dağıtılmasının üzerine çözümü NFT satışı yapmakta bulmuştur. Fotoğrafi 300.000 dolara alıcı bulmuştur. Bu sayede hem fotoğrafının tescilini alarak haklarını kontrol etmiştir, hem kazanç sağlamıştır hem de tanıtımını yapmıştır. Bu çalışması Google'da "Hawaii yolu" sorgusu için en iyi arama sorgusu olmuştur (Görsel 7). "Simard NFT alanında ilk yapılan şeylerin değerinin çok yüksek bir değere sahip olduğunu söylemekte, ayrıca bu teknolojinin diğer fotoğrafçılar ve sanatçılar için telif hakkı ile mücadelede yeni bir yol olması umudunu ifade etmektedir".⁴

Görsel 7. Cath Simard

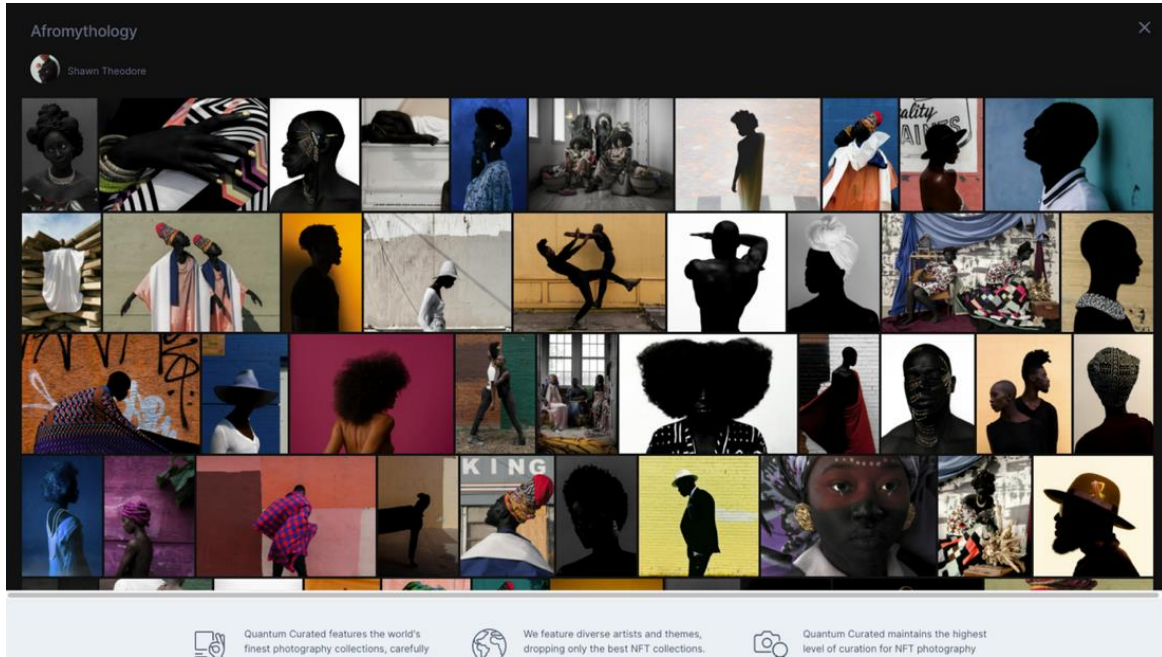
aestheticsofphotography.com/nft-photography/ Erişim tarihi. 12.11.2022

---

⁴ aestheticsofphotography.com/nft-photography/, <https://www.rangefinderonline.com/news-features/industry-news/photographer-sells-her-most-stolen-image-as-nft-art-and-releases-the-usage-rights/> (22. Kasım.2022)

Pphiladelphia'lı fotoğrafçı Shawn Theodore'un “Afromythology” ismiyle tanıttığı fotoğraf serisi siyah kimlikleri yeni bir tarzda sunmuştur (Görsel 8). Sanatçı geleneksel fotoğraf anlayışını çürüterek, portre fotoğrafçılığını fütürizmin ötesinde bir tarza büründürmüştür. Bu çalışması nüans, derinlik ve anlam bakımından olumlu tepkiler aldığı gibi birçok görsel sanatçı tarafından da takdir görmüştür. Şu anda NFT olarak satışa sunulmuş bu çalışmaya Opensea üzerinden ulaşmak mümkündür.⁵

Görsel 8. Shawn Theodore “Afromythology” www.protocol.com/fintech/quantum-nft-photography Erişim Tarihi. 26.07.2023

Hümanist ve sosyal bir girişimci olarak tanınan fotoğrafçı Justin Aversano 100 fotoğraftan oluşan “İkiz Alevler” serisinin sahibidir (Görsel 9). Bu çalışmalar ölen ikiz çocuklarının anısına oluşturulmuştur. Basılı olarak satışa sunulan serinin birçok parçası çok yüksek fiyattan koleksiyonerler tarafından satın alınmıştır. Koleksiyonerleri arasında Gary Varnerchuk ve Snoop Dogg da bulunmaktadır.

Sanatçının NFT’lerinden biri Kasım ayında 871ETH’ye satılmıştır, bu miktar o dönemde 4 milyon dolardan fazla bir fiyata denk gelmektedir ve zamanının en pahalı fotoğraflarından biri olarak görülmektedir.⁶

⁵ opensea.io/assets/ethereum/0x46ac8540d698167fcb9e846511beb8cf8af9bd8/220005 (Erişim Tarihi: 25.07.2023)
www.themodernanalogue.com/home/afromythology (Erişim Tarihi: 25.07.2023)

⁶ www.protocol.com/fintech/quantum-nft-photography (Erişim Tarihi: 25.07.2023)

Görsel 9. Justin Aversano, "İkiz Alevler" www.sanalsergi.com/bu-simdiye-kadar-satilan-en-pahali-fotograf-nft/ Erişim Tarihi. 22.06.2023

Türkiye’de ise ünlü fotoğraf sanatçısı Turgay Güven (Görsel 10) NFT üzerinden satış yapacağını duyurmuştur. Sanatçının düğün fotoğrafçılığı üzerine özel çalışmaları bulunmaktadır. Bu alanda yapacağı çalışmalarla NFT’de öncü olmak istediğini belirtmektedir.⁷

Görsel 10. Turgay Güven
www.facebook.com/photo.php?fbid=622942959395124&set=pb.100050382764605.-2207520000.&type=3 Erişim Tarihi. 25.07.2023

Yine Türkiye’den ünlü bir fotoğrafçı Rızacan Kumaş Singapur, Çin, Malezya gibi 20 den fazla ülkeyi dolaşarak çektiği fotoğraflarını NFT platformuna taşımıştır. "İpek Yolunu Geçmek" ismi ile 2017’de başlattığı projede farklı mekanlardaki yaşamları, duyguları ve

⁷ www.takvim.com.tr/yasam/2021/12/01/turgay-guven-fotograf-lari-nft-ile-sanata-donusturecegiz (Erişim Tarihi: 25.07.2023)

mekanları çalışmalarına yansıtmıştır (Görsel 15). Yaptığı çalışmaları SuperRare, Foundation, OpenSea gibi platformlara taşıyarak koleksiyonerlerin beğenisine sunmuştur.⁸

Görsel 11. Rızacan Kumaş, “İpek Yolunu Geçmek” sanatokur.com/sothebysde-ilk-turk-fotografci-rizacan-kumas/ Erişim Tarihi. 18.09.2023

SONUÇ

Fotoğraf sanatının geleneksel süreciyle başlayan serüveni, geleneksel medyada olmayıp yeni medyada olan ve en önemli avantajlarından içerik oluşturma imkanı sayesinde gelişmiş tekrar tekrar üretilebilen, çoğaltılabilen, dağıtılabilen, yorumlanabilen bir yapıya ulaşmıştır. Günümüzde NFT ile sanat alanları için oluşturulan blokzincir sisteminde yerini almış, böylelikle haklarını koruma altına almıştır. Dijital sanat eserlerinin telif hakkını korumayı destekleyen bir sistem sunması nedeniyle NFT, özellikle dijital dünyada fazlasıyla yer alan fotoğraf sanatı adına, fotoğraf sanatçıları tarafından son zamanlarda önemli bir değere sahiptir.

Günümüz telif hakları yasasının yeterli ve verimli kullanımının önündeki engelleri aşmak adına NFT teknolojisi bir aracıya ihtiyaç duyulmaksızın sanatçıları korumakta ve emeklerinin karşılığını almalarını sağlamaktadır. Her ne kadar yeni teknolojiye uyum sağlamakta zorlanan geleneksel fotoğraf sanatçıları adına zorlu bir süreç olsa da meydana gelen değişimler zamanın ruhunu yakalamak ve eserleri korumak adına fotoğraf sanatı dünyasında da önemli bir yere sahiptir. NFT konusunda anlaşılması gereken asıl nokta NFT'nin bir sanat biçimi olmadığı, sanatla eş tutulmaması gerektiğidir. Bu sistem sadece dijital çalışmaların soyut yapısını desteklemekte ve çalışmaların izin alınmaksızın el değiştirmesini engellemektedir. Böylelikle fotoğraf sanatı adına fotoğraf sanatçılarının telif haklarını kendileri tarafından korunmasına imkân sağlamaktadır.

Teknolojide gündeme gelen her yenilik gibi NFT'nde çağın hızında yerini kaybedebileceği ya da biçim değiştirebileceği düşüncesine açık olmak gerekmektedir.

⁸ www.milliyet.com.tr/kultur-sanat/sothebysde-bir-turk-fotografci-rizacan-kumas-6618358

Ancak henüz sunduğu fırsatlar devam etmekte ve sanat ticaretinin opsiyonu olarak varlığını sürdürmektedir. Böylece hala sanatın maddi değer karşılığını bulmasının, yasal haklarını korumasının ve varlık devamlılığının şimdilik en verimli yollarından birini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıok F. (2001). Fotoğraf Sanatının Grafik Sanatındaki Üretime Etkisi- Lisans Tezi Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji, Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, Volume: 2 Issue: 2 dergipark.org.tr/en/pub/ihsr/issue/36852/425401
- Aydoğan, F. ve Kırık, A.M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 58-69 Atif.Sobiad.Com/Index.Jsp?Modul=MakaleGoruntule&Id=Aw0h5zj2yzgeuuwfspoj
- Bajac, Q. (2011). Fotoğraftan Sonra Analog Fotoğraftan Dijital Devrime. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Başlar, G. (2013). Akademik Bilim 2013 – XV. Akademik Bilim Konferansı Bildirileri 23-25 Ocak 2013 – Akdeniz Üniversitesi, Antalya
- Dursun, N. (2021), Nft / Kripto Sanat ve Hareketli Grafik İlişkisi, Journal Of Social Humanities And Administrative Sciences, Yıl-Sayı: 2021-40
- Freund, G. (2007). Fotoğraf ve Toplum. (Çev. Ş. Demirkol). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kılıç, L. (2002). Fotoğrafa Başlarken. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- Kıvrak, M.N. ve Özkartal, M. (2022), Nft ve Günümüz Dijital Sanat Kavramı Arasındaki İlişki, Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 4, 193-202.
- Kum, Ö. 2022, Çoklu Ortam Teknolojisi İle Nft Tasarımının Görsel Tasarım Unsurları Açısından İncelenmesi Doi: 10.46291/Zfwt/140215 Zfwt Vol 14, No.2 (2022) 273-290
- Modiano, A. (2007). Fotoğraf Tarihine Giriş. (Çev.D. Koç, H. Aşuroğlu). Antalya: Art Studio Yayıncılık.
- Nakamoto, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. Web: bitcoin.org/bitcoin.pdf Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2022
- Saygın, E. P., ve Fındıklı, S. (2021) Tuvalden Tuşa: Sanat Pazarındaki Dijital Dönüşümde Nft'lerin Rolü Bmij (2021) 9 (4): 1452-1466, Doi:Doi.Org/10.15295/Bmij.V9i4.1930
- Sontag, S. (1993). Fotoğraf Üzerine. (Çev. R. Akçakaya). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- Şahin, M. & Şahin, G. (2016). Geleneksel Medyanın Yeni Rakibi: Yeni Medya Ve Canlı Yayınlar. Yeni Medya, (1), 50-63. Retrieved From Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Yenimedya/Issue/55557/760554
- Şenkardeş, Ç. G. (2021). Blokzincir Teknolojisi Ve Nft'ler: Müzik Endüstrisi Üzerine Bir İnceleme, Journal of Management, Marketing and Logistics -JMML (2021), 8(3), 154-163
- Tobin, J. 2021 Photographer Sells Her Most Stolen Image As Nft Art And Releases The Usage Rights Www.Rangefinderonline.Com/News-Features/Industry-News/Photographer-Sells-Her-Most-Stolen-Image-As-Nft-Art-And-Releases-The-Usage-Rights/ Erişim Tarihi : 22.11. 2022
- Turan, Z. (2018), Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları, Ömer

Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yıl: Temmuz 2018 Cilt-
Sayı: 11(3) s:1-5

Sürdürülebilir ve Ekolojik Peyzaj Tasarım Yaklaşımları Çerçevesinde
İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub)

Izmir Sustainability Center (S-Hub) Within the Framework of Sustainable and Ecological
Landscape Design Approaches

Ezel Yağmur ÇEBİ OKUMUŞ¹

¹arch.ezelyagmur@gmail.com, ORCID: 0009-0002-8295-271X

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300240>

Corresponding Author/İletişim yazarı: Ezel Yağmur ÇEBİ OKUMUŞ

E-mail: arch.ezelyagmur@gmail.com

ÖZET

Bayraklı İlçesi'nin, Turan Mahallesi'nde yer alan ve yarışmaya konu İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub) kapsamında kıyı alanı ve yakın çevresinin mevcut yapısının yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Kara ve deniz alanlarının kesişme düzlemindeki alan, kentteki sürdürülebilir ağlara/sistemlere dahil olma ve bir hub/direnç noktası haline gelme potansiyeli göz önüne alındığında, iyileştirme-geliştirme anlayışıyla tasarlanmak zorundadır. Bu gerçekler ışığında, sürdürülebilir ve ekolojik peyzaj planlama ve tasarım yaklaşımları çerçevesinde ele alınan çalışma, kentsel peyzajın estetik ve biyomühendislik ilkeler çerçevesinde ekolojik rehabilitasyon, renovasyon olanakları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekolojik Peyzaj Planlama ve Tasarım, Kentsel Peyzaj, Sürdürülebilir Yeşil Ağlar/Sistemler, Ekolojik Rehabilitasyon, İklim Duyarlı Peyzaj Tasarımı

ABSTRACT

It was decided to reorganize the existing structure of the coastal area and its immediate surroundings within the scope of the Izmir Sustainability Center (S-Hub), located in Turan District of Bayraklı District, with a design competition opened by the local administration. The area at the intersection of land and sea areas must be designed with an improvement-development approach, considering its potential to be included in sustainable networks/systems in the city and become a hub/resistance point. In the light of these facts, in the study handled within the framework of sustainable and ecological landscape planning and design approaches, ecological rehabilitation and renovation opportunities of the urban landscape were determined within the framework of aesthetic and bioengineering principles.

Key Words: Ecological Landscape Planning and Design, Urban Landscape, Sustainable Green Networks/Systems, Ecological Rehabilitation, Climate Responsive Landscape Design

Yarışmaya konu İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub) ile kentin sürdürülebilir gelişimini destekleyen, yönlendiren ve ivmelendiren çok paydaşlı bütünleşik politikalar, araştırmalar üretebilme, bu bağlamda uygulamaları yönlendirebilme hedefi taşıyan ve kendisi de bu ilkelere dayalı olarak tasarlanacak bir sürdürülebilirlik merkezi projesinin elde edilmesi amaçlanmış olup, idarece resmi tanımıyla İzmir'in Bayraklı İlçesi'nin, Turan Mahallesi'nde, 40041 Ada, 1 Parsel'deki 3944,89 m²'lik alan yarışmanın yeri olarak belirlenmiştir. Kuzeyde, içinde Güney Deniz Saha Komutanlığı'nın da olduğu Atatürk Ormanı'yla kaplı vadi, İzban hattıyla kesilse de, güneyde İzmir Körfezi kıyıları ile biter. Karayla denizin buluştuğu ara kesitteki düzlük alan, kadim tarihi içinde hem sayfiye, hem sanayi yapılarını içermesiyle çok özel bir konumdadır. Çok yakınında yer alan Xenopoulos, Caleya, Braggiotti ve Giraud evlerinin yanı sıra Saime Sultan Yalısı da hemen yarışma alanı önündedir. Turyağ fabrikası artık olmasa da benzer sanayi yapılarıyla birlikte uzun yıllar bu bölgenin temel belirleyicilerinden biri olmuştur (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Benzer bir bağlamda, peyzaj tasarımını ECO.laud, Mimari proje tasarımını FREA Mimarlık ve Studio İM'in üstlendiği ve 2.'lik ödülüne layık görülen projenin çıkış noktası ve ana kurgusu; sürdürülebilirliğin en temel girdisinin kaynak kullanımını azaltacak tercihlere yönelmek olduğunu kabul ederek var olanı da yeniden kullanmanın peşinden gitmektir. Daha küçük, daha verimli, daha esnek bir planlama mantığı ile yola çıkarak gereğinden fazla yapmamak kabulü ile yapı ile yakın çevre peyzajlarının inşa eyleminin genel geçer kabullerini sorgulayıp yöntemleri yeniden ele almak hedefindeki proje, malzemelerinin yeniden kullanımı, geri dönüştürülmesi ve ileri şekilde dönüştürülmesini önceler (Reuse- Recycle- Upcycle) (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

Kentsel bağlamda, dağın alçalarak Bayraklı-Turan bölgesinde deniz ile buluştuğu vadinin doğal eşikleri ve peyzaj karakteri, mütemadi yayılma eğilimi sergileyen mücavir alan tarafından "baskılanmış" durumdadır. Bu durum yakın çevrede bulunan koruma statüsü sahibi alanların yanı sıra, çalışma alanının da kentteki potansiyel sürdürülebilir ağlar/sistemlere dahil olması, bir hub/DİRENÇ NOKTASI haline gelmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Kentsel Isı Adası Tespiti/ LST Analizi (Tonç, 2023), (Erdem, Çubukçu, & Ayyoob).

Ayrıca, İzmir kentinin bölgede suyla kurduğu çok boyutlu ilişki; ona estetik değer ve karakter/kimlik katan, turistik, rekreatif, tarihi, kültürel ve doğal potansiyelini açığa çıkaran arayüz/ara yerler olan kıyı alanları vasıtası ile anlam kazanır. Kentin bu bağlamda dinamik yüzünü temsil mahiyetini taşıyan ve çalışma alanını da içeren kıyı, merkezi konumu ve taşıdığı yüksek rekreatif değere karşın mevcutta potansiyelini gerçekleştiremeyen, işlevsel çeşitlilikten

yoksun, süreksiz bir alan hüviyetindedir (Şekil 2). Proje alanında kopukluk gösteren, kıyıya paralel yeşil bandın ve rekreatif karakteristiğın bu nedenle “sürdürülmesi” elzemdir.

Şekil 2. Süreksiz Kentsel Peyzaj Yapısı (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

Bu gerçekler ışığında, sürdürülebilir ve ekolojik peyzaj planlama ve tasarım yaklaşımları çerçevesinde en başta ele alınması gereken başlıklar;

- Biyomühendislik İlkeleri Çerçevesinde Ekolojik Rehabilitasyon
- Sıfır Atık ile Karbon Tutulumunu Artırmak (Atıkların işleme tabi tutularak geri kazanılması, rehabilitasyon sürecinde kullanılması)
- Kentsel Peyzaj ile Endüstriyel Yapı Stoğı ve Dönüşümünü İlişkin Kılmak
- Bitkisel Tasarım ve Yapısal Örtü Sistemleri vasıtasıyla İklim Duyarlı Peyzaj Tasarımı
- Uygun Toprak Hazırlığı, Adaptif Bitki Seçimi, Ekim ve Bakım Tekniklerinin Kullanılması
- Geçirgen Malzemeler (geçirgen tuğla, sertleştirilmiş solüsyonlu toprak vb.) vasıtasıyla Kentsel Drenaj Sistemlerine Katkı Sunmak
- Sürdürülebilir ve Geri Dönüştürülebilir Malzemelerin kullanımınıdır.

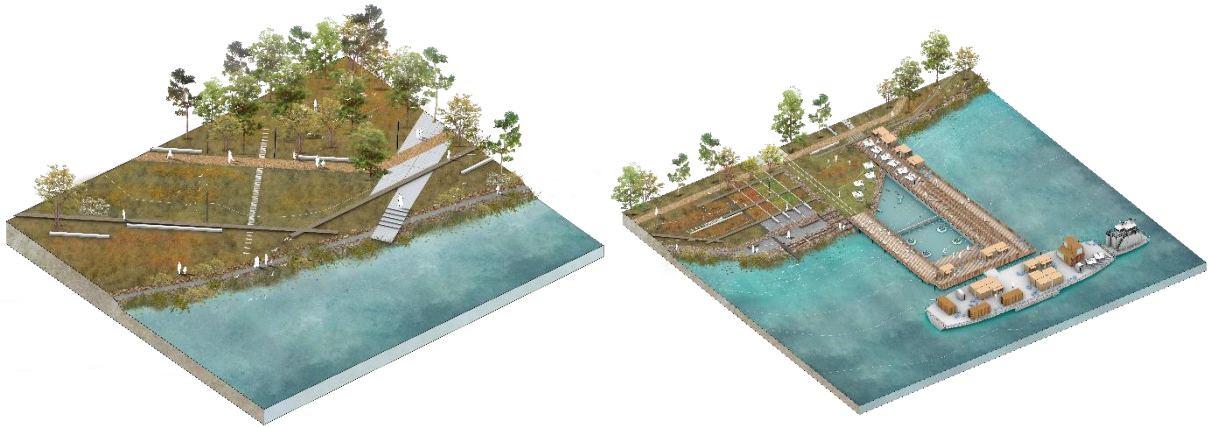
Alan genelinde yerel bitki türleri tercih edilecek ve komşu parselde yer alan park alanı ile ortak bir bitkilendirme stratejisi geliştirilecektir. Toplam proje alanının yaklaşık %60'ı açık alan olarak kurgulanmıştır. Bitkilendirilmiş alan toplamı da proje alanının %30'unu oluşturmaktadır. Peyzaj stratejisinde daimi sulama gerektirecek hiçbir bitkiye yer verilmemiştir. Dış mekanlar ve yapının geneli çevre ile ilişkili şekilde kurgulanmış, herhangi bir fiziksel bariyer ile çevrelenmeyerek hem deniz yönündeki kamusal alanlar ile hem de batıda yer alan park alanı ilişki içerisinde olması hedeflenmiştir. Yaya yürüyüş yolu bağlantıları ve yeşil alan kurgusu dış mekân sosyal faaliyetlerini teşvik edecek şekilde tasarlanmıştır. Gerek proje alanı içerisinde gerekse park bölgesinde, yıl boyunca görsel manzara sağlayan farklı tip ve çeşitlilikte bitkilerle donatılmış peyzaj düzenlemeleri yer alacaktır. Bunlara ek olarak park bölgesinde Kentsel Gıda Üretimi ve Topluluk Kent Tarımı Bahçeleri olarak tahsis edilmiş bahçe alanları yer almaktadır. Bu alanlarda yerel türlerin devamlılığın sağlamak hedefiyle üretim yapılacaktır. Ayrıca, afet senaryosunda kent tarımı bahçeleri kısıtlı miktarda da olsa kesintisiz gıda temini için bölgede konaklayanlara bir kaynak oluşturacaktır. Böylelikle yapının kendi kendine yetebilen kurgusu desteklenecektir.

Tüm bunların yanında iskele yapısı, öncelikli olarak Mavna'nın verimli şekilde kullanılabilmesi için planlanmış olup, aynı zamanda, 2 seviyeli kurgusu ve ortasında oluşturduğu havuz bölümü ile denizel araştırmaların yapılabilceği, araştırmacıların rahatlıkla saha çalışması yapabileceği bir altyapı da sunmaktadır.

Özetle, "Peyzajlar ve Ekosistemler" üzerine önerilen Yeşil ve Yapısal Yarı-Açık/Açık Alan fonksiyon ve mekânları;

Su İçi ve Kıyıda;

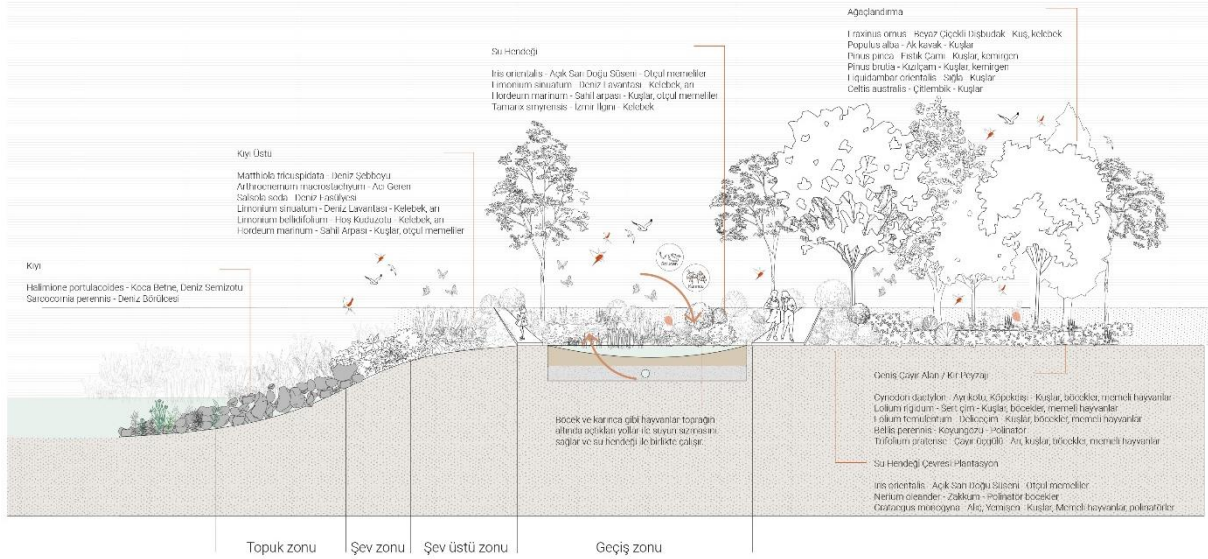
- "Ekolojik Dayanıklılığı Artırmak" ve "Taşkın Duyarlılık Oranının Düşürülmesi" amaçlarıyla;
  - Yoğun bir şekilde bitkilendirilmiş, "Kademeli ISLAH TERASLARI",
  - Teras kenarında su akışını düzenleyen ve toprak erozyonunu önleyici yüksek pürüzlü tekstüre sahip adaptif bitki örtüsü,
  - Biyolojik su toplama (tutma) alanları, "Su Bahçeleri",
  - İbrelili ve geniş yapraklı ağaç türlerini içeren ve uzun vadede plan değişikliği yolu ile özel mülk parselleri için de önerilen "VEJETATİF TAMPON Bölge",
- Rekreatif amaçlarla;
  - İç kıyı boyunca uzanan kesintisiz Gezinti ve Yürüyüş hatları,
  - Kıyıda Eğlence/Gösteri Sahnesi ile Manzara Seyir Platformları (merdivenler, basamak oturmalar),
  - Aktivite Çayırı/ Yer Örtücü Adaptif Yeşil Doku / Ortak sohbet alanları,
  - Ağaç altı oturma/dinlenme alanları olarak belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Su İçi ve Kıyı Bandı Öneri Peyzaj Görünümleri (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

Alanda eski beton döşemeler kırılarak doğal, organik kıyı değişimi sağlanmış, yeniden oluşturulmuş ön kıyı rekreatif ve renovatif amaçlı kullanılmıştır. Öneri dönüşüm birbirlerine girift vaziyette bulunan topuk zonu, şev zonu, şev üstü zonu ve geçiş zonundan oluşmaktadır. Topuk zonu, su toleransının yüksek olduğu bitkilerin bulunduğu bölge olarak ifade edilebilecek olup, bitkilerin alanda bulunan kayalarla birlikte çalışarak taşkın esnasında su hareketinin yavaşlatılmasını sağlayan, suyun toprağa sızdırılmasına yardımcı araçlardır. Taşkın riskinin bulunduğu geçiş zonuna ise, sucul bitkiler yerleştirilmesi suretiyle bitkili su hendeği düzenekleri

kurulmuş olup, bu sayede olası bir taşkın durumuna karşı suyun emiliminin sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca hendekler, zeminde bitki örtüsü ve kenarlarda oluşturulan eğim ile suyun yüzeysel akışa geçmesini sağlamaktadır. Su yavaş bir şekilde ilerlediğinden hendekteki bitkiler sayesinde biyolojik filtrasyon sağlanacaktır (Şekil 4).

Şekil 4. Kıyı Peyzajı Kesit Görünümü (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

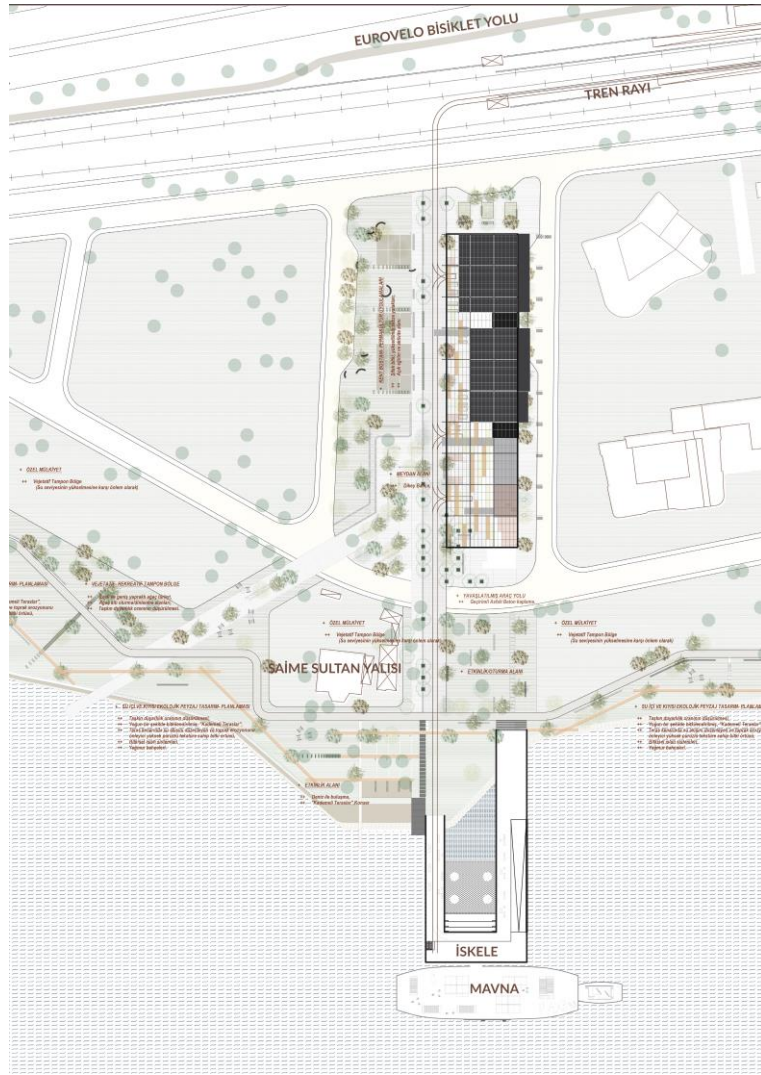
Bina Yakın Çevresinde ise;

- Yine Eko-Rekreatif amaçlarla;
  - Giriş- Karşılama,
  - Alt Meydan/ Toplanma Alanı (Acil Durum Lojistik Dağıtım Merkezi),
  - Kent Bostanı- Permakültür Uygulamaları (Şifalı bitki, yükseltilmiş sebze yatakları),
  - Ağaç Altı Kent Bahçeciliği (Mikro Tarım Alanları) ile ilişkili Açık Eğitim ve Aktivite alanı, Uygulamalı kent bahçeciliği atölyeleri,
  - Çok Fonksiyonlu (Bitkisel üst örtü, Aydınlatma donatısı) Taşınabilir Düşey Yeşil Sistemler gibi fonksiyonlar içerir (Şekil 5).

Şekil 5. Bina Yakın Çevresi Öneri Peyzaj Görünümü (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

Nihai vaziyet planıyla sonlanan bu “Peyzaj” (Şekil 6), sosyal işlevsellik açısından programın ağır yükünü üstlenen “Yapı”nın bu yükünü, çevresinde ürettiği açık-yarı açık mekânlarla paylaşacak, onu bütünleyecektir. Meydana gelebilecek olası su yükselmesi senaryolarına karşın kıyı kesiminin sert peyzaj karakterinden arınarak, “Yeşil- Sulak Alan Ağırlıklı Planlanması” bahse konu çevrenin “Sürdürülebilir Yönetimi” için esastır. Kentin bu denli göbeğinde planlanan bu alanlar, “Floristik Faktörlerin yanı sıra İzmir’in Karasal ve Sucul Faunası” açısından da büyük önem taşımaktadır. Proje genelinde enerji etkinliği; “Doğru Malzeme Seçimi ile Çevreye Doğru Yerleşme” olarak yorumlanmış olup, “Yeşil Alan Miktarının Artırılması Suretiyle Kentsel Isı Adası Etkisinin Azaltılması”, rüzgâr ve güneşten maksimum sağlamaya olanak tanıyan kitlesele, “Karma Bitkisel (İbrelili ve geniş yapraklı) Kullanımı”, geçirimli- yarı geçirimli yapısal malzeme kullanımı ile su yönetimi gibi tasarım ve planlama çözümlerinden faydalanılmıştır. Detaylı olarak yapı yakın çevresi ve yeşil alanlarda toplanan suyun bir kısmının geçirgen malzemeler vasıtasıyla zemin suyuna karışacağı, bir kısmının ise depolanarak yeniden kontrollü kullanılacağı öngörülmüştür.

Şekil 6. Öneri Proje Vaziyet Planı (ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM, 2023).

KAYNAKÇA

ECO.laud; FREA Mimarlık; Studio İM. (2023). *İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub) Mimari Proje Yarışması Proje Kitabı*.

Erdem, U., Çubukçu, K., & Ayyoob, S. (tarih yok).

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2023). *İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub) Mimari Proje Yarışması Şartnamesi*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.

Tonç, O. (2023). İzmir Kentsel Isı Adası Tespiti. *İzmir Kentsel Isı Adası Tespiti*.

Proje Ekibi:

<u>Peyzaj Proje:</u>	<u>Mimari Proje</u>	<u>Uzmanlıklar</u>
Cemil Hamdi Okumuş (Peyzaj Mimarı)	Emre Şavural (Mimar)	Ömür Özger (İnşaat Mühendisi)
Ezel Yağmur Çebi Okumuş (Yüksek Mimar, Peyzaj Mimarı)	Fatih Yavuz (Yüksek Mimar)	Ömer Onur Yücel (Makine Mühendisi)
Paşa Kaya (Mimar, Peyzaj Mimarı)	Mert Ayaroğlu (Yüksek Mimar)	Nüvit Sani Karabrahmoğlu (Elektrik Mühendisi)
Recai Toylan (Peyzaj Mimarı)	Kaan Özdemir (Mimar)	Doç. Dr. İpek Gürsel Dino (Sürdürülebilirlik Uzmanı)
Nazlı Hilal Ersoy (Peyzaj Mimarı)	Kutay Kaynak (Mimar)	İlkin Canlı (Yüksek Mimar) (Sürdürülebilirlik Uzmanı)
	<u>Yardımcılar</u>	
	Bünyamin Demirel (Mimar)	
	Sıla Kutlu (Mimar)	
	Sümeyye Nur Kırımlı (İç Mimar)	
	Kaan Küllüoğlu (Mimarlık Öğr.)	
	Osman Yılmaz (Mimarlık Öğr.)	
	Ebrar Taha Demirörs (Mimarlık Öğr.)	

Turizmin Ulusal / Uluslararası Boyutu ve Yasal Düzenlemeler

The National / International Dimension of Tourism and Legal Regulations

Öner DEMİREL^{1*}, Tuğba ÜSTÜN TOPAL², Tuba Gizem AYDOĞAN³

¹Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye odofe01@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8102-5589

²Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Tekirdağ/Türkiye tugbaustun61@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9687-927X

³Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye taydogan@kku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0717-4751

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300242>

Corresponding Author: Öner DEMİREL

E-mail: odofe01@gmail.com

ÖZET

Günümüzde sürdürülebilirlik, küreselleşme ve katılımçılık kavramlarının turizm literatürüne girmesiyle birlikte, turizm sektörünün Dünya’da ve ülkemizde yeni bir perspektifle değerlendirilmesi sağlanmış ve turizmdeki yansımaları ise farklı boyutlar ve değişik içerikler kazanmıştır. Turizmin bütünsel bir hizmet endüstrisi olarak gelişmenin ve kalkınmanın itici bir gücünü oluşturması, tüm Dünya kaynaklarının ve bunların bileşenlerinin yoğun bir biçimde kullanımını ve değerlendirilmesini dayatmıştır.

Uluslararası küresel güçler ve organizasyonların önderliğinde gerçekleştirilen çabaların sonucu olarak ortaya konan uluslararası yükümlülüklerin sınırları çizilerek, sınır aşan bir yaklaşımla turizmden sağlanacak olan gelirin ancak sahip olunan doğal ve kültürel değerlerin korunması ve yaşatılmasıyla mümkün olunabileceğinin altı çizilmiştir.

Bu makalede, Dünyada, Avrupa’da ve Ülkemizde yönetsel ve idari örgütlenmeler ile birlikte sivil oluşumlar, hükümet dışı kuruluşların faaliyetleri ve yasal boyut ele alınmaktadır. Ayrıca, turizm hareketinin gelişmesine yol gösteren bildireler, sözleşmeler ve yükümlülükler de verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, turizm, ekoturizm, sürdürülebilirlik

ABSTRACT

The tourism sector has been evaluated from a new perspective in the world and in our country, and its reflections on tourism have gained different dimensions and different contents. by concepts of sustainability, globalization and participation taking part into the tourism literature nowadays. The fact that tourism, as an integrated service industry, constitutes a driving force of growth and development has imposed the intensive use and evaluation of all the world's resources and their components.

By drawing the boundaries of the international obligations that have emerged as a result of the efforts carried out under the leadership of international global powers and organizations, it has been underlined that the income from tourism with a transboundary approach can only be possible by protecting and sustaining the natural and cultural values.

This article addresses managerial and administrative organizations globally, in Europe, and in our country, along with civil formations, the activities of non-governmental organizations, and the legal dimension. Additionally, declarations, contracts, and obligations guiding the development of the tourism movement are also provided.

Keywords: Environment, tourism, ecotourism, sustainability

1. GİRİŞ

Turizm, Birleşmiş Milletler tarafından “yeşil ekonomi” yaratmak konusunda belirleyici olan sektörlerden biri olarak tanımlanmaktadır (Çabuk ve Metin, 2017). “Çevre” ve “turizm”e ilişkin uluslararası sözleşmeler, gelişmeler ve küresel organizasyonları kronolojik sıra ile ele alacak olursak; 1960’lı yıllarda başlayan endüstrileşme hareketi ve teknolojik ilerlemeler, doğal çevrede ve insan yaşamı çevresinde olumsuzlukların en önemli unsurları olmuştur. 1970’li yıllarda artan çevresel kirliliklerin boyutu, tüm dünya toplumlarını çevre sorunlarına çözüm bulmaya dönük olarak “çevrenin korunması, ekonomik kalkınma için en önemli koşuldur” temel ilkesiyle bir araya getirerek 1972 yılında 1.Dünya Zirvesi (Stocholm Konferansı)’nin gerçekleştirilmesine vesile olmuştur. “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı, 1980’lerin sonlarına doğru küresel olarak artan çevre sorunlarına duyulan kaygıları dile getirmek amacıyla ortaya atılan ve pek çok tartışmanın odağına yerleşen bir kavram haline gelmiştir. 1981 yılında küresel dört koruma kuruluşu olan [IUCN (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği), FAO (Birleşik Devletler Gıda ve Tarım Organizasyonu), WWF (Dünya Yaban Hayatı Fonu) ve UNEP (Birleşik Devletler Çevre Programı)] Dünya Koruma Stratejisi (World Conservation Strategy)’ni ortaya koymuşlardır (Demirel, 2005). Şekil 1’de ilgili kuruluşların kurumsal logoları verilmiştir.

Şekil 1. IUCN, UNEP, WWF ve FAO kuruluşlarının kurumsal logoları (soldan sağa IUCN, 2023; UN, 2023; WWF, 2023; FAO, 2023)

Bu koruma kuruluşları dengeli kalkınmanın canlı doğal kaynakların korunması gerekliliğini temel alan bir felsefeyle “Dünya Koruma Stratejisi” (World Conservation Strategy)’ni 1981 yılında deklare etmişlerdir. Bu çerçevede 1983 yılında İsveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland önderliğinde kurulan “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu”, 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) isimli bir rapor yayınlamıştır. Rapor, turizmin de içinde bulunduğu pek çok ekonomik sektörün dünyayı tehdit eden bir sorunun kaynağı olduğu dile getirilmiştir. Stockholm konferansı (1972) sonucunda, “insan ve çevresi” adlı bildiri yayınlanmış, bununla birlikte yol haritası olarak “insan ve çevresi için harekât planı” adında 109 adet öneri içeren bir bildirge açıklanmıştır. Toplantı sonunda Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environmental Programı/UNEP) 1972 yılında kurulmuş örgütün merkezi olarak da Kenya’nın başkenti Nairobi uygun görülmüştür (Mısır, 2016).

İlk kez 1983 yılında Hector Ceballos-Lascurain tarafından kullanılan “ekoturizm” kavramı ise “çevre üzerinde mümkün olduğunca az etki bırakarak peyzajı, yaban yaşamı, kır olgusunu inceleme, gözlemlene ve yaşama gibi özel amaçlar ile bozulmamış ya da kirlenmemiş doğal alanlara yapılan gezileri içeren bir turizm şeklidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2008).

Bütün bu gelişmeler sonrasında dünya çapında 2. Dünya Zirvesi olarak bilinen “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı” 1992’de 180 ülkenin ve 100’ü aşkın devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla Rio De Janeiro (Brezilya)’da yapılmıştır. Bu konferansta “çevrenin korunmasının kalkınmanın önündeki engel değil bizzat destekçisi olduğu ve doğa ile uyumlu ekonomik düzenin, 21.yüzyılın ekonomik düzeni olduğu” tüm ülkelerce resmen tanınmıştır. Konferans çıktıları, “Rio Deklarasyonu”, “Ormancılık Prensipleri”, “Gündem 21”, “Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi”, “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi”dir. Konferansta, Gündem 21 olarak adlandırılan “Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planı” ortaya konmuştur. Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planı, çevre ve ekonomiyi etkileyen tüm alanlarda hükümetlerin, kalkınma örgütlerinin, BM kuruluşlarının ve bağımsız sektörlerin 21.yüzyıla girerken yapması gereken faaliyetleri tanımlayan bir eylem planıdır. Bu planda sektörler ve sektörler arası ilişkiler ayrı ayrı ele alınmıştır. Planda 4 temel kısım altında (1- Sosyal ve Ekonomik Boyutlar, 2- Kalkınma İçin Kaynakların Korunması ve Yönetimi, 3- Etkin Grupların Rolünün Güçlendirilmesi, 4-Uygulama Mekanizmaları) 45 bölüm vardır.

1992 Rio Konferansı’nda “Seyahat ve Turizm”, sürdürülebilir kalkınmanın başarılı olmasına olumlu katkı yapabilecek anahtar sektörlerden biri olarak tanımlanmıştır. Bu konferansta 1976 yılında Birleşmiş Milletlerin bir ajansı haline gelen WTO (World Tourism Organization) Dünya Turizm Örgütü de katılmıştır (Çabuk ve Metin, 2017).

1934 yılında “International Union of Official Tourist Propaganda Organizations” (IUOTPO)’un kurulmasına dayanan WTO’nun ilk genel kurulu Madrid (İspanya)’de yapılmış ve 1976’da “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)”nın yürütme ajansı olmuştur. Günümüzde, sürdürülebilir kalkınmanın 17 hedefine ulaşılması konusunda çalışmalarını sürdürmektedir. WTO tarafından hazırlanan “Turizmde Global Etik İlkeler”e göre; turizm faaliyetleri boyunca ekosistem, biyolojik çeşitlilik ve yaban yaşamı korunmalı ve bu çerçevede çevre dostu turizm türleri desteklenmelidir.

“Gündem 21”de, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında turizmin rolüne vurgu yapılan başlıca eylemler ise aşağıda verilmektedir (Çabuk ve Metin, 2017):

- Eko-turizmin, orman yönetim ve planlamasına dahil edilmesi
- Zararlı ekolojik etkileri olmayan, ekonomik ve sosyal faydaları olan, kırsal gelir ve istihdamı sağlayan yaban yaşamı yönetiminin ve eko-turizmin desteklenmesi
- Dağlık alanlardaki ekonomik getirilerin çeşitlendirilmesi için bütünlük dağlık alan yönetimi ile uyumlu turizmin desteklenmesi
- Özellikle yerel toplulukların ve halk için geçim kaynağı oluşturacak turizm gibi gelir getiren faaliyetlerin desteklenmesi

Bununla birlikte 1992’de Rio zirvesinin eylem planı olan “Gündem 21”de uzun vadeli işbirliği ve ortak programların hayata geçirilmesi için Birleşmiş Milletler 1998 yılında aldığı bir kararla 2002 yılını “Uluslararası Dağlar Yılı” ilan etmiştir.

2002’de Johannesburg (Güney Afrika Cumhuriyeti)’da “Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi” toplanmış ve sürdürülebilir kalkınma taahhütü yinelenerek “Johannesburg Uygulama Planı” oluşturulmuştur. Bu zirvede, sürdürülebilir turizmin sağlanmasına dönük ilke ve rehberler ortaya konmuştur. Johannesburg Uygulama Planı çerçevesinde 2012-2013 yıllarında çalışılan konu başlıklarından biri “turizm” olmuş ve hazırlanan raporun “Ekonomik ve Sosyal Kalkınmanın Doğal Kaynak Temelinin Korunması ve Yönetimi” başlıklı bölümünde sürdürülebilir kalkınma için sürdürülebilir turizmin önemine vurgu yapılmıştır (T.C. Çevre Bakanlığı, 2002; UN, 2002).

Öte yandan yine, WTO (World Tourism Organization), tarafından “tüketici olmayan eko-turizm biçimindeki etkinlikler temel alınarak sürdürülebilir turizmin gelişimi sağlanmalıdır” ilkesi doğrultusunda,

- 2002 Uluslararası Eko-Turizm Yılı
- BM 2002 Kültürel Miras Yılı
- 2002 Dünya Eko-Turizm Zirvesi ve bu zirve sonrası yayınlanan “Quebec Bildirgesi ve Dünya Turizminde Küresel Etik Kurallar” deklare edilmiştir.

Bu kapsamda her düzeyde yapılması ve geliştirilmesi gereken faaliyetler içinde “eğitimle ilgili olanlar da dahil, insanları eko-turizme katılmaya özendirir, yöresel ve yerel toplulukların eko-turizm faaliyetlerini geliştirip bunlardan yararlanmasını sağlayan, tarafların turizmi geliştirme ve miras koruma çabalarında işbirliğine yönelmelerini teşvik eden programlar geliştirilerek çevrenin, doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunması” önemli bir yer tutmaktadır. Bu zirvede ayrıca “Sürdürülebilir Turizm-Yoksulluğun Giderilmesi” girişimi başlatılmıştır.

2012’de Rio De Janeiro’da Çevre ve Kalkınma RİO+20 Konferansı’nda ise “Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma için Kurumsal Temalar” üzerinde durulmuştur. RİO+20 Konferansı sonucunda hazırlanan “İstedığımız Gelecek” (The Future We Want) isimli sonuç raporunda; *“Çevre, yaban hayatı, bitki örtüsü, biyolojik çeşitlilik, eko-sistemler ve kültürel çeşitlilik korunmalı, insanlar ve doğal çevre bir bütün olarak ele alınarak yerel halkın refahının ve geçim kaynaklarının geliştirilmesine olanak sağlayan turizm faaliyetleri geliştirilmelidir ve özellikle eko-turizm potansiyeli olan bölgelerde düşük gelirli ve yerel halk için mikro-kredi olanakları sağlanmalıdır”* denmektedir (United Nations News Service Section, 2012).

2015 yılında “Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi” düzenlenmiş ve bu zirvede 2030 “Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi” oluşturularak Birleşmiş Milletlere üye ülkeler “17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi” ni kabul etmişlerdir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2000 yılında kabul edilen “Binyıl Kalkınma Hedefleri”nin üzerine inşa edilmiştir. Binyıl Kalkınma Bildirgesi, 2000-2015 yılları arasında kapsarken, 2030 Gündemi, 2015 yılından itibaren 15 yıllık bir dönemi hedef almaktadır. Ortak eylem ve değişim isteği, 2030 Gündemi’ne damgasını vurmaktadır. Gündemin başlığının da açıkça ifade ettiği üzere, dünyada “dönüşüm” amaçlanmaktadır ve gündem, (bizim) “dünyamızı” değiştirmemizi konu almaktadır; bu yönüyle ortak eylem ve ortak sahiplenme duyguları ön plana çıkarılmaktadır (Gürsoy, 2017). Gündemin 8-9 numaralı hedefi, istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünleri destekleyen sürdürülebilir turizmi teşvik edecek politikaların geliştirilmesi ve uygulanması üzerinedir (UNDP, 2015; Çabuk ve Metin, 2017).

2. AVRUPA KONSEYİ VE TURİZM

Turizme ilişkin ilk AB Konsey Tüzüğü 10 Nisan 1984 tarihinde çıkarılmıştır. 1984 yılındaki Tüzükte, “Turizmin Avrupa Bütünleşmesi Açısından Önemli Bir Alan Olduğu” vurgulanmıştır. Üye ülkelerin turizm bakanları, 1988 yılında ilk kez toplanmış ve turizm aracılığıyla “sınırlarından arındırılmış bir Avrupa oluşturulmasında turizmin rolüne vurgu yapılarak, gerçek Avrupa halkı yaratılması”nın mümkün olduğunu kabul etmişlerdir (Gürsoy, 2017).

1990’lı yıllardan sonraki dönemler incelendiğinde, turizm sektörü için daha ciddi adımların atıldığı görülmektedir. 1990 yılı “Avrupa Turizm Yılı” olarak ilan edilmiş ve

“Turizm Eylem Planı” adı altında bir plan hazırlanmıştır. “Avrupa Turizm Yılı” ilanının amacı, “turizmin entegrasyon vesilesi olma niteliğini öne çıkarmak ve turizmin ekonomik, sosyal katkılarına dikkati çekmektir”.

Daha sonra 1993-1995 yıllarını kapsayan dönemde “Turizmi Destekleme Eylem Planı” da turizmi geliştirmek için hazırlanmış diğer planlar arasında yerini almıştır.

AB Komisyonu, Nisan 1995’te “Yeşil Kitap” adlı bir rapor yayımlayarak, “Birliğin Turizm Alanındaki Rolü” üzerine çalışmalara başlamış ve bunun, turizm endüstrisine yönelik hazırlanan ilk yasal düzenleme olduğu söylenmiştir (Akbaş ve Mutlu, 2016).

Avrupa Birliği, aday ülkeler ile Topluluk üyeleri arasında, turizmin ekonomik ve sosyal ilişkilerin güçlendirilmesinde önemli bir araç olduğunu düşünerek, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu on iki Akdeniz ülkesi ile Aralık 1995’te yürürlüğe giren “Barselona Bildirgesi” ile tesis edilen Avrupa-Akdeniz ortaklığını geliştirmeye çalışmış ve turizm işbirliği de bu ortaklık çerçevesinde gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, 1995 yılında Kazablanka’da toplanan turizm bakanları, “Akdeniz Turizm Şartını” kabul etmişlerdir (Akın, 2018).

Avrupa Konseyi, 2000 yılında Lizbon’da toplanarak, “Turizm Adına Yeni Bir Strateji Hedefi” ortaya koymuştur. Lizbon antlaşması, küresel bir güç olarak AB’nin konumunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. 2010 yılında “Avrupa, Dünyanın 1 Numaralı Turizm Destinasyonu-Avrupa’da Turizm için Yeni Bir Siyasi Çerçeve” isimli bir bildiri yayınlayan Avrupa Komisyonu, küresel ve bölgesel riskler karşısında Avrupa turizminin rekabet gücünü korumak adına yeni bir strateji ve eylem planı önermiştir.

Birkaç AB ülkesini kapsayan ve sürdürülebilir ulusötesi turistik ürünlerin çeşitlendirilmesini amaçlayan proje çağrıları kapsamında Eurovelo Yolu (akdeniz bisiklet yolu, demir perde bisiklet yolu), Avrupa Lezzetli Peynir Rotası (tastycheesetour), Dağ Tırmanışı Güzergahı (hiking europe), Sörf Merkezleri Güzergahı (sunrise) gibi turistik ürünler finanse edilmiştir (Gürsoy, 2017). Avrupa turizm politikası çerçevesini güncelleştirmek için 2010 yılında, “Avrupa Turizm Paydaşlar Konferansı” düzenlenmiştir.

Avrupa Komisyonu 2001 yılında sunduğu “Avrupa turizminin geleceği için birlikte çalışmak” başlıklı bildirisinde, sürdürülebilir turizmi AB’nin büyüme stratejisi olan Gündem 21 ile ilişkilendirmiş olup 2003 yılında “Avrupa turizminin sürdürülebilirliği için temel yönelimler” isimli bildiri yayınlanmıştır (Gürsoy, 2017).

Avrupa Komisyonu 2007 yılında, “Sürdürülebilir ve Rekabetçi Avrupa Turizmi için Gündem” başlığıyla, turizme yönelik yeni AB stratejisini açıklamıştır.

Sürdürülebilirlik, “Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma’nın 11. Maddesi’nde” çevrenin korunması bağlamında düzenlenmekte olup, madde 21/2(f) ile “... küresel doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi için, çevrenin kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi için uluslararası önlemler alınmasına yardımcı olacaktır” biçiminde tanımlanmıştır.

Avrupa Komisyonu, 2013-2014 yılları arasında “Geleceğin Avrupa Turizmi” ve “AB Turizmi İçin Yasal ve İdari Çerçeve” konularına odaklanan iki kamuoyu tartışması yürütmüştür. Bunun için 2013 yılında “Avrupa Turizm Göstergeleri Sistemi (European Tourism Indicators System)” benimsenmiştir. Ayrıca, çevrenin korunmasını konu alan ve konaklama işletmelerinin gönüllü olarak katıldığı “AB Çevre Etiketleri (EU Ecolabel)” ve “En İyi Çevre Yönetimi Uygulamaları (EU Eco-Management and Audit Scheme)”, sürdürülebilir turizm alanında ön plana çıkan girişimlerdir.

Öte yandan, Eko-turizmi de kapsayan Sürdürülebilir Turizm hareketinin gelişmesine yol gösteren belirli bildireler, sözleşmeler, yasalar ve taahhütnameler bulunmaktadır. Bunlar aşağıda verilmektedir (Çabuk ve Metin, 2017; Solmaz, 2019; URL, 2023a):

- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (1972)
- Dünya Turizmi Manila Deklarasyonu (WTO, 1980)
- Sofya Turizm Şartnamesi (Tourism Bill of Rights and Tourism Code, 1985)
- Lahey Turizm Bildirgesi (IPU/WTO, 1989)
- Sürdürülebilir Turizm Dünya Sözleşmesi (UNESCO/UNWTO/UNEP/Avrupa Komisyonu, 1995)
- Lanzarot Sözleşmesi (Lanzarote Charter on Sustainable Tourism, 1995)
- Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Turizm Konferansı, (Berlin Bildirgesi, 1997)
- Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi (Birleşmiş Milletler, 2000)
- Seyahatlerde ve Turizmde Cinsel Sömürü Karşısında Çocuklara Koruma Sağlamaya Yönelik Davranış Kuralları (ICOMOS, 1999)
- Turizmde Global Etik İlkeler (UNWTO, 2001)
- Nanda Devi Biyoçeşitlilik Koruma ve Ekoturizm Bildirgesi (Nanda Devi Kampanyası, 2001)
- Sürdürülebilir Turizm İlkeleri (PATA/APEC, 2001)
- Dünya Eko-turizm Zirvesi, Quebec Bildirgesi (UNEP/UNWTO, 2002)
- Dağlık Alanlarda Sürdürülebilir Turizm, Babia Gora Bildirgesi (CEE/UNEP/UNESCO, 2002)
- Turizm ve İklim Değişikliği Konusunda Djerba Bildirgesi (UNWTO, 2003)
- Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 2003)
- Herkes İçin Turizm: Turizm, Kültürel Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi (Evensel Kültürler Forumu/RTI, 2004)
- Bildirge-Binyıl Kalkınma Hedefleri İçin Turizmden Yararlanılması (UNWTO, 2005)
- 1991 Tarihli Alp Dağları'nın Korunması Sözleşmesi'nin Turizm Alanında Uygulanmasına Dair Protokol (2005)
- Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi (UNESCO, 2005)
- İklim Değişikliği ve Turizm Konusunda Davos Bildirgesi (UNWTO/UNE/WMO/WEF, 2007)
- Sorumlu Turizm Konusunda Kerala Bildirgesi (Kerala Turizm ve ICTR, 2008)
- Sürdürülebilir Turizm Gelişimi, İklim Değişikliği ve Barış Konusunda Lusaka Bildirgesi (IPPT, 2011)
- İstedığımız Gelecek (Rio+20, 2012)
- Adalarda Sürdürülebilir Turizm Hakkında Reunion Adası Bildirgesi (UNWTO, 2013)
- Yoksulluğun Giderilmesi ve Çevrenin Korunması İçin Eko-turizm Dahil Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesi (Birleşmiş Milletler, 2014)
- Erişilebilir Turizm Konusunda San Marina Bildirgesi (DPOs, UNWTO, San Marino Cumhuriyeti, 2014)
- Ev Sahibi Toplulukların Sosyo-Ekonomik Gelişiminin Desteklenmesinde İnanç Turizmi, Bethlehem Bildirgesi (UNWYO, 2015).

2. ULUSLARARASI VE ULUSAL TURİZM ÖRGÜTLERİ

2.1. ULUSLARARASI TURİZM ÖRGÜTLERİ

Uluslararası turizm örgütleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization – UNWTO)
- Uluslararası Turizm Birliği (AIT)
- Dünya Seyahat Acentaları Birliği (World Association of Travel Agencies – WATA)
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (World Travel and Tourism Council – WTTC)
- Seyahat Acentaları Birlikleri Evrensel Federasyonu (United Federation of Travel Agents’ Associations - UFTAA)
- Uluslararası Tur Yöneticileri Derneği (International Association of Tour Managers – IATM)
- Uluslararası Otel ve Restoran Birliği (International Hotel&Restaurant Association - IH&RA)
- Uluslararası Kamp ve Karavan Federasyonu (International Federation of Camping and Caravanning - FICC)
- Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (World Federation of Tourist Guide Association – WFTGA)
- Uluslararası Termalizm ve Klimatizm Federasyonu (World Federation of Hydrotherapy and Climatotherapy - FEMTEC)
- Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES), küresel olarak ekoturizmi teşvik etmeye adanmış olarak 1990 yılında kurulan bir Amerikan kuruluşudur. Ekoturizmin büyümesine ve gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuş, kılavuzlar, teknik yardım, eğitim, araştırma ve yayınlar sağlamıştır. TIES'in 190'dan fazla ülkedeki üyeleri ile küresel ekoturizm profesyonelleri ve gezginler ağı, turizmi, biyo-kültürel çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir toplum gelişimi için bir araç olarak kullanmayı hedeflemektedir (Uluslararası Ekoturizm Topluluğu) (URL, 2023b).

2.2. ULUSAL TURİZM ÖRGÜTLERİ

Ülkemizdeki kamusal turizm kuruluşları T.C.Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Dairesi Başkanlığı Ekoturizm Şube Müdürlüğü ve T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'dür. Sivil Toplum Kuruluşu olarak ise 2000 yılında Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) Ekoturizm Grubu, TODEG' i kurmuşlardır. Öte yandan Avrupa Ekoturizm Standartları Türkiye Uygulama Rehberi (Orman Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Eğitim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı ECOACT Proje Koordinatörlüğünce Türkiye'ye Uyarlanmıştır). Bu EETL standartları, ECOLNET Projesinin bir çıktısı olarak geliştirilmiş ve yayımlanmıştır. Avrupa Yeterlilik Çerçevesi Kapsamında Avrupa Birliğindeki En İyi Yenilikçi Uygulamaların Entegrasyonu "ECOACT" Projesidir.

3. ÜLKEMİZDE İLK SİVİL OLUŞUMLAR

Cumhuriyet ilanı ve sonrası dönemi ele alacak olursak, ilk oluşum, 5 Kasım 1923 tarihinde kurulan "Türkiye Seyyahin Cemiyeti"dir. Bu kuruluş adını daha sonra "Türkiye Turing Kulübü" ve ardından da "Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu" olarak değiştirerek faaliyetlerini sürdürmüştür.

1926 yılında Avukat Emin Durusoy ve arkadaşları “Adaları Güzelleştirme Cemiyeti”ni kurdular. 28.10.1933’te, İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ ve arkadaşları tarafından “Dağcılık ve Yürüyücülük Kulübü” kurulmuştur (İnal, 1949).

4. ÜLKEMİZDE YASAL BOYUT

Ülkemizdeki yasal boyut 1960’lı yıllar öncesi ve sonrası dönem şeklinde ele alındığında gelişmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

1960’lı Yıllar Öncesi Dönem: (Akdoğan ve Kozak, 1996; Akpınar, 2006’ a göre, Yavuz ve Karabağ (2009):

- 1938 yılında, Türk Ofis’in yayın ve tanıtım işlerini yürüten birimi içindeki “Turizm Masası” önce ayrı bir şube olarak kurulmuş, daha sonra bu şube 1939’da “Ticaret Vekâleti”nin kuruluşu sırasında “Turizm Müdürlüğü” adını almıştır.
- 1943’te Basın Yayın Genel Müdürlüğü adını alan birim içerisine “Turizm Müdürlüğü” kurulmuştur.
- 1950 yılında çıkarılan 5647 sayılı “Turizm Müesseseleri Teşvik Kanunu”, Türkiye’de turizmin geliştirilmesi amacıyla çıkarılan ilk yasal düzenlemedir.
- 1955 yılında “Turizm Bankası” kurulmuştur.
- 1957 yılında 4951 sayılı yasa ile “Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti” kurulmuştur.

1960’lı Yıllar ve Sonrası Dönem (Akdoğan ve Kozak, 1996; Akpınar, 2006’ a göre, Yavuz ve Karabağ (2009):

- 1982 yılında sektördeki darboğazları çözmek ve gerekli yasal düzenlemeleri getirmek amacıyla “Turizmi Teşvik Yasası” yürürlüğe konmuştur.
- 2873 sayılı “Milli Parklar Kanunu”, 2872 sayılı “Çevre Kanunu” ve 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”
- 12 Aralık 1986 yılında “Milli Parklar Yönetmeliği” ve Ormaniçi Mesire Yerlerinin ayrılması
- 16.4.2003 tarih ve 4848 sayılı kanun ile Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı birleştirilmiştir.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1996-2000)
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (2001-2005)
- 1 Ağustos 2003 tarih ve 25186 sayılı resmî gazetede yayımlanan “Turizmi Teşvik Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, uyarınca 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu’nun 3.maddesi’nin bazı bentleri değiştirilmiş ve bazı bentler ise kaldırılmıştır (Demirel vd., 2019).
- Dokuzuncu Yedi Yıllık Kalkınma Plânı (2007-2013)
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013
- 10.Beş Yıllık Plan Dönemi: 2014-2018
- 11.Beş Yıllık Plan Dönemi: 2019-2023
- 1 Haziran 2019 tarih ve 30791 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu”ndaki bazı maddeler değiştirilerek koruma bölgelerinde, orman alanlarında ve hazine arazilerinde özellikle alanların Kültür ve Turizm Bakanlığı’na tahsisi ile bu alanların sahip olduğu doğal çevre değerlerinin ekolojik açıdan geri

dönüşü olmayan boyutlarda zararlanmalara uğrayacak sonuçları yaratacak gelişmelerin yaşanması söz konusudur (Demirel vd., 2019).

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin yasal ve yönetsel durumu ise aşağıdaki şekilde ele alınabilir (Arpa, 2017):

T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı

- 645 sayılı T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

- 645 Sayılı T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtının Kuruluş, Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- 645 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği (Sürdürülebilir Turizm ve Ziyaretçi Yönetim Programı)
- 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu

T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı

- 6831 Sayılı Orman Kanunu (milli parklar, sosyal ve kültürel fonksiyonlu ormanlar, ekoturizm ve rekreasyon fonksiyonlu ormanlarda uygulanacak silvikültürel ilkeler)

T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı

- 28322 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkındırılmalarının Desteklenmesi Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik

T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

- 2872 Sayılı Çevre Kanunu
- 3194 Sayılı İmar Kanunu

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı

- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 (2007-2013 Eylem Planı)

5. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRMELER

3.Turizm Şura'sı (2018)'nda turizmin "Turizm Politikaları Komisyonu"nun hazırladığı raporda, yasal ve idari politikalar olarak "Turizm sektörünün tüm paydaşlarını kapsayan bir çatı örgütün oluşturularak, sektörü tam yetki ve yönetim esaslarıyla temsil edip, yurtiçi/yurtdışı kurum ve kuruluşlara muhatap kılacak şekilde bir yapılanmaya gidilmesinde fayda görülmektedir" şeklinde belirtilmiştir. Raporun aynı bölümünde Türk turizmi için, sektörün tüm sorun ve ihtiyaçlarını karşılayacak çerçeve nitelikte bir "Turizm Temel Yasasının" hazırlanması gerekmekte olup, diğer alt düzenlemelerin de bu yasaya göre yapılması önem arz etmektedir" denmektedir.

Sektörün temel ihtiyacı olan koordinasyonun sağlanması, kamu ve özel sektör kaynağının etkin ve verimli kullanılması amacıyla ve ayrıca kamu-özel sektör, sivil toplum örgütleri

ve eğitim kurumları arasında işbirliğini sağlayacak olan özerk bir kurum oluşturulması ihtiyacının kaçınılmaz olduğuna değinilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

Bu bütünsellik içindeki yaklaşımdan hareketle turizm için çekim alanı olan ve bunun doğal sonucu olarak çeşitli ve yoğun kullanımlara sahne olan ve bozulmalara uğrayan ülkemizin tüm kaynak değerleri için turizmin sürdürülebilir kılınmasına yönelik olarak koruma ağırlıklı bir planlama yaklaşımının benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Son söz olarak; sürdürülebilir turizm planlamasının ve koruma ağırlıklı turizm yönetiminin önündeki siyasi ve mali engelleri yıkma çabalarının ortak noktası, görüş alışverişi yapan ve ortak çalışan kararlı insanların dinamizmidir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. & Mutlu, Ç. (2016). Turizmi etkileyen Avrupa Birliği politikalarının Türkiye turizm politikaları ile karşılaştırılması: Ak Parti dönemi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 123-139.
- Akdoğan, M. & Kozak, N. (1996). Genel Turizm İlkeler-Kavramlar. Ankara: Anatolia Yayıncılık.
- Akın, A. (2018). Turizm Coğrafyası, Ekin Basım yayın, 1.Baskı.
- Akpınar, S. (2006). Türkiye'nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları. URL: http://www.geocities.com/ceteris_tr/s_akpinar.doc, [071019].
- Arpa, N.Y. (2017). T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 5-7 Mayıs 2017, 2. Ormancılık ve Su Şurası, "Korunan Alanların Etkin Yönetimi Çalışma Grubu" Planlama ve Turizm Alt Çalışma Grubu, (1.Toplantı), 05.01.2017.
- Çabuk, A. & Metin, T.C. (Eds.) (2017). Turizmde Yeni Ufuklar, LAP LAMBERT Academic Publishing, 148 pages, ISBN: 978-6202058872.
- Demirel, Ö. (2005). Doğa Koruma ve Milli Parklar, Karadeniz Teknik Üniversitesi Genel Yayın No: 219, Fakülte Yayın No: 37, Ders Kitabı, 424 s., Mayıs 2005, KTÜ Matbaası, ISBN: 975-98008-0-2, Trabzon.
- Demirel, Ö., Kemer, N., Pouya, S. & Aydoğan, T.G. (2019). Amended Tourism Incentive Law and Its Reflections Against, 7.International Landscape Architecture Congress, 6-8 November 2019, Antalya-Turkey.
- FAO (2023). The Food and Agriculture Organization, <https://www.fao.org/home/en> Erişim tarihi: 10.11.2023.
- Gürsoy, Y. (2017). Giresun Merkez Yöresinde Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1296- 1304.
- IUCN (2023). International Union for Conservation of Nature, <https://iucn.org/>, Erişim tarihi: 10.11.2023.
- İnal, S. (1949). Tabiatı Koruma karşısında Biz ve Ormancılığımız, T.C.Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Özel Sayı: 84, Osmanbey Matbaası, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018). Turizm Politikaları Komisyonu Sonuç Raporu. <http://turizmsurasi.kulturturizm.gov.tr/TR,204570/turizm-politikalari-komisyonu-sonuc-raporu.html> Erişim tarihi: 03.04.2018.
- Mısır, M. (2016). Uluslararası Ormancılık, 452 s., Araştırma rapor Sunumu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Trabzon.
- Polat, A.T. (2008). Ekoturizm: Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Publisher: Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler M.Y.O. Tasarım ve Basım Yayıncılık Atölyesi, Doi10.13140/Rg.2.1.4107.9529, ISBN: 978-605-60287-0-0.
- Solmaz, S.A. (2019). Sustainable Tourism and Environment Policies in Turkey, *The Journal of International Social Research*, 12 (66): 1175-1186.
- T.C. Çevre Bakanlığı (2002), Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı, Ankara: T.C.Çevre Bakanlığı Yayınları.

- U.N. (United Nations) (2002). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002).
- U.N. (United Nations) (2023). United Nations, UNEP: United Nations Environment Programme <https://www.un.org/youthenvoy/2013/08/unep-united-nations-environment-programme/> Erişim tarihi: 10.11.2023.
- UNDP (2015). <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/post-2015/sdg-overview.html>. Erişim tarihi: 10.11.2023.
- United Nations News Service Section. (2012, July 2). Global partnership key to achieving Millennium Development Goals by 2015 – UN report. UN News Service Section. Retrieved July 4, 2012, from <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42372&Cr=mdg&Cr1>.
- URL (2023a). <http://sustainabletourismcharter2015.com/conventions-declarations/> Erişim tarihi: 10.11.2023.
- URL (2023b). https://tr.qaz.wiki/wiki/The_International_Ecotourism_Society) Erişim tarihi: 10.11.2023.
- WWF (2023). WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı), <https://www.wwf.org.tr/> Erişim tarihi: 10.11.2023.
- Yavuz, M. C., & Karabağ, S. F. (2009). Ulusal Turizm Tanıtımı Ve Pazarlama Yönetimi Örgütlenmesi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 1(36), 113-130.

Ekoturizmin Türkiye’de Gelişim Süreci ve Stratejik Yönetimi

Development Process and Strategic Management of Ecotourism in Turkey

Öner DEMİREL^{1*}, Meryem Bihter BİNGÜL BULUT², Tuba Gizem AYDOĞAN³

¹Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

odofe01@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8102-5589

²Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

mbbingul@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4496-8198

³ Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

taydogan@kku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0717-4751

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.2020243>

Corresponding Author: Öner DEMİREL

E-mail: odofe01@gmail.com

ÖZET

Ülke Mekansal Planlama Kademesi’nde yer alan Kalkınma Planlarında, turizmin ülke ekonomisine katkısının sürekliliği ve turizm hareketliliğinin alternatif alanlarda yaygınlaştırılarak çeşitliliğini arttırmak üzerine stratejiler geliştirilmiştir. Bu etkinlikler içinde özellikle Ekoturizme yönelik atılan adımların ve düzenlemelerin öne çıktığı görülmektedir. Ülkemiz doğasında her alana yayılan turizm çeşitliliğinin Doğal Kaynak Temelli Turizm etkinlikleri ciddi bir ekonomik kaynaktır. 1990’lı yıllarda alternatif turizm olarak yaygınlaşmasıyla birlikte ülke doğasının ve özellikli koruma bölgelerinin bu amaçlı olarak değerlendirildiği ve turistik amaçlı kullanımların yaygınlaşma eğilimi içinde olmasıyla tüm bölgelerimizde artan bir hız ve ivme kazanmasına sebep olmuştur. Sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması amacıyla Turizm Sektörünün Güçlendirilmesine Yönelik Stratejiler ortaya konmuştur. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 2007 tarihli "2023 Turizm Stratejisi Eylem Planı" raporunda detaylı yer alan "Turizm Konsey(ler)i Modeli"; Noktasal, İl ve Ulusal Turizm Konseyleri olarak Örgütlenme modeli ortaya konulmuş ve görev tanımları yapılmıştır. Ayrıca son olarak makalede, Ekoturizm Standartları ve Sertifikasyon Programları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Eko-turizm, Kalkınma Planları, Türkiye Turizm Stratejisi

ABSTRACT

In the Development Plans at the Country Spatial Planning Level, strategies have been developed to ensure the continuity of the contribution of tourism to the country's economy and to increase the diversity of tourism mobility by expanding it in alternative areas. Among these activities, it is seen that the steps and regulations taken especially for Ecotourism stand out. Natural Resource Based Tourism activities of the tourism diversity that spreads to every area in our country's nature are a serious economic resource. As it became widespread as alternative tourism in the 1990s, the country's nature and special conservation areas were evaluated for this purpose, and touristic uses tended to become widespread, causing it to gain an increasing speed and momentum in all our regions. Strategies for Strengthening the Tourism Sector have been put forward in order to increase employment and make tourism a leading sector in regional development by adopting a sustainable tourism approach. T.R. "Tourism Council(s) Model" detailed in the "2023 Tourism Strategy Action Plan" report of the Ministry of Culture and Tourism dated 2007; The organizational model of Point, Provincial and National Tourism Councils has been put forward and job descriptions have been made. Also, finally, Ecotourism Standards and Certification Programs are discussed in the article.

Keywords: Tourism, Eco-tourism, Development Plans, Türkiye Tourism Strategy

1. GİRİŞ/

ÜLKE MEKANSAL PLANLAMASI VE KALKINMA PLANLARI

Ülkemizde imarı yönlendiren çok sayıda yasa, tüzük, yönetmelik ve genelge bulunmakla birlikte, en belirleyici olanı 3194 sayılı İmar Yasası ve ona bağlı olan yönetmeliklerdir. Bu yasa, ülke yerleşmeler sisteminin gelişmesini yönlendirecek, ülkesel ve bölgesel önemdeki kaynakların korunmasını güvence altına alacak kapsamlı bir yasa değildir. Daha çok yerleşme düzeyinde yapılaşmayı yönlendirecek içeriktedir. Türkiye’de plan türleri kademeli olarak; kalkınma planı, bölge planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı olarak gösterilmektedir (T.C.Bayındırlık ve İskan Bak., 2001). İmar Kanunu’nun 5. maddesi’nde üst ölçekli plan olarak “Ülke Planı”ndan söz edilmekte olup hedef ve politikalar dizisi biçiminde DPT tarafından hazırlanan Kuramsal Kalkınma Planları metinleridir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan Kuramsal Kalkınma Planları metinleridir. 1963 yılından itibaren ülke planı olarak 5 yıllık kalkınma planları hazırlanmıştır. Bu planların içinde sadece 9. Kalkınma Planı 7 yıllık plan olarak hazırlanmıştır. 1963 yılından 2013 yılına kadar ilk 9 Kalkınma Planını Devlet Planlama Teşkilatı, 10.Beş Yıllık Kalkınma Planını T.C.Kalkınma Bakanlığı ve 11. Beş Yıllık Kalkınma Planını İse T.C.Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı hazırlamıştır. 2024-2028 yıllarını kapsayan 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı ise yine T.C.Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanmaktadır.

- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)
- Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

1963–1977 yılları arasında hazırlanmış olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, ülke ödemeler dengesi açığını kapatmada turizmden faydalanılabileceği, turist sayısı ve tüketim harcamalarının geliştirilmesi, kitle turizmi yatırımlarına ağırlık verilmesi ve bu amaçla özel sektörün teşvik edilerek desteklenmesi hususuna vurgu yapılmıştır

Planlı dönemde, Ege-Akdeniz kıyılarımızın 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmalarına başlanmıştır. Bu planlar ile turistik tesis alanlarının nerelerde yer alacağı belirlenmiştir.

- 1963 yılında «Turizm ve Tanıtma Bakanlığı»
- 1972 yılında «Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB)» kurulmuştur.

1980 Yılı Sonrası Dönem

1982 yılında sektördeki darboğazları çözmek ve gerekli yasal düzenlemeleri getirmek amacıyla 2634 sayılı ‘Turizmi Teşvik Yasası’ yürürlüğe konmuştur. Turizmi Teşvik Yasası’na bağlı olarak planlamaya, turizm alan ve merkez ilanına, kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisine girişilmiş ve “Turizm Yatırım ve İşletmelerinin Niteliklerine

Yönelik Yönetmelikler” hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Serbest pazar ekonomisine geçiş sürecinde turizm sektörüne son derece cazip teşvikler sunulmuştur (Akpınar, 2006/ Yavuz ve Karabağ (2009)’ın Yayınından alıntı)

- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 12 Aralık 1986 yılında “Milli Parklar Yönetmeliği” ve Ormaniçi Mesire Yerlerinin Ayrılması

1990 Yılı Sonrası Dönem: Turizm türlerinin çeşitlendirilmesi; kitle turizminin yanı sıra alternatif turizme ve özel ilgi turlarına yönelik pazar bölümlerine yoğunlaşılması ve tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine hız verilmesi

- 1992 yılında Uzungöl-Çaykara (Trabzon)’de T.C.Turizm Bakanlığı’nın düzenlediği Yayla Turizmi konulu alternatif turizm etkinliklerine yönelik sempozyum yapıldı.
- 16.4.2003 tarih ve 4848 sayılı kanun ile Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı birleştirilmiştir.

6.Beş Yıllık Plan Dönemi: 1990-1994

- Kitle turizmine alternatif turizm faaliyetleri geliştirilmelidir.
- Sektörde kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve 3. yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları geliştirilecektir.
- Doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korunmaya alınarak turizme açılması teşvik edilecektir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1996-2000)

- Verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi,
- Yerel halkın ve turistlerin beklentilerinin karşılanması,
- Doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması sektörün temel amaçlarıdır.

2000’li Yıllar ve Sonrası

Destinasyon Temelli Turizm Örgütlenmeleri

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (2001-2005)

- Turizm mevsimini yılın tamamına, her bölgeye yayılması,
- Sektörle ilgili tüm yatırımların, doğal ve tarihi çevreyi, koruyucu ve geliştirici yaklaşım içinde olunması,
- Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişken tüketici tercihleri de dikkate alınarak alternatif turizm faaliyetlerine önem verilecektir.
- Ekolojik açıdan aşırı duyarlı milli park alanlarına sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli düzenlemelerin yapılması.

01 Ağustos 2003 tarih ve 25186 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Turizmi Teşvik Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, uyarınca 2634 sayılı ‘Turizmi Teşvik Kanunu’nun 3.maddesi’nin bazı bentleri değiştirilmiş ve bazı bentler ise kaldırılmıştır (Demirel vd., 2019).

Dokuzuncu Yedi Yıllık Kalkınma Plânı (2007-2013) (ilk defa 7 yıllık plan yapıldı)

- Turizmin bölgeler arası eşitsizliği ortadan kaldırması özelliğinden faydalanmak istenmesi,

- Doğal, tarihi ve sosyal çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşımın benimsenmesi,
- Turizmin faaliyetlerinin yılın tamamına yayılmak istenmesi ve turizmi tüm coğrafi bölgelere dağılımını sağlanması gibi ve benzeri konuların ele alındığı anlaşılmaktadır (Kozak vd., 2012/Tuncel, 2019'dan alıntı).
- Sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi amacıyla, 2008 yılında çevreye duyarlı konaklama tesislerine ait standartlar belirlenerek ve standartlar kapsamında belgeleme çalışmalarına başlanmıştır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 (Eylem Planı 2007-2013)

10.Beş Yıllık Plan Dönemi: 2014-2018

- Dünyada turizm taleplerindeki değişen eğilimlerine göre Türkiye’de turizmin çeşitliliğinin artırılmasına yönelik ihtiyacın olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kurvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine yönelik gerekli altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi için çeşitli destekler sağlanacaktır.
- Çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilerek, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzluklarının azaltılmasıdır.

On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (2019-2023)

- Turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi ve yeni kaynak pazarlarının oluşturulması
- Türkiye turizm tanıtım ve geliştirme ajansı kurulması
- “Turizm Temel Yasası”nın çıkarılmasına yönelik girişimlerin başlatılması

01 Haziran 2019 tarih ve 30791 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu”ndaki bazı maddeler değiştirilerek koruma bölgelerinde, orman alanlarında ve hazine arazilerinde özellikli alanların Kültür ve Turizm Bakanlığı’na tahsisi ile bu alanların sahip olduğu doğal çevre değerlerinin ekolojik açıdan geri dönüşü olmayan boyutlarda zararlanmalara uğrayacak sonuçları yaratacak gelişmelerin yaşanması söz konusudur (Demirel vd., 2019).

2. TÜRKİYE TURİZM STRATEJİSİ

Türkiye Turizm Stratejisi-2023 Eylem Planı (2007-2013) (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

VİZYON/Sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek

- İstihdamın arttırılmasında ve
- Bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması

3. TURİZM SEKTÖRÜNÜN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK STRATEJİLER

PLANLAMA

STRATEJİ

Ekonomik gelişimi destekleyen; fiziksel düzeyde uygulanabilir; toplum yönelimli ve sürdürülebilir turizm ilkesini içeren bir planlama yaklaşımının ortaya konması

- Varış noktası odaklı planlama ve
- stratejik planlama: sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde doğal kaynakları ekolojik ve ekonomik verimlilik ilkeleri kapsamında koruyan ve kullanan esnek ve stratejik planlama yaklaşımı sağlanacaktır

YATIRIM

STRATEJİ

Turizm yatırım projelerini uygulanabilir kılabilecek teşvikler ile turizm sektöründe yatırımların artırılması

- Teşvikler-bürokratik engellerin kaldırılması-firmaların belgelendirilmesi

ÖRGÜTLENME

STRATEJİ

«İyi Yönetişim İlkesi» çerçevesinde Ulusal, Bölgesel, İl ve Noktasal düzeyde turizm sektörü ile ilgili Kamu, Özel Sektör Kuruluşları ve STK'ların karar verme süreçlerine katılımlarını sağlayacak konseyler bazında kurumsallaşmaya gidilmesi

- Yeni kurumsal yapının oluşumu için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi
- Turizm sektörünün gelişiminde T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yeni rolü
  - A) Ulusal ve bölgesel bazda turizm sektörünün koordinasyonunu sağlayacak konseylerin oluşumu: ulusal turizm konseyi
  - B) İl bazında turizm gelişiminin sağlanması amacıyla ilde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek turizm konseylerinin geliştirilmesi: İl Turizm Konseyleri

İÇ TURİZM

STRATEJİ

İç turizmde toplumun farklı kesimlerine uygun kalite ve fiyatta turistik ürün alternatiflerinin sunulması

- İç turizm tanıtımı-iç turizm pazarının desteklenmesi-iç turizm pazarının izlenmesi-alternatif turizm-sosyal turizm

ARAŞTIRMA-GELİŞTİRME (AR-GE)

STRATEJİ

Turizm sektöründe Ar-Ge'nin kamu, özel sektör ve turizm sektöründeki kuruluşlar arasında öncelikle ele alınması

- Geliştirme Süreci
- Araştırma Süreci
- Markalaşma-
- Sürdürülebilir Ar-Ge ve

- Ar-Ge Yönetimi

ULAŞIM VE ALTYAPI

STRATEJİ

Hızla gelişen turizm sektörünün yoğunlaştığı yerleşmelerin altyapı ve ulaşım sorunlarının giderilmesi

- Turizm potansiyeli yüksek alanlarda altyapı eksikliğini giderilmesi
- Zaman ve güvenlik açısından ön plana çıkan havayolu ulaşımının geliştirilmesi
- Ulaşımında demiryolu taşımacılığının payının artırılması amacıyla bölgeler arası bağlantıların geliştirilmesi
- Turizmde karayolu ulaşımında güvenliğin ve erişim kapasitesinin artırılması
- Deniz turizminin geliştirilmesi (su yolu taşımacılığı turizmi-Alpler örneği)

TANITIM VE PAZARLAMA

STRATEJİ

Ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte markalaşmanın hedeflenmesi, ulusal tanıtım ve pazarlamaya ek olarak varış noktası bazında tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine başlanması

- Tanıtma faaliyetlerinde süreçlerin belirlenmesi
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde alternatif stratejilerin belirlenmesi
- Kamu-özel sektör işbirliği
- İyi imaj yaratılması

EĞİTİM

STRATEJİ

Turizm eğitiminin meslek odaklı olması ve ölçülebilir sonuçlar içermesi

- Akademik eğitim ve turizm sektörüne nitelikli eleman yetiştirecek mesleki eğitimin bir arada geliştirilmesi (eko-turizm uzmanlarının yetiştirileceği lisans programlarının yapılandırılması)
- Yaygın eğitimin geliştirilmesinde özel sektörün katılımı
- Yaygın ve örgün eğitimde içeriğin yenilenmesi ve güncellenmesi
- Turizm eğitiminde T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ana politikayı belirlemesi

HİZMET KALİTESİ

STRATEJİ

Turizm sektörünün her bileşeninde «Toplam Kalite Yönetimi»nin etkin kılınması

- Kalite anlayışı bilinci oluşturmak-kaliteyi «Ölçülebilir» kılmak-planlı gelişme-mevzuat düzenlemeleri-eğitim ile kalitenin artırılması

KENTSEL ÖLÇEKTE MARKALAŞMA

STRATEJİ

Zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi

- Mimari düzenlemeler-ulaşım sistemi ile ilgili düzenlemeler-kültürel aksların düzenlenmesi-fiziksel sosyal düzenlemeler

TURİZM ÇEŞİTLENDİRİLMESİ

STRATEJİ

Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, eko-turizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi.

EKO-TURİZM

a) Ülkemizde eko-turizm ve yayla turizmi gibi doğa amaçlı turizm türlerinin geliştirilmesi için bu amaca yönelik turizm altyapısı geliştirilecek ve niteliği arttırılacaktır.

b) Doğa amaçlı turizmin yapılacağı yörelerde belli senaryolar çerçevesinde ana tur güzergahları, varış noktaları, ara istasyon ve alt istasyon noktaları belirlenerek planlama çalışmaları yönlendirilecektir.

c) Yaylaların yoğunlaştığı alanlarda spor merkezleri veya aks olarak öncelikli turizm gelişme/eylem bölgeleri belirlenecektir.

d) Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile agro-turizm, macera turizmi, mağara turizmi, spor turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için eylem planları hazırlanacaktır.

Mevcut Turizm Alanlarının İyileştirileceği Bölgeler

- Orman içi gezi ve dinlenme yerleri planlanacaktır
- Kıyı gerisi alanlarda çiftlik turizmi, organik tarım, hobi bahçeleri yapılacaktır

Turizm Gelişim Bölgeleri

- 9 adet tematik bölge belirlenmiş olup bunlardan 6 no'lu bölge Göller bölgesi eko-turizm gelişim alanı olarak ilan edilmiştir.

Turizm Gelişim Koridorları

7 adet koridor belirlenmiş olup 6 no'lu koridor yayla koridoru olarak ilan edilmiştir

Turizm Kentleri

10 adet turizm kenti belirlenmiş olup bunlardan İğneada-Kıyıköy ve Datça Eko-Turizm Kentleri olarak önerilmiştir.

EKO-TURİZM BÖLGELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

STRATEJİ: «Doğa Temelli Turizmin Planlı Gelişimi»

- Karadeniz Bölgesi ile GAP Eko-Turizm Koridoru biyolojik çeşitlilik açısından öncelikli eko-turizmin geliştirileceği bölgeler olarak belirlenmiştir.
- Söz konusu bölgeler kapsamında yer alan milli park, tabiatı koruma alanı, av ve yaban hayatı koruma alanları ile sitlerle birlikte eko-turizm odaklı geliştirilmesiyle bütünleştirilmesi sağlanacaktır.

4. TURİZM KONSEYİ MODELİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2007 tarihli "2023 Turizm Stratejisi Eylem Planı" Raporunda detaylı yer alan "Turizm Konsey(ler)i Modeli" ele alınıyor.

Turizm Bakanlığınca 2007'de getirilen Turizm Konseyi Modelinin ana hatları şunlar;

- 1) Her dar bölgesel turizm yöresinde "Noktasal Turizm Konseyi" faaliyete geçecek
- 2) Her ilin noktasal konseyleri "İl Turizm Konseyi"ni oluşturacak
- 3) Tüm illerin Konseyleri toplanarak "Ulusal Turizm Konseyi"ni meydana getirecek

ÖRGÜTLENME

Temel Strateji: "İyi Yönetişim" ilkesi çerçevesinde ulusal, bölgesel, il ve noktasal düzeyde turizm sektörü ile ilgili kamu, özel sektör kuruluşları ve STK'ların karar verme süreçlerine katılımlarını sağlayacak konseyler bazında kurumsallaşmaya gidilmesi"

5. TURİZM KONSEYİ MODELİ

ULUSAL VE BÖLGESEL BAZDA TURİZM SEKTÖRÜNÜN KOORDİNASYONUNU SAĞLAYACAK KONSEYLERİN OLUŞUMU

ULUSAL TURİZM KONSEYİ

- Bu örgütün karar alma mercii olarak yönetim kurulu, sektörde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek olan 15 -20 üyeden oluşacaktır.
- Konsey'e, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı (3), Devlet Planlama Teşkilatı (1), Turizm Sektörü (7), İşçi Örgütleri (1) ve Sivil Toplum Örgütleri'nden (2) temsilcinin katılım sağlaması öngörülmektedir (Öneri/akademik üye eksikliği bulunuyor)
- Gerekli görüldüğü hallerde, konseyde yer almayan kurum ve kuruluş veya kişilerin görüş ve önerileri alınarak konsey'e geçici üye olarak davet edilebileceklerdir.

Dolayısıyla, üyelerin seçilme kriterleri arasında;

- Turizm sektöründe bilgi ve tecrübeye sahip olma,
- Makro turizm politikalarını belirleyebilme, akademik ve analitik düşünce yeteneğine sahip olma ve
- Ulusal politika ve diğer sektörlerin programları ile turizm politikalarını uyumlaştırabilecek bilgi düzeyine sahip olma yer almaktadır.

Ulusal Turizm Konseyinin Temel Görevleri

- Ulusal, bölgesel ve yerel anlamda marka oluşturarak turizm bölgelerinin pazarlanması ve sektörel faaliyetlerin bölge özelliklerine göre gelişimini koordine etmek,
- İç turizmin gelişimi doğrultusunda, turizmin olumlu etkilerinden ülke vatandaşlarının da yararlanmasını sağlamak ve bu amaca yönelik politikalar geliştirilmesi için Bakanlığa bilgi ve öneriler sunmak,
- Turizm pazarında ve tüketicilerde oluşan değişimler, dünyadaki konjonktürel yapı dolayısıyla ortaya çıkabilecek fırsat ve tehditler ve bu fırsatların kullanılması veya tehditlerin etkilerinin asgariye indirilmesi için politika ve programlar hazırlamak,
- Turizm sektörü açısından, tesis, ürün ve işgücüne ilişkin minimum kalite standartları belirlemek,
- Ürün çeşitliliğinin artırılmasına ve kalitesinin sürekli olarak iyileştirilmesine ve minimum bir kalitenin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- İnsan kaynakları gelişimi çerçevesinde, hizmet içi eğitim kapsamında işletmeleri bu konuda desteklemek ve teknik yardımın sağlanmasını koordine etmek,

- Kültür ve Turizm Bakanlığına, tüm ortakları dikkate alacak Şekilde bir politika belirleme ve gerektiğinde deđiŐiklikler yapabilme anlamında ulusal turizm bakıŐı sağlamak amacıyla politika belirleme çalışmalarında temel teşkil edecek verileri hazırlama, sunma ve turizm ile ilişkili tüm konularda tavsiyelerde bulunmak,
- Net ve ölçülebilir kriterlere dayanan çalışmalar yaparak, uygulanan turizm politikalarının tutarlılığını değerlendirme ve bu konuda Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde bilgilendirme yapmak,
- Turizmde yaŐanabilecek olumsuz durumların bertaraf edilmesinde ve kriz yönetiminde Bakanlığın uygulamalarını yönlendirecek önerilerde bulunmak,
- Konsey  yelerine bir düşünce ve fikir üretme ve teknik destek sağlama birimi olarak hizmet etmek olarak ifade edilebilir.

Konsey, gerekli gördüğünde alt komiteler Şeklinde çalışmalarını yürütecek olup bu komiteler noktasal programlar belirlemek ve bunu konsey yönetim kuruluna bildirmekle sorumlu olacaklardır. Bu komiteler pilot araŐtırmalara ve projelere bağlı görevlendirmeler tamamlandığı zaman dağılabileceklerdir. Diğer bir deyişle bu komiteler iş ve proje odaklı olarak kurulacaklardır. İl bazında turizm gelişiminin sağlanması amacıyla ilde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek turizm konseylerinin geliştirilmesi il ve yerel düzeyde sekreteryaya görevi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından  stlenilecektir (Şekil 1).

Şekil 1.  rg tlenme Őeması

İL TURİZM KONSEYİNİN TEMEL GÖREVLERİ

İl bazında turizm gelişiminin sağlanması amacıyla ilde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek turizm konseylerinin geliştirilmesi il ve yerel düzeyde sekreteryaya görevi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından  stlenilecektir.

GÖREVLERİ

- Ulusal Turizm Konseyine ilde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek şekilde görüş, talep ve önerileri sunmak İl Turizm Konseylerinin öncelikli görevleri arasında olacaktır.
- Ayrıca bu Konseyler, Ulusal Turizm Konseyinin aldığı kararların daha sağlam, tutarlı ve katılımcı olmasına katkıda bulunacaktır. İl Konseylerinin üyeleri Ulusal Turizm Konseyi üyelerini oluşturan kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşacaktır.
- Gerekli görüldüğü hallerde, bilgisine başvurulması amacıyla, üye olarak Konseyde yer almayan kişi ve/veya kurum/kuruluşların görüş ve tavsiyelerine başvurulması amacıyla yeni/geçici üyeler eklenecektir.
- İl Turizm Konseyleri, işletmelere hizmet sağlanması ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesinde anahtar rol oynayacaklardır.
- Kamu, özel sektör tarafından finansal ve danışmanlık anlamında yardım alacaklar ve danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra işletmeler arasında ve işletmeler arasında işbirliğini sağlayan birim olarak görev yapacaklardır.

Somut Öneriler olarak; Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği (TUYED) Başkanı Zafer CENGİZ, İl Turizm Konseyi'nin Etkinleştirilmesi için aşağıda yazılı önerilerde bulunmaktadır (Cengiz, 2018).

1) İl Turizm Konseyi'nin Etkinleştirilmesi

- Valilikçe yürütülen Turizm Koordinasyon Kurulu sürekli ve etkin olmalıdır
- Yeni bir atılımla Bakanlık'ca önerilen Turizm Konseyi'ne dönüşmelidir
- Konsey'de Yerel, Kamu - Özel Kesim işbirliği gerçekleştirilmelidir
- Örgütsel etkinlik ve uyumlu proje bütünlüğü sağlanmalıdır
- İşbirliği ve işbölümü esasları içinde dayanışma gerçekleştirilmelidir
- İl kapsamı ve kent kapsamı için ayrı çalışmalar yürütülmelidir
- İl ölçeğinde Turizm Örgütü çalışmaları başlamalı ve yayılmalıdır
- İl çapında Ar-Ge ve Turizm Master Planı konuları ele alınmalıdır

KURUMSAL ÖRGÜTLÜLÜK

“645 sayılı “T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” İle Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren “Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Daire Başkanlığı” altında “Ekoturizm Şube Müdürlüğü” yapılandırılmıştır.

Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın ekoturizm faaliyetlerini ilgilendiren görevleri olarak;

- b) Orman içi su kaynaklarını korumak, geliştirmek, bu alanlarda yapılacak faaliyetleri düzenlemek, orman içi av ve yaban hayatına, otlatmaya, arıcılığa ait konuları takip etmek,
- c) Uygun yerlerde eko-turizm faaliyetlerini desteklemek,
- ç) Mesire yerlerinin, kent ormanlarının ve ağaç parkı sahalarının ayrılması, korunması, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda, eko-turizm konusunun doğa koruma konusu ile doğrudan ilgili olması yanında eko-turizm etkinliklerinin çoğunlukla korunan alanlarda yapılması nedeni ile

ekoturizme yönelik birimin tek ve güçlü bir kurumsal yapı altında toplanmasının doğru olacağıdır.

T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, T.C.Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü ile T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün ortak bir çalışma alanı olan ve tüm bu genel müdürlüklerin ara kesitinde faaliyet gösteren ekoturizm konusunun çalışma konularına yakınlığı nedeniyle T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir genel müdürlük seviyesinde yapılandırılmasının doğru olacağı düşünülmektedir.

Yapılandırılacak bu kurumsal çatı altında doğa temelli ve çevre duyarlı alternatif turizm etkinliklerini de bünyesinde toplayarak daha bütüncül bir yönetim erkini üstlenebilir. Dahası bu yapılanma içerisinde araştırmaları ve uygulama projeleri ile birlikte Ar-Ge çalışmalarını yönlendirmek üzere de "Eko-Turizm Temelli Çevre ve Doğa Yönetimi Enstitüsü" adıyla oluşturulacak olan bir yapılanma, kent ve kırsalı bir bütün olarak değerlendirerek bütünlük planlama çalışmalarını yürütecek organizasyonel bir yapıda tanımlanabilir.

6. EKOTURİZM STANDARTLARI VE SERTİFİKASYON

Sertifikasyon programları, sürdürülebilir turizm ve ekoturizmde önemli yere sahip uygulamalardır.

"Sertifikasyon, özel gereksinimlerle uyumlu olarak bir ürün, süreç, hizmet ya da yönetim sistemi için üçüncü şahıslar tarafından yazılı olarak bir garanti verilmesi ile ilgili işlemler bütünüdür"

- Bu uygulamalar bir çok ülkede, sürdürülebilirlik ilkelerinin pratiğe dönüştürülmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır.
- Günümüzde uluslararası, ulusal ve bölgesel birçok sertifikasyon programı bulunmaktadır. Bu sertifikasyon programlarının içerdiği beş temel unsur aşağıda yer almaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006).

1.Gönüllü Katılım

2.Arma (Logo)

3.Yasalarla Uyumlu Olması veya Onları Geliştirmesi

4.Değerlendirme ve Kontrol

5.Üyelik ve Katılım Ücretleri

Günümüzde dünya genelinde, turizm alanında 70'in üzerinde sertifikasyon programı bulunmaktadır. 1992 yılındaki Dünya Zirvesinden 2002 Uluslararası Dünya Ekoturizm Yılı'na kadar geçen on yıl içerisinde 60 adet Çevresel Turizm Sertifikasyon Programı geliştirilmiştir.

Aşağıda Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları'ndan örnekler yer almaktadır (T.C.Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı&T.C.Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2019).

1/Mavi Bayrak (Blue Flag): Plajlara ve marinalara verilen uluslararası nitelikte bir sürdürülebilir turizm sertifikasıdır.

2/Yeşil Küre 21 (Green Globe): kitle turizmi ve sürdürülebilir turizm alanında faaliyet gösteren uluslararası bir sertifikasyon programıdır.

3/Avusturalya Eko Sertifikasyon Programı (Eco Certification Program): Avusturalya'da ekoturizm alanında faaliyet gösteren ulusal bir programdır.

4/ Costa Rica Sürdürülebilir Turizm Sertifikası (CertificationFor Sustainable Tourism): Costa Rica'da faaliyet gösteren ulusal bir sertifikasyon programıdır.

5/Koruma Alanları Ağı (Pan Parks): Koruma alanlarını ve çevresindeki işletmeleri kapsayan, Avrupa'da faaliyet gösteren bir sertifika programıdır.

Sürdürülebilirlik Yönetim Sistemleri İçin Kilit Ölçüm Yöntemleri ve Araçlar şunlardır;

1/ Ekoturizm Sertifikasyon Programları

2/ Sağlık &Güvenlik Planı

3/ Sürdürülebilirlik Yönetim Sisteminin Personel ve Müşteriler ile Paylaşılması

Eko-turizm Sertifikasyon Standartları

- Avrupa Eko-Turizm Etiketleme Standardı (EETLS) ya da
- Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri (GSTC) tarafından onaylanan eko-turizm standartları çok faydalıdır.

Sürdürülebilirlik yönetim sistemini gerektirirler ve içerdikleri kriter ve göstergeleri uyguladığınızda çevre, sosyo-kültür ve ürün kalitesi yönetimi için eksiksiz bir plan elde etmiş olursunuz.

Eko-turizm sertifikasyon standartları

Bu sertifikasyonlar, sağlıklı bir sürdürülebilirlik yönetim planı için gereken tüm ölçüm ve göstergeleri sunar.

- Çevresel etki ölçümleri
- Çevre politikası ve
- Satın alma politikası gibi sürdürülebilirlik yönetim planınızın parçalarını kullanarak ne kadar sürdürülebilir olduğunuzu değerlendirmenizi sağlarlar

Eko-Turizm Eğitimi Eko-Turizm Uzmanlığı (Çalıştaylar-Arama Konferansları)

Turizm sektöründe özellikle de korunan alanlarda, ekoturizm eğitim uygulamaları için en önemli konu; gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi öngörülen faaliyetlerin planlı, programlı ve etkilerinin izlenmesine yönelik sistemlerin kurularak sorumlu tüm kurum kuruluş ve birimleri tarafından kurumların ihtiyaç duyacağı personelin de yetiştirilebilmesi bakımından belirli bir mevzuat kapsamında uygulanmasıdır.

Çevreye Duyarlı Bir Turizm Formu Olan Eko-Turizmin Gelişimi İçin 4 Önemli Aşaması Bulunmaktadır;

1/Eğitimin Önemi: Eko-turizm temsilcileri, politikacılar, plancıları, turizm operatörlerini, turistleri ve yatırımcıları kapsayan bir gruba bu yaklaşımı benimsetmenin yollarını aramak

2/Yöresel Turizm Düzenleme Stratejileri: İş adamları, ekolojistler, planlama otoriteleri, turizm organizatörleri ve yerel halkın bir arada bulunduğu organizasyonlarda fikir üretmek

3/Kırsal Turizm Forumları: Köy temsilcileri ve küçük kültürel bölgeleri kapsayan grupların katılımıyla eko-turizmin yönetsel işlevini üstlenecek sorumlu örgütlerin görev ve yetkilerini belirlemek

4/Bilgi Alışverişi: Kırsal turizmi geliştirme ve düzenleme projelerinde temel yöresel etki gruplarını bir araya getirerek iletişimlerini güçlendirmek

7. KURUMSAL DÜZEYDE YAPILAN ÇALIŞMALAR (T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü,, 2017)

Korunan alanlarda yapılan ekoturizm uygulamaları kapsamında,

- Orman Koruma Alanlarının Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi (2009-2012) kapsamında ise Küre Dağları Milli Parkı'na ait «KMDP ve Çevresi Sürdürülebilir Turizm Gelişme Planı ve KDMP Ziyaretçi Yönetimi Planı» hazırlanmıştır.
- 2013 yılında başlanan «İlgaz Dağı Milli Parkı Sürdürülebilir Turizm ve Ziyaretçi Yönetimi Planı», 2015 yılı Ekim ayında onaylanarak yürürlüğe girmiş ve ilgili bölge müdürlüğü tarafından uygulanmaya başlamıştır.
- «Alan Kılavuzlarının Seçimi, Eğitimi, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik»e göre 2004 yılında başlanan Alan Kılavuzluğu çalışmaları kapsamında 2016 yılı sonu itibariyle; 11 Milli Park ve 2 Tabiat Parkı'nda alan kılavuzluğu eğitimi, 1 Milli Parkta da Alan Kılavuzluğu Hizmet İçi Eğitimi yapılmıştır. 2016 yılı sonu itibariyle korunan alanlarda toplam sertifikalı 372 Alan Kılavuzu bulunmaktadır.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 2013 yılında başlatılan çalışma ile 81 İl'de "Tabiat Turizmi Master Planları" hazırlanmıştır.
- "Tabiat Turizmi Master Planları" için yapılan «Uygulama Eylem Planları» 2016 yılında tamamlanmıştır. Eylem Planlarına göre; korunan alanlar içinden 531 potansiyel alan belirlenmiştir. Korunan alanlar içinde tabiat turizmi aktivitelerine uygun 2.498 adet aktivite alanı belirlenmiştir.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'de şimdiye dek gerçekleştirilmiş olan Turizm Şuraları (1.si 20-22 Ekim 1998 tarihinde, ikincisi 12-14 Nisan 2002 tarihinde, üçüncüsü ise 01-03 Kasım 2017 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenmiştir) turizm planlaması ve politikası oluşturulması noktasında önemli başlıklar içermektedir. 2007 yılında hazırlanan ve 2007-2013 yılları arasında kapsayan vizyon belgesi olan Türkiye Turizm Stratejisi-2023 Eylem Planı, Turizm Sektörünün Güçlendirilmesine Yönelik özellikle Eko-turizm konusunda önemli stratejiler ortaya koymuştur.

Türkiye'de korunan alanlarda yapılan ekoturizm uygulamaları kapsamında yapılması gerekenler ise aşağıda belirtilmektedir.

- Kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri ile ekoturizm planlama yaklaşımı ve uygulama ilkelerinin yer aldığı "Ulusal Ekoturizm Stratejisi ve Eylem Planı"nın oluşturulması hedeflenmelidir.
- Ekoturizm uygulamalarında «Türkiye Ekoturizm Sertifikasyonu» sisteminin gerçekleştirilmesi maksadıyla uluslararası sertifikasyon kurumlarının akredite ettiği kuruluşlarla sertifikasyon konusunda işbirliği sağlanmalıdır.
- Korunan alanların yönetiminden sorumlu taşra birim temsilcileri için ekoturizm konusunda eğitimlerin organize edilerek bu konuda yetişmiş personel eksikliğini giderilmesi gerekmektedir.

- Korunan alanlarda ekoturizm ile bağlantılı koruma amaçlarına ve ziyaretçilerin etkin olarak yönetimine hizmet edecek stratejileri içeren ziyaretçi yönetim programlarının hazırlanması gerekmektedir.
- Ekoturizm ile ilgili gönüllü kuruluşlar, üniversiteler, araştırma kuruluşları ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği olanaklarının geliştirilmesi araştırılmalıdır.
- Yerel, ulusal ve kurumsal bazda ekoturizm bilinçlendirme ve kapasite geliştirme programlarının hazırlanarak uygulanması sağlanmalıdır.
- Ekoturizm konusunda gerçekleştirilmesi öngörülen faaliyetlerin etkilerinin izlenmesine yönelik "İzleme ve Değerlendirme Sistemleri"nin kurularak uygulanması gerekmektedir.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün özellikle taşra teşkilatlarındaki personel eksikliğinin giderilmesi, mevcut personelin kapasitesinin artırılması ve İl Şube Müdürlüklerinin temsiliyet ve yetki açısından güçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Demirel, Ö. (2009). Ülke Mekansal Planlaması İçinde Ekolojik Ağırlıklı Disiplin Olma Yönünde Bir Misyon Taşıyan Peyzaj Mimarlığı Mesleği'nin Yeri ve Üzerine Düşen ya da Yapması Gerekenler, Peyzaj Mimarlığı Akademik İşbirliği Toplantısı (PEMAT), 22-24 Mayıs 2009, 19 s., (Çağrılı Konuşma).
- Demirel, Ö., Kemer, N., Pouya, S. and Aydoğan, T.G. (2019). Amended Tourism Incentive Law and Its Reflections Against, 7.International Landscape Architecture Congress, 6-8 November 2019, Antalya-Turkey.
- T.C.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı. (2001). 3194 sayılı İmar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler, 2001, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Yayın No.108, 2005, Ankara.
- Yavuz, M.C. ve Karabağ, S.F. (2009), Ulusal Turizm Tanıtımı ve Pazarlama Yönetimi Örgütlenmesi: Türkiye için Bir Model Önerisi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 36, ss. 113-130.
- Tuncel, V. (2019). Kalkınma planlarının turizm politikaları perspektifinde değerlendirilmesi, *Tourism and Recreation (To & Re)* 2019, 1 (2) 58-66.
- T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 (Eylem Planı 2007-2013), T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No: 3085, 101 s., Ankara.
- Cengiz, Z. (2018). İl Turizm Konseyi'nin Etkinleştirilmesi İçin Öneriler, Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği (TUYED), 3.Turizm Şurası, Komisyon Raporu, 06.03.2018, Ankara.
- Demir C. ve Çevirgen A. (2006). Ekoturizm yönetimi., ISBN: 975-591-844-2, 222 s, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- T.C.Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı & T.C.Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2019). Sürdürülebilir Ekoturizm Bağlamında Çevreye Duyarlı Konaklama Yapıları ve Sertifikasyon Sistemleri Araştırma Raporu, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA), Isparta, 81 s., (Yayını ve Raporu Hazırlayan: Ahmet Ümit YALÇIN)
- T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2017). 5-7 Mayıs 2017, 2. Ormancılık ve Su Şurası, "Korunan Alanların Etkin Yönetimi Çalışma Grubu" Planlama ve Turizm Alt Çalışma Grubu, (1.Toplantı), 05.01.2017.

**Seul Kent İçinden Geçen Bir Otoyolu Yıktı Ve Şehir Tekrar Nefes Alabilir:
Cheonggyecheon Restorasyon Projesi**

Seoul Tears Down An Urban Highway And The City Can Breathe Again¹

Mehmet TUNER¹

¹ankaya niversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ankara/Türkiye

mehmettuncer56@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1591-6383

Doi: <https://doi.org/10.53463/splandes.202300241>

Corresponding Author / İletişim yazarı: Mehmet TUNÇER

E-mail: mehmettuncer56@gmail.com

ÖZET

Ankara'da 1950'lerden bu yana yer altına alınan ve birer kanalizasyon olarak akmakta olan akarsuların bazı bölümleri kente rekreasyon alanı ve peyzaj değeri olarak kazandırılabilir. Akarsuların yer yer üzerinin açılması, yer yer de yeni güzergahlar oluşturularak aktılması birer altyapı ve üstyapı mühendislik projesidir. Akarsu havzaları üst havzadan başlanarak ele alınmalı, kirlilik denetimleri, sel/taşkın önlemleri kaynaktan (menba) denize döküldüğü yere kadar (mansaba) süreklilik içinde yapılmalıdır. Bütüncül bir yaklaşım ile şehrin akarsu ve vadi sistemleri ele alınmalı ve "YEŞİL POLİTİKA" doğrultusunda bir "YEŞİL-MAVİ ANA PLAN" hazırlanmalıdır.

Bu yazıda, Ankara'nın KAYIP AKARSULARI, ÇAYLARI ve DERELERİ'nin yeniden gün yüzüne çıkarılarak kent için önemli bir "YEŞİL-MAVİ ALTYAPI" olarak geri kazanılması konusunda örnek olabilecek, başarılı önemli bir uluslararası deneyim olan SEUL CHEONGGYECHEON NEHRİ uygulamaları açıklanacaktır (Şekil 1).

Anahtar Kelimeler: Seul Cheonggyecheon Nehri, Ankara, Dereleler, Yeşil – Mavi Altyapı, Yeşil Politika

ABSTRACT

Some parts of the rivers that have been underground and flowing as sewers in Ankara since the 1950s can be added to the city as a recreation area and landscape value. Opening the streams in some places and creating new routes in some places and draining them are infrastructure and superstructure engineering projects. River basins should be handled starting from the upper basin, and pollution inspections and flood measures should be carried out continuously from the source (upstream) to the place where it flows into the sea (downstream). The city's river and valley systems should be addressed with a holistic approach and a "GREEN-BLUE MAIN PLAN" should be prepared in line with the "GREEN POLICY".

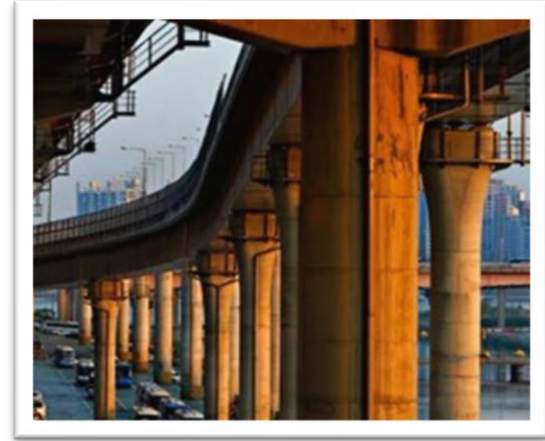
In this article, the practices of the SEOUL CHEONGGYECHEON RIVER, which is an important and successful international experience that can be an example for the recovery of Ankara's LOST STREAMS, TEA and STREAMS as an important "GREEN-BLUE INFRASTRUCTURE" for the city, will be explained.

Keywords: Seoul Cheonggyecheon River, Ankara, Streams, Green - Blue Infrastructure, Green Policy

¹ "Seoul Tears Down An Urban Highway And The City Can Breathe Again" By [Kamala Rao](#) on Apr 5, 2011,

<https://grist.org/infrastructure/2011-04-04-seoul-korea-tears-down-an-urban-highway-life-goes-on/> (Erişim 30.07.202)

Derleme ve tercüme Tunçer, M., 27-30.07.2020.

Şekil 1. Seul'deki bu şehir merkezindeki yeşil alan ve akarsu, bir zamanlar baş döndürücü, sıkışık bir yükseltilmiş otoyoldu. (Fotoğraf: Kyle Nishioka)

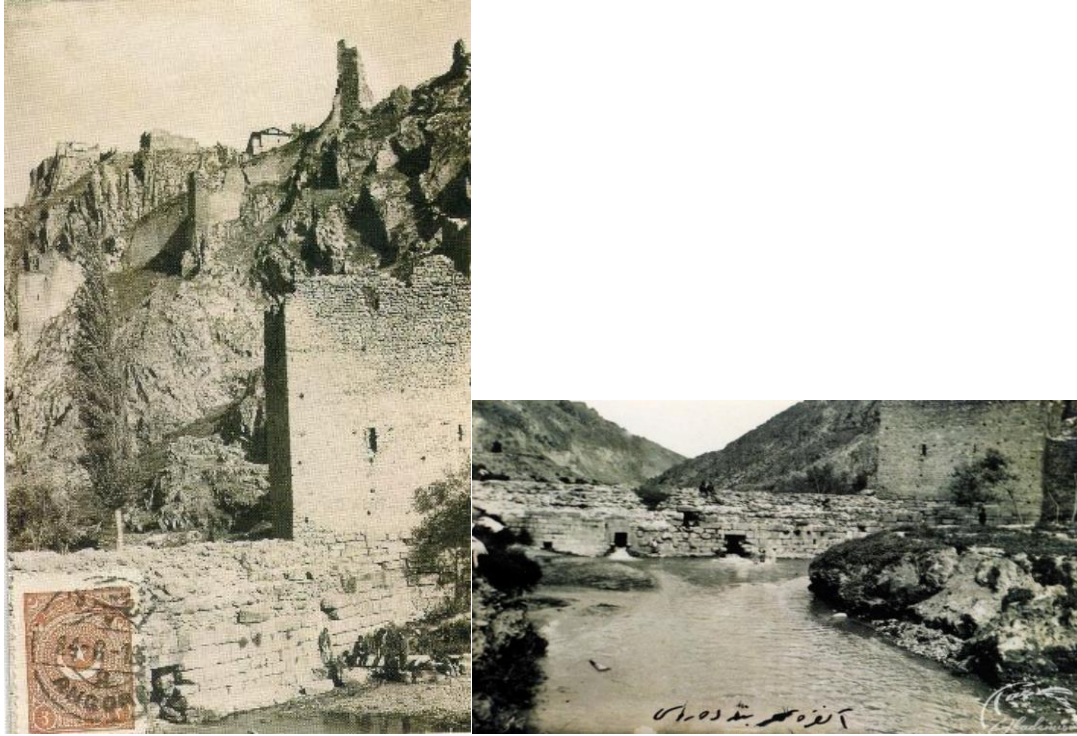
Ankara'da 1950'lerden bu yana yer altına alınan ve birer kanalizasyon olarak akmakta olan akarsuların bazı bölümleri kente rekreasyon alanı ve peyzaj değeri olarak kazandırılabilir. Akarsuların yer yer üzerinin açılması, yer yer de yeni güzergahlar oluşturularak akıtılması birer altyapı ve üstyapı mühendislik projesidir. Akarsu havzaları üst havzadan başlanarak ele alınmalı, kirlilik denetimleri, sel/taşkın önlemleri kaynaktan (menba) denize döküldüğü yere kadar (mansaba) süreklilik içinde yapılmalıdır. Bütüncül bir yaklaşım ile şehrin akarsu ve vadi sistemleri ele alınmalı ve "YEŞİL POLİTİKA" doğrultusunda bir "YEŞİL-MAVİ ANA PLAN" hazırlanmalıdır (Tunçer, M., 2015).

Bu yazıda, Ankara'nın KAYIP AKARSULARI, ÇAYLARI ve DERELERİ'nin yeniden gün yüzüne çıkarılarak kent için önemli bir "YEŞİL-MAVİ ALTYAPI" olarak geri kazanılması konusunda örnek olabilecek, başarılı önemli bir uluslararası deneyim olan SEUL CHEONGGYECHEON NEHRİ uygulamaları açıklanacaktır.

ANKARA'NIN KAYIP DERELERİ ve AKARSULARI

Ankara Çanağına dışarıdan giren başlıca akarsular, kuzeydoğudan gelen Çubuk çayı, doğudan gelen Hatip Çayı ve güneydoğudan şehre yaklaşan İncesu Deresi'dir. Hatip Çayı, Çubuk Çayı ve İncesu beş yüzyıldan fazla bir süredir bu günkü adlarıyla anılmışlardır. Yüzyıllarca bu akarsulardan çevresindeki bahçelerin, bostanların sulanmasında yararlanılmış, bazı kesimleri ise dinlenme ve mesire olarak kullanılmıştır.

16. ve 17. yüzyıllarda Hatip Çayının (Bendderesi) Ankara'nın en önemli ekonomik ürünleri Sof üretiminde (Tiftik) kullanıldığı, bu nedenle suyun temizliğinin önem taşıdığı bilinmektedir (Şekil 2). Sof üretimi, iklim özelliklerinin Angora keçisi üzerindeki olumlu etkileri, dolayısıyla tiftiğinin yüksek kalitesi gibi etmenlerle şehri belirleyen başlıca üretimlerden biri olarak yüzyıllarca devam etmiştir (Tunçer, M., 2019).

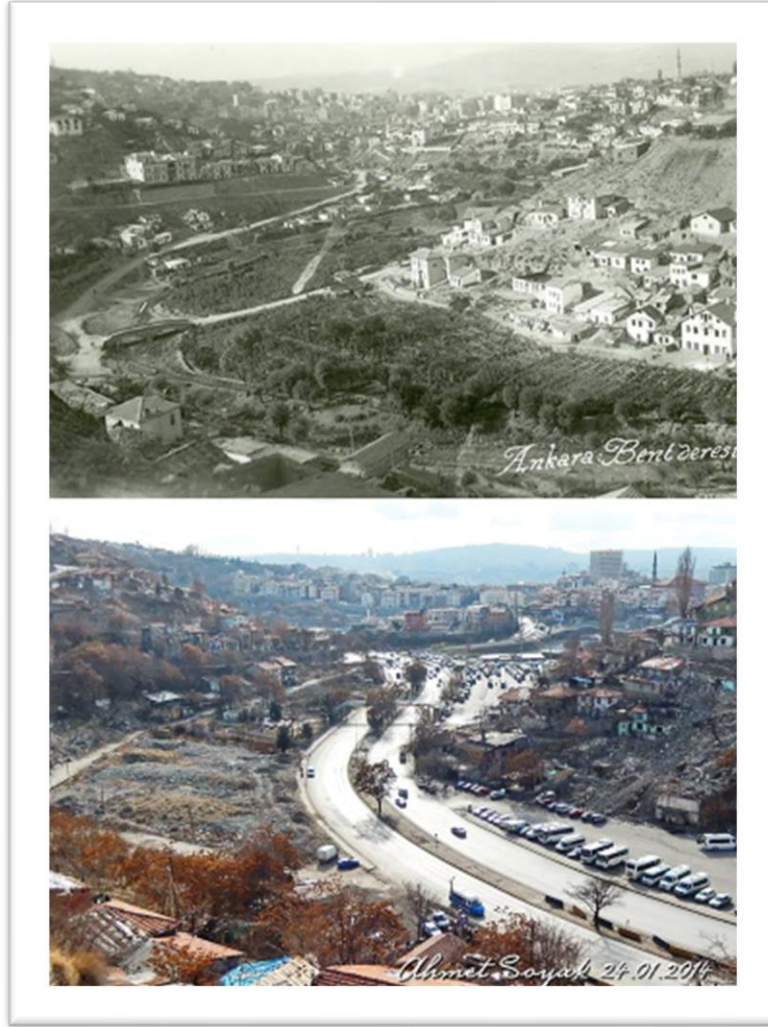

Şekil 2. Yokedilen Roma Dönemi Su Bendi

"...Roma Bendi'nin Kale'den Bent Deresi'ne inen tahkimat surlarının ucundaki burca birleşen bölümünü gösteren bir posta kartı. Kart 1925 yılında postadan geçmiştir. Bent'in dip savaklarından biri görüntüye dahil olmuş. Bu savaktan su boşaldığı görülüyor. Mansap duvarında kullanılan taşların büyüklüğü dikkat çekici. Antik bir duvar önünde tertemiz akan bir dere, gençlerin vakit geçirmesi için hoş ve ilginç bir yer (Kartpostal: Koray Özalp arşivi) .." (Tamura, E., 2012)

Altındağ sırtlarında başlayan ve önceleri önemsenmeyen "barakalaşma" Bendderesini önce kirli akan bir dereye, daha sonra da kanalizasyona dönüştürünce, Kalenin üzerinde yükseldiği görkemli vadi tabanının üstü kapatılıverdi ve Bend Deresi cadde haline dönüştürüldü (Şekil 3).

Hıdrellezin kutlandığı, pikniklerin yapıldığı güzelim dere ve boyunca gelişen ağaç dokusu ve köprüler tüm güzelliği ile yok oldu gitti. Ama, tüm çevre sorunları zaten Osmanlı Döneminin son yüzyılı olan 19.yy sonlarında debbağların (tabak) ve tabakhanenin burada yer seçimi ile başlamıştı. Daha sonra Roma Bendi yıkılmış, Hatip Çayı'nın üzeri tümünden kapatılarak, Dışkapı'yı Cebeci'ye bağlayan günümüzdeki yol yapılmıştır.

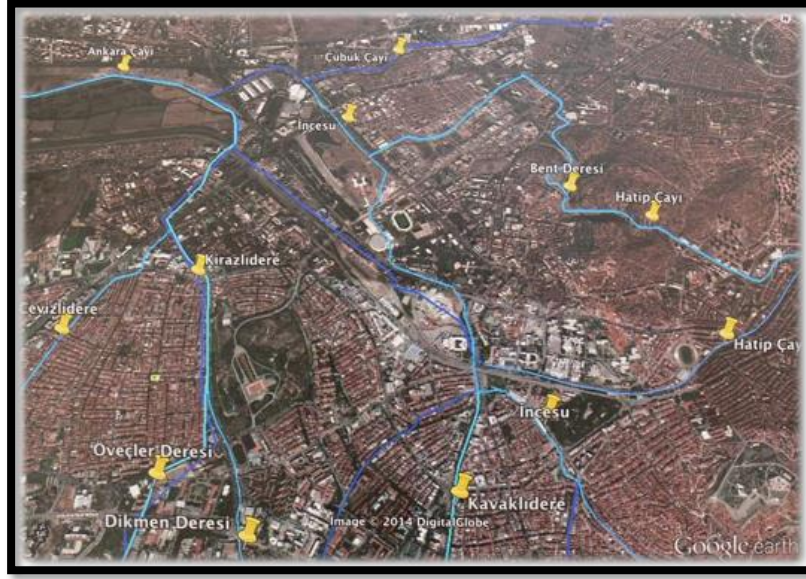

Şekil 3. Bend Deresi (Hatip Çayı) Üzerinden Geçirilen Yol Günümüzde Bend Deresi Caddesi Olarak Anılmaktadır (Karşılaştırma Ve Fotoğraflar: Soyak, A.)

*(Yıldırım Beyazıt mahallesinden Uluçınar Köprüsünün görünüşü. Karşı Bentderesi, sağ taraf İsmet Paşa mah., sol taraf Atıfbey Mah. (Hıdırlık Tepe)
Fotoğrafların eskileri yenilerin üzerine klonlanmıştır.)*

Ankara Çayı, Bend Deresi, Çubuk Çayı gibi akarsuların büyük bir kısmı daha ilk yıllarda kanalizasyona dönüştüğünden üstleri kapatılmış, beton menfezler içine alınarak birer kanalizasyon kolektörüne dönüştürülmüştür (Şekil 4). Ankara'nın 1950'lerden sonraki hızlı nüfus artışı ve başlangıçta planlı, daha sonra kısmen planlı ve çoğu zaman plansız gelişimi ile Ankara akarsularının (çay ve dereler) büyük bir kısmı buzler, menfezler içine alınmış ve ağırlıklı olarak kanalizasyon şebekelerinin bağlandığı kolektörler haline getirilmiştir. Akarsular üzerindeki köprüler, bendler yıkılmış, kıyılarındaki bahçeler yok olmuştur.

Böylece Ankaralı'lar için, yaz gecelerinde dere boylarında yapılan gezintiler, kemerli taş köprüler, değirmen arklarında çamaşır yıkayan kadınlar, sürüler halinde yüzen ördekler bir uzak geçmişten fotoğraf karelerine yansıyan hayallere dönüşmüştür (Tamur, E., 2012).

Şekil 4. Ankara'da Kent İçinde Üstü Tamamen Örtülmüş Akarsularımız

Doğal olarak kanalizasyonların Jansen'in "**Kolektör Hatları**" sisteminde olduğu gibi, atıksuların Hatip Çayına ve diğer akarsulara karışmadan bir kolektör ile toplanması ve arıtıldıktan sonra gene akarsuya verilmesi gerekiyordu (Şekil 5). Gelecekte buna benzer bir çalışmanın HAVZA BAZINDA planlama ile kaynaktan başlayarak yapılması ve tüm kirliliklerin önlenmesi gerekmektedir (Tunçer, M., 2019).

Şekil 5. Hermann Jansen Planı'nda Dere Ve Çayların Kirlenmemesi İçin Bir Kanalizasyon Toplama Sistemi Önerilmiştir. (Kaynak : M.Tunçer Arşivi)

Şekil 6. Seul Kent İçinden Geçen Bir Otoyolu Yıktı Ve Şehir Tekrar Nefes Alabilir

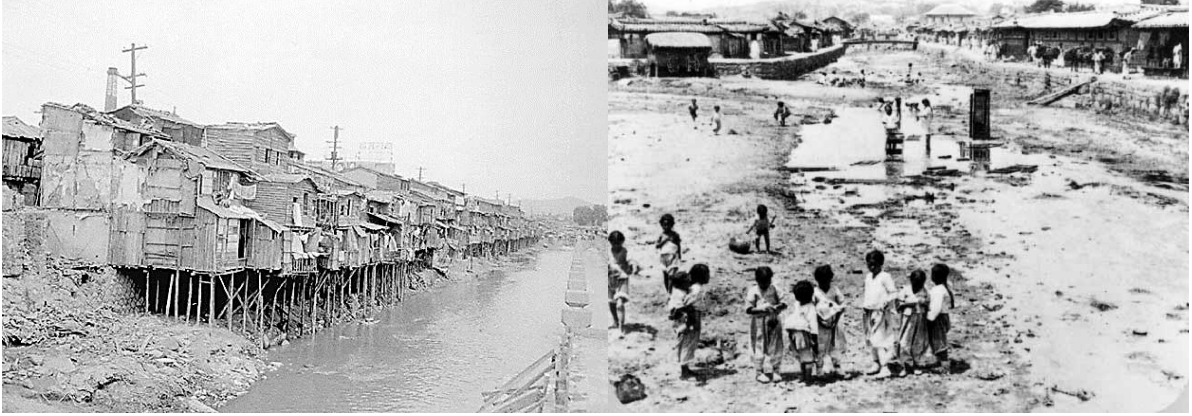
Cheonggyecheon (Korece: 청계천), Güney Kore'nin başkenti Seul'de (Şekil 6) 10.9 km uzunluğunda akarsu ve günümüzde bir dinlenme merkezidir. Cheonggyecheon, savaş sonrası hızlı ekonomik gelişme öncesinde bulunan bir akarsuyun restore edilmesinin amaçlandığı büyük bir kentsel dönüşüm projesiydi. 900 milyon dolarlık proje başlangıçta birçok eleştiri olsa da 2005 yılında açıldıktan sonra yerel sakinleri ve turistler arasında popüler bir yer haline geldi.

Sürdürülebilirliği seven bir ulaşım planlayıcısı olarak *Dr. Kee Yeon Hwang'ın* Vancouver'ı ziyaret edeceğini ve Seul, Kore'yi kentsel planlama çevrelerinde bir efsane haline getiren proje hakkında konuşacağını öğrenmekten heyecan duydum: **Cheonggyecheon Restorasyon Projesi** (Rao, K. , 2011).

O ve meslektaşlarının başardıkları – **yoğun ve yüksek bir otopanı yıkmak, altına gömülü nehri yeniden açığa çıkarmak ve şehir merkezinde yeşil bir alan yaratmaktır**. Hepsi de iki buçuk yılın içinde, şaşırtıcı bir şey değil, Aslında işe yaradığı için değil (diğer şehirlerden bunu yapabileceğini gösteren çok sayıda kanıt vardı), ama bunun için halk desteği alabildikleri için. Kent planlamacılarının hayal ettiği şeyler - Seattle'ı saçmalayacak büyük bir otoyol projesi için bir zaman çizelgesinden bahsetmemek bile (Rao, K, 2011).

".....Anlatacağından emin olduğum tüm istatistikleri kaydetmeye hazır konferansa gittim: yoğun saat trafik akışları, mod paylaşımları, hizmet seviyesi, şerit milleri. Bunun yerine

aldığım bir sayı ve verilerle değil, insanların hikayesi ve projenin şehir üzerindeki derin etkisi hakkında anlatılan bir hikayeydi...².

Şekil 7. Cheonggyecheon Nehri (1904)

(Kaynak : https://en.wikipedia.org/wiki/Cheonggyecheon#/media/File:Cheonggyecheon_1904.jpg)

Cheonggyecheon'un (telaffuz chung-yay-chun) hikayesi, yüzlerce yıl önce, krallık kalesinin Seul'un “nehri” ve nehrin “bedeni” olarak kabul edildiği Joseon Hanedanlığı döneminde başladı (Şekil 7). Bu onun muhteşem geçmişi. 20. yüzyılın

Şekil 8. Cheonggyecheon Nehri (Otoyol ve sonrası) (Rao, K, 2011)

² “Seoul Tears Down An Urban Highway And The City Can Breathe Again” By [Kamala Rao](#) on Apr 5, 2011,

<https://grist.org/infrastructure/2011-04-04-seoul-korea-tears-down-an-urban-highway-life-goes-on/>

(Erişim 30.07.202)

başlarında, Seul bugünkü 10 milyon megakente doğru büyürken, nehir bir gecekondular ile çevrelendi ve çöp döküm alanı olarak kullanıldı, bu da kirli bir akarsuya dönüşmesi ile sonuçlandı (Şekil 8-9).

Şekil 9. Seoul 1948-49 (Kore Savaşı Öncesi)
(<https://Tr.Pinterest.Com/Pin/736268239065479514/>)

Dr. Hwang'ın dediği gibi, “bazen mavi, bazen siyah, bazen kırmızı akıyordu” . 1950'lerde nehrin üstünü örtmek ve üzerine bir otoyol inşa etmek mantıklı bir karar gibi görünüyordu. 1976'da, dört şeritli, yükseltilmiş Cheonggyecheon Otoyolu - Seattle'ın Alaska Yolu Viyadüğü'ne benzer şekilde - Kore'nin başarılı sanayileşmesinin ve modernleşmesinin sembolü olarak duruyordu.

Bununla birlikte, onu takip eden sadece trafik, kirlilik ve Seul şehir merkezinin çöküşü değildi - nehrin ve sonra otoyolun kalbinden geçtiği - aynı zamanda Koreli liderlerin ard arda geldiği on yıllar süren korkunç dönemler. Bazıları vurularak öldürüldü, bazıları da rüşvet nedeniyle hapsedildi ve bu durum “Cheonggyecheon Laneti” olarak anılıyor. (<https://grist.org/infrastructure/2011-04-04-seoul-korea-tears-down-an-urban-highway-life-goes-on/>)

Hwang hikâyesi sırasında örtülü nehre atıfta bulunarak “Güneş engellenirse kötü şeyler olur” dedi.

Şekil 10. Şehir, Geçmişe Bir Hatırlatma Olarak Nehrin Üzerinden Geçen Yüksek Otoyolun Birkaç Sütununu Bıraktı. (Fotoğraf: Kyle Nishioka)

Dr. Hwang'ın dediği gibi, ***"bazı çılgın insanlar bir araya geldi"*** ve projeyi hayal etti. Hwang, günde 168.000 araba taşıyan hayati bir trafik arterini kaldırırsa ne olacağını görmek için bir trafik modeli geliştirdi.

Modelde, diğer cadde ve sokaklarda düzenlemeler yapıldı ve Seul'ün otoyol olmadan hayatta kalıp kalamayacağını görmeye çalışıldı (Şekil 10).

Şekil 11: Proje Öncesi Otoyol (solda) ve Proje Uygulandıktan Sonra (Sağda) (Fotoğraflar: <http://seinuspack.blogspot.com/2018/11/following-seoul-river-for-travel-to.html>)

Modelin sonuçları onu şaşırttı: Model sadece işe yaramadı, aynı zamanda Seul şehir merkezindeki seyahat sürelerini de geliştirdi.

“.....Ancak model çalışmanın kolay kısmıydı. Kamusal ve siyasi katılımı sağlamak daha zor olacaktı - insanların ona bunun bir ulaşım planlayıcısı olarak “intihar” olduğunu söylemeye devam ettiklerini ve proje inşa edilirse “gridlock” ve “trafik kaosu!” yaratacağını söylememeliydim.

(Viyadüğün değiştirilmesi için “Transit ve Caddeler” teklifinden bahsedildiğinde Seattle’da duyulan başka bir kaçınılması - Portland, San Francisco, New York ve Milwaukee’deki diğer başarılı otoyol tasfiyesinden (kaldırma) bahsetmiyoruz bile)..”

Belediye seçimleri yaklaşırken, Dr. Hwang ve “çılgın” meslektaşları fikri adaylara sunmaya karar verdiler. Ve birini merkezi kampanya platformunun bir parçası yapmaya istekli buldular: Lee Myung-bak. Yükseltilmiş otoyolu yıkmaya ve nehri restore etmek için kampanya hazırladı ve kazandı (Şekil 11).

Şekil 12: Proje Öncesi Otoyol (solda), Proje Uygulanması Esnasında (Ortada) ve Uygulandıktan Sonra (Sağda) (Fotoğraflar: <http://seinuspacak.blogspot.com/2018/11/following-seoul-river-for-travel-to.html>)

Bu noktada hikâyeye, bu büyüleyici hikayeyi duymak için tüm bu istatistikleri feda etmekten mutluluk duyan ironik bir bükülme var: Lee Myung-bak, otobanı inşa eden inşaat şirketinin başkanı olmuştu. İlk etapta -bu otoyolun- yapılmasının bir hata olduğunu itiraf etmekten kim daha iyi onu ikna edebilirdi? (Şekil 12).

Şekil 13: Mojeon Köprüsü (Solda: Restorasyon Çalışması, Sağda: Açıldıktan Sonra) (Kaynak : <https://tr.wikipedia.org/wiki/Cheonggyecheon#/media/Dosya:Cheonggyecheon.jpg>, 螺钉 - Yükleyenin kendi çalışması, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21553020>)

Dr. Hwang'ın söylediği gibi, Kore'deki siyasi kampanyaların Kuzey Amerika'daki kampanyalara çarpıcı şekilde benzediği anlaşılıyor. Seçim sona erdiğine göre, yeni belediye başkanının sözünü yerine getirmesini beklemiyordu.

Ancak tam tersine, proje açılış gününde ilan edildi ve başladı. Dr. Hwang, Seul Geliştirme Enstitüsü'nün Cheonggyecheon Restorasyon Projesi Araştırma Merkezi'nin direktörü olarak atandı ve altı ay içinde iki yıllık bir tasarım ve uygulama sürecini tamamlaması gerekti (Şekil 13).

Bu, projenin kamuya açık süreçten geçtiği anlamına gelmez. Bundan öte, ulaşım koridorundaki iş sahiplerine dikkat edilmesi gerektiği gibi ek olarak (arabalar çıkarıldıysa, işlerinin onunla gideceğinden emindikleri arabalar), hayatlarını trafikte sıkışmış insanlara mal satan 3.000 sokak satıcısı vardı.

Hatta bazıları proje ilerlerse kendilerini öldürmekle tehdit ettiler. Neyse ki belediye başkanı bu boşluğu bekliyordu ve tasarım ekibi kadar büyük bir halkla ilişkiler personeli kurdu. Sonunda, inşaatı başlatmak için yeterli desteği alabildiler ve proje tamamlandı ve 2005 yılında halka açıldı.

Şekil 14: Proje Uygulandıktan Sonra Yeşil Vadiye Dönüşen Akarsu (Kaynak : <https://biacaip.com/seulun-ortasinda-yesil-vadiye-donusen-eski-bir-dere-cheonggyecheon/>)

Sonuçlar muhteşem bir şeydi ve resimler hikâyeyi herhangi bir kelimedenden daha iyi anlatır. Yanıp sönen bir otopan yerine, belediye başkanı şaşırtıcı bir kamu yararı yarattı. Seul şehir merkezini güzelleştiren ve sakinlerine yürümek, sıçramak, oylanmak ve şehrin tadını çıkarmak için muhteşem bir ortam sunan 3,6 mil doğrusal, yeşil nehir parkı (Şekil 14-15-16).

Şekil 15: Proje Uygulandıktan Sonra Yeşil Vadiye Dönüşen Akarsu Gece de Yaşıyor (Kaynak : <https://biacaip.com/seulun-ortasinda-yesil-vadiye-donusen-eski-bir-dere-cheonggyecheon/>)

Ancak başarı hikayesi burada bitmiyor, Dr. Hwang, Cheonggyecheon Restorasyon Projesi'nden kaynaklanan diğer olumlu dışsallıkları tartışmaya devam etti:

- *Merkezi iş bölgesi canlandırma planı şu anda devam ediyor*
- *Seul'deki başka bir yüksek otoyol kaldırıldı ve kısa bir süre sonra bir yüzey sokağı ile değiştirildi*
- *Seul'deki 16 şeritli bir yol yarı yarıya azaltıldı ve ek alanla birlikte devasa bir halk meydanı inşa edildi*
- *Seul Belediye Binası'nın önünde büyük bir sokak kavşağının yerini kamusal bir meydan aldı*
- *Kentsel bir akarsu rönesansı ülke çapında yayıldı ve vatandaşlar her yerde yerel nehirlerini ve akarsularını restore etmek istiyor*
- *Koridorun bitişiğindeki mülk değerleri yüzde 300 arttı*
- *Nehir ve çevresinde balık, kuş ve böcek türleri artmıştır*

Şekil 16: Proje Uygulandıktan Sonra Yeşil Vadiye Dönüşen Akarsu (Kaynak : <https://biacaip.com/seulun-ortasinda-yesil-vadiye-donusen-eski-bir-dere-cheonggyecheon/>)

Şekil 17 : Cheonggyecheon Nehri Proje Başlangıcı (Kaynak : <https://en.wikipedia.org/wiki/Cheonggyecheon#/media/File:Seoul-Cheonggyecheon-01.jpg>)

- *“Kentsel ısı adası” etkisi Seul’de azaldı, nehrin çevresindeki sıcaklıklar çevre alanlardan ortalama 5.6 derece (F) daha düşüktü.*

Seattle ve Cascadia'nın geri kalanı için burada büyük bir ders var. Çünkü bu bölgeler ulaşım inşaatı ve bakımı için azalan fon krizleri, artan yakıt fiyatları, azalan hava kalitesi ve iklim değişikliği ile karşı karşıya: Bu yapılabilir ve yapıldı.

Seul’de veya Portland’da veya otoyolların kaldırıldığı ve değiştirilmediği birçok şehirden herhangi biri olsun - bir kez bile “gridlock!” çılgınlıkları vardı ve “trafik kaosu!” Hiç meyve vermediyse, Seattle’ın da yapabileceğinden o kadar emin olmayabilirim. Ancak Dr. Hwang ve Seul vatandaşlarının size söyleyeceği gibi, çılgın fikirler işe yarayabilir - bu da güzel sonuçlar verebilir (Şekil 17). (<https://grist.org/infrastructure/2011-04-04-seoul-korea-tears-down-an-urban-highway-life-goes-on/>, Erişim: 28.07.2020)

KAYNAKLAR

- Rao, K., 2011, "*Seoul Tears Down An Urban Highway And The City Can Breathe Again*", <https://grist.org/infrastructure/2011-04-04-seoul-korea-tears-down-an-urban-highway-life-goes-on/> (Erişim 30.07.2020)
- Tamur, E., 2012, "*Suda Suretimiz Çıkıyor, Ankara Dereleri Üzerine Tarihi ve Güncel Bilgiler*", Kebikeç Yayınevi, Ank.
- Tunçer, M., 2015, "*Koru-Ma' nın Eko-Politikası*" *Korunması Gerekli Alanların Korunamamasının Nedenleri*", III. Koruma Ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu Yayını, TMMOB Peyzaj Mimarlığı Odası, İzmir.
- Tunçer, M.,2015, "*Çevresi'ni Arayan Ankara*" , Alter Yayıncılık.
- Tunçer, M., 2019, "*Ankara'nın Kaybolan Doğal ve Kültürel Değerleri*", Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi, V.2, S.2.
- <https://biacaip.com/seulun-ortasinda-yesil-vadiye-donusen-eski-bir-dere-cheonggyecheon/> Erişim: 28.07.2020
- <http://seinuspack.blogspot.com/2018/11/following-seoul-river-for-travel-to.html>
Erişim: 28.07.2020